

**ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วน
ตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์**

การค้นคว้าอิสระ

ของ

การระมุต โนนประโคน

**เสนอต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**

พฤศจิกายน 2556

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

**NEEDS FOR SOCIAL WELFARE OF THE ELDERLY AT CHUMSAENG
SUB-DISTRICT ADMINISTRATIVE ORGANIZATION IN
NANGRONG DISTRICT, BURIRAM PROVINCE**

Karnlamul Nodprakhon

**An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Public Administration Program in Public Administration**

November 2013

Copyright of Buriram Rajabhat University

ชื่อเรื่อง	ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์		
ชื่อผู้วิจัย	การละมุล โนคประโคน		
ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ	รองศาสตราจารย์ประชัน คณะวัน	ที่ปรึกษาหลัก	
	ดร.วิชาญ จุลหริก	ที่ปรึกษาร่วม	
ปริญญา	รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต	สาขาวิชา	รัฐประศาสนศาสตร์
สถานศึกษา	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์	ปีที่พิมพ์	2556

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีความมุ่งหมาย เพื่อศึกษาความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ใน 4 ด้าน คือ ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล ด้านที่พักอาศัย ด้านรายได้ และด้านนันทนาการ กลุ่มตัวอย่าง ได้จากการสุ่ม จากประชากรโดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ ทาโร ยามาเน่ ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 286 คน แล้วทำการสุ่มให้กระจายไปตามหมู่บ้านต่าง ๆ ตามสัดส่วนด้วยวิธีสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม มี 3 ลักษณะ คือ แบบตรวจสอบรายการ แบบมาตราส่วนประมาณค่า 6 ระดับ และแบบปลายเปิด ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.9019 สถิติพื้นฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์ ข้อมูลได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า

1. ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่พักอาศัย อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนนอกนั้น อยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล รองลงมา คือ ด้านรายได้ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านที่พักอาศัย

2. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ ที่มีจำนวนมากที่สุด คือ ต้องการให้จ่ายเงินเบี้ยยังชีพในช่วงต้นเดือนของทุกเดือน รองลงมา คือ ต้องการให้องค์การบริหารส่วนตำบลพาผู้สูงอายุไปทัศนจรตามสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ และต้องการสถานที่ทำกิจกรรมร่วมกันของผู้สูงอายุภายในตำบลชุมแสงและมีการทำกิจกรรมร่วมกันอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง ตามลำดับ

TITEL Needs for Social Welfare of the Elderly at Chumsaeng Sub-district Administrative Organization in Nangrong District, Buriram Province

AUTHOR Karnlamul Nodprakhon

INDEPENDENT STUDY ADVISOR

Associate Professor Prajan Kanawan	Major Advisor
Assistant Professor Dr. Witchan Junlarick	Co- Advisor

DEGREE Master of Arts **MAJOR** Public Administration

SCHOOL Buriram Rajabhat University **YEAR** 2013

ABSTRACT

The purpose of this research was to study needs for social welfare of the elderly at Chumsaeng Subdistrict Administrative Organization in Nangrong district, Buriram province in four aspects i.e. health and medical treatment, residence, income, and recreation. 286 samples were collected through a sample-size table proposed by Taro Yamane. The informants were proportionally gathered from villages by using simple random sampling. The study tool was a questionnaire with three parts i.e. checklist, six-rating scale and open-ended questions with the reliability of 0.9019. The basic statistics employed in this study were percentage, mean and standard deviation. The study results revealed that:

1. Needs for social welfare of the elderly at the target area was overall found at a high level. Taking each aspect into consideration, it showed that residence was at a moderate level while other aspects were at a high level. In addition, their health and medical treatment was found at an averagely highest level and was followed by income while residence was found at an averagely lowest level.
2. For their opinions and recommendations, the respective topics were mostly recommended: Their subsistence allowance should be paid at the beginning of each month. The organization should take them to tourist places for sightseeing. Moreover, the venue for organizing various activities should be allocated in Chumsaeng sub-district, and they should have a chance to do the activities together at least once a month.

ประกาศคุณูปการ

การค้นคว้าอิสระฉบับนี้สำเร็จลุล่วงโดยได้รับความอนุเคราะห์จากบุคคลหลายฝ่าย ผู้วิจัย ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ประจักษ์ คณะวัน ประธานคณะกรรมการควบคุมการค้นคว้าอิสระ และ ดร.วิชาญ จุลหริก คณะกรรมการควบคุมการค้นคว้าอิสระ ที่กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำ ตรวจสอบแก้ไข ข้อบกพร่องต่างๆ ตั้งแต่ต้นจนสำเร็จเรียบร้อย ขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัยที่เอื้ออำนวยและประสานงานในการ จัดทำการค้นคว้าอิสระเป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่าน คือ ดร.ผดุงชาติ ยงค์ คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ น้อย สุปิงคลัด ข้าราชการบำนาญ อดีตรองนายกเทศมนตรีเมืองบุรีรัมย์ และนายไชยวัฒน์ ชาติประสพ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง ที่ได้กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือและแก้ไขเครื่องมือสำหรับการวิจัย

ขอขอบพระคุณนายกองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง ที่ให้การสนับสนุนทุนการศึกษา บิดา มารดา สามี ญาติพี่น้อง และเพื่อนร่วมงานทุกท่าน ที่ให้ความกรุณาช่วยเหลือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและเป็น กำลังใจให้ผู้วิจัยด้วยดีตลอดมา

ประโยชน์และคุณค่าอันพึงได้จากการค้นคว้าอิสระฉบับนี้ ผู้วิจัยขอขอบเป็นเครื่องบูชา พระคุณ แต่บิดา มารดา บุรพจารย์ กณจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่าน ที่อบรมสั่งสอนให้เกิด สติปัญญา ความรู้และวิชาชีพ ตลอดจนชี้นำคุณธรรมในการดำเนินชีวิตแก่ผู้วิจัย

การละมุล โนคประโคน

สารบัญ

	หน้า
หน้าอนุมัติ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
ประกาศคุณูปการ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ช
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	2
ความสำคัญของการวิจัย.....	3
ขอบเขตของการวิจัย.....	3
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	5
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์.....	5
แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ.....	16
แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ.....	36
แนวคิดเกี่ยวกับงานสวัสดิการสังคม.....	44
แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่น.....	51
บริบทขององค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์.....	65
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	71

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	76
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	76
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	77
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	79
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	79
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	80
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	81
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	81
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	81
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	82
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	93
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	93
วิธีดำเนินการวิจัย.....	93
สรุปผลการวิจัย.....	94
อภิปรายผล.....	94
ข้อเสนอแนะ.....	97
ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้.....	97
ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป.....	97
บรรณานุกรม.....	98

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ภาคผนวก.....	104
ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย.....	105
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์ทดลองเครื่องมือการวิจัย.....	109
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถาม.....	111
ภาคผนวก ง แบบสอบถามเพื่อการวิจัย.....	113
ภาคผนวก จ ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม.....	120
ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	122

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
3.1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุจำแนกตามหมู่บ้าน.....	76
4.1 จำนวนและร้อยละเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	82
4.2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความต้องการสวัสดิการสังคม ของผู้สูงอายุในตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมและรายด้าน.....	85
4.3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ในตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ด้านสุขภาพและ การรักษาสุขภาพ โดยภาพรวมและรายข้อ.....	86
4.4 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความต้องการสวัสดิการสังคม ของผู้สูงอายุในตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ด้านที่พักอาศัย โดยภาพรวมและรายข้อ.....	88
4.5 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความต้องการสวัสดิการสังคม ของผู้สูงอายุในตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ด้านรายได้ โดยภาพรวมและรายข้อ.....	89
4.6 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความต้องการสวัสดิการสังคม ของผู้สูงอายุในตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ด้านนันทนาการ โดยภาพรวมและรายข้อ.....	91
4.7 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ	92

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ผู้สูงอายุ หรือประชากรวัยสูงอายุ คือ บุคคลที่มีคุณค่า และเป็นทรัพยากรที่ทรงคุณค่า ที่มีชีวิตอยู่ในสังคมเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้วัฒนธรรมอันดีงาม เนื่องจากได้ผ่านการดำเนินชีวิตมายาวนานมีประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ มากมาย ในอดีตครอบครัวไทยเป็นครอบครัวแบบขยาย ซึ่งจะมีสมาชิกประกอบด้วย พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ลูกหลานอยู่ร่วมกันทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่เต็มไปด้วยความอบอุ่น เกื้อกูลดูแลกันและกัน มีความใกล้ชิดสนิทสนม พร้อมทั้งจะดูแลกันเฝ้าระวังและแก้ไขหากไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ อย่างไรก็ตามในปัจจุบันแม้ว่าผู้สูงอายุ จะได้รับการยอมรับว่าเป็นทรัพยากรบุคคลที่ทรงคุณค่า แต่การปฏิบัติต่อผู้สูงอายุของสังคมรอบข้าง ทำให้เกิด ช่องว่างระหว่างวัยอยู่เสมอ นอกจากนี้ในแง่ของการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ยังมองว่า ผู้สูงอายุ เป็นภาระในการเลี้ยงดูอีกด้วย และวัยผู้สูงอายุ มีอัตราส่วนเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วเมื่อเทียบกับประชากรในวัยอื่น ๆ วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุภายในครอบครัวชนบทและชุมชนเมือง มีการแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจเพื่อดำรงชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีกว่า สังคมเน้นการพัฒนาทางด้านวัตถุมากกว่าจิตใจ ทำให้ผู้สูงอายุบางส่วนถูกทอดทิ้งให้อยู่ตามลำพัง ความต้องการด้านสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุจึงเพิ่มขึ้นจากอดีตมาก รัฐจึงต้องมีการจัดสรรงบประมาณเข้ามาดูแลทางด้านสวัสดิการต่าง ๆ และกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในสังคมไทยถือว่าผู้สูงอายุ คือ ปุชนิยบุคคลที่ถ่ายทอดความรู้ วัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามตลอดจนประสบการณ์ชีวิตที่ได้สร้างสมไว้ให้กับสังคมจากคนรุ่นสู่รุ่นอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดสังคมที่ดี มีคุณธรรม และเป็นสังคมที่ยึดถือผู้สูงอายุเป็นหลักสำคัญของครอบครัว เป็นผู้นำครอบครัวที่พร้อมให้ใน ทุก ๆ ด้าน เพื่อให้ผู้สูงอายุที่สังคมได้ดำรงความเป็นปุชนิยบุคคลให้คงไว้ เป็นแบบอย่างที่ดีงาม ดังนั้นสมาชิกทุกคนในสังคมควรตระหนักในความรับผิดชอบที่พึงมีต่อผู้สูงอายุ ตอบแทนเมื่อท่านอยู่ในวัยถดถอย หรืออยู่ในช่วงเวลาที่ศักยภาพเสื่อมถอย จำเป็นต้องพึงพิงสังคม ให้ได้รับการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างผาสุกในบั้นปลายชีวิตที่ดี (อุซุกร เหมือนเดช. 2552 : 3)

รัฐบาลมีนโยบายกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นและแผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้มีการถ่ายโอนภารกิจจากราชการส่วนกลาง และส่วนภูมิภาคให้แก่ราชการส่วนท้องถิ่น การกระจายอำนาจ การตัดสินใจ และการบริหารงบประมาณจากส่วนกลางไปสู่ท้องถิ่นนั้น เพื่อให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา และการเข้ามาบริหารจัดการเรื่องต่าง ๆ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนและเป็นพื้นฐานในการพัฒนาสนับสนุนให้ชุมชนและองค์กรท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม ในการพัฒนาผู้สูงอายุ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 กำหนดให้รัฐต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจกรรมของท้องถิ่นได้เอง โดยจะต้องกำหนดแผน

และขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้ดำเนินการถ่ายโอนภารกิจด้านการจัดสวัสดิการสังคม การพัฒนาคุณภาพชีวิต เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส และเป็นพื้นฐานในการพัฒนาสนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็ง และมีส่วนร่วมในการพัฒนาผู้สูงอายุ การส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาสังคมในด้านต่าง ๆ มีจำนวนประชาชนเพิ่มขึ้นซึ่ง งานด้านสวัสดิการสังคมเป็นงานที่มีความหลากหลายไม่สามารถจัดได้อย่างทั่วถึง การจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุนับเป็นภารกิจหนึ่งที่มีความสำคัญ เพราะในอนาคตคาดว่าจะมีผู้สูงอายุจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. 2552 : 237-247)

องค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ได้จัดสรรงบประมาณรายจ่ายด้านสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ จำนวน 618 ราย เป็นจำนวนเงิน 20,000.- บาท ด้านนันทนาการจัดงานวันผู้สูงอายุ เป็นจำนวนเงิน สองหมื่นบาทถ้วน (องค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง. 2552 : 68) ปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง ได้มีบริการสาธารณะแก่ผู้สูงอายุ คือ การจ่ายเงินสงเคราะห์เบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุ การบริการตรวจสุขภาพประจำปี และบริการนันทนาการ งานวันผู้สูงอายุ จากข้อมูลดังกล่าว จะเห็นได้ว่าองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง มีข้อจำกัดในเรื่องงบประมาณ จึงไม่สามารถจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุได้อย่างทั่วถึง และในอดีตที่ยาวนานองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง ยังไม่เคยสำรวจความต้องการ และปัญหาของผู้สูงอายุ จึงไม่สามารถจัดการบริหารต่าง ๆ เกี่ยวกับสวัสดิการของผู้สูงอายุได้อย่างทั่วถึง และไม่มีประสิทธิภาพ ในการศึกษาความต้องการของผู้สูงอายุในครั้งนี้เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานที่เหมาะสมเกี่ยวกับผู้สูงอายุ เพื่อจะได้แก้ไขปัญหาผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา ดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะพนักงานส่วนตำบล ตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ปฏิบัติงานด้านสวัสดิการสังคม ซึ่งเกี่ยวกับการสงเคราะห์ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ป่วยเอดส์ และผู้ด้อยโอกาส จึงมีความสนใจที่จะศึกษาความต้องการทางสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

ความมุ่งหมายของการวิจัย

เพื่อศึกษาความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทำให้ทราบความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์
2. เป็นสารสนเทศในการนำไปเป็นแนวทาง ปรับปรุง พัฒนาด้านการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ และท้องถิ่นอื่น

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งมีทั้งหมดจำนวน 6 ด้าน (โกวิทย์ พวงงาม, 2550 : 441 – 445) ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล ด้านรายได้ ด้านที่พักอาศัย ด้านนันทนาการ ด้านความมั่นคงทางสังคม ครอบครัว ผู้ดูแล และการคุ้มครอง และด้านการสร้างบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุน แต่ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล ด้านที่พักอาศัย ด้านรายได้ และด้านนันทนาการ ทั้งนี้เพราะสอดคล้องกับแผนพัฒนา 3 ปี (พ.ศ. 2553 – 2555) องค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ได้แก่ ผู้สูงอายุที่ได้รับการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพ ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ใน 14 หมู่บ้าน จำนวน 618 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้จากการสุ่มจากประชากร โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95.5% และความคลาดเคลื่อน $\pm 5\%$ (Taro Yamane ; อ้างถึงใน ประสิทธิ์ สุวรรณรักษ์, 2542 : 146) ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 286 คน แล้วทำการสุ่มให้กระจายไปตามหมู่บ้านต่าง ๆ ตามสัดส่วน ด้วยวิธีสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

3. ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

นิยามศัพท์เฉพาะ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อให้เข้าใจความหมาย ศัพท์ต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จึงให้นิยามศัพท์เฉพาะ ดังนี้

1. ความต้องการ หมายถึง ความประสงค์ของผู้สูงอายุที่ต้องการให้มีระบบการจัดสวัสดิการสังคมจากภาครัฐ เอกชน เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคมและพัฒนาสังคม สร้างความมั่นคงให้กับผู้สูงอายุในระยะยาว ให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขทั้งกาย จิตใจ

2. สวัสดิการสังคม หมายถึง ระบบการจัดบริการทางสังคมซึ่งเกี่ยวข้องกับการป้องกันการแก้ไขปัญหา การพัฒนาและการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของผู้ด้อยโอกาส ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้อย่างทั่วถึง และเป็นธรรมซึ่งต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

3. ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ หมายถึง ความต้องการของผู้สูงอายุที่ต้องการให้มีระบบการจัดบริการทางสังคมทั้งจากภาครัฐและเอกชน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการป้องกัน การแก้ไขปัญหา การพัฒนาและการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของผู้สูงอายุ ให้ได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ใน 4 ด้านดังนี้

3.1 ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล หมายถึง ความต้องการได้รับการเกี่ยวกับความรู้ ด้านสุขภาพ แนะนำการดูแลสุขภาพที่ถูกต้อง การจัดบริการการแพทย์ทางเลือก ให้บริการตรวจสุขภาพประจำปี การอำนวยความสะดวกในโรงพยาบาล บริการรถรับ – ส่งผู้สูงอายุ บริการด้านกายภาพบำบัด

3.2 ด้านที่พักอาศัย หมายถึง ความต้องการได้รับการเกี่ยวกับการสงเคราะห์ ด้านที่พักอาศัยตามสมควรแก่อัตภาพ เพื่อช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของผู้สูงอายุ มีความปลอดภัยในชีวิต มีความมั่นคง รวมถึงการอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี ไม่มีความแออัดคับแคบจนเกินไป

3.3 ด้านรายได้ หมายถึง ความต้องการได้รับการเกี่ยวกับการสงเคราะห์ทางสังคม ให้ผู้สูงอายุได้รับการสนับสนุนให้ทำงานทำมีรายได้เพียงพอในการยังชีพ มีความมั่นคงในการดำรงชีวิต การอำนวยความสะดวก และความปลอดภัยเมื่ออยู่ในสถานที่ต่าง ๆ

3.4 ด้านนันทนาการ หมายถึง ความต้องการได้รับการเกี่ยวกับการสงเคราะห์แก่ผู้สูงอายุ ในการจัดกิจกรรมนันทนาการในวันสำคัญต่าง ๆ การตั้งชมรมผู้สูงอายุ การส่งเสริมการแสดงออกตามความสามารถ ความถนัด การจัดทัศนศึกษาดูงานตามความสนใจ จัดกิจกรรมบันเทิง การมีส่วนร่วมในกลุ่มทางสังคมและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น

4. ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลซึ่งมีอายุหกสิบปีขึ้นไป มีสัญชาติไทย และมีภูมิลำเนาในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

5. องค์การบริหารส่วนตำบล หมายถึง องค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษาความต้องการสวัสดิการสังคมด้านต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ ตลอดจนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา ดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์
2. แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ
3. แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ
4. แนวคิดเกี่ยวกับงานสวัสดิการสังคม
5. แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น
6. บริบทขององค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่มีการต่อสู้ แสวงหาให้ได้สิ่งซึ่งตนต้องการเสมอ และความต้องการของมนุษย์ไม่มีที่สิ้นสุด คือ เมื่อความต้องการเกิดขึ้นได้รับการตอบสนองแล้ว ความสำคัญขั้นนั้นจะลดความต้องการลงจนหมดความสำคัญไป แต่จะเกิดความต้องการสิ่งใหม่แทน

ความหมายของความต้องการ

มนุษย์มีความต้องการ มีความอยากเป็น มีความอยากได้ ใครก็ได้หรือประสงค์จะได้ และเมื่อเกิดความรู้สึกดังกล่าวจะทำให้ร่างกายเกิดมีสิ่งเร้ามากระตุ้น และมีแรงขับภายในเกิดขึ้น ทำให้ต้องพยายามดิ้นรน และแสวงหาเพื่อตอบสนองความต้องการนั้นๆ เมื่อร่างกายได้รับตอบสนองแล้ว ร่างกายมนุษย์ก็กลับสู่ภาวะสมดุลอีกครั้งหนึ่ง และก็จะเกิดความต้องการสิ่งใหม่มาทดแทนที่อยู่อย่างไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน (2546 : 323) กล่าวถึง "ความต้องการ" หมายถึง ความอยากได้ ใครก็ได้ หรือประสงค์จะได้ และเมื่อเกิดความรู้สึกดังกล่าวจะทำให้ร่างกายเกิดการขาดสมดุลเนื่องมาจากมีสิ่งเร้า มากระตุ้น มีแรงขับภายในเกิดขึ้น ทำให้ร่างกายไม่อาจอยู่นิ่งต้องพยายามดิ้นรนและแสวงหาเพื่อตอบสนองความต้องการนั้น ๆ เมื่อร่างกายได้รับตอบสนองแล้วร่างกายมนุษย์ก็กลับสู่ภาวะสมดุลอีกครั้งหนึ่ง และก็จะเกิดความต้องการใหม่ ๆ เกิดขึ้นมาทดแทนวนเวียนอยู่ไม่มีที่สิ้นสุด

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2541 : 108) ได้ให้ความหมายความต้องการ หมายถึง สภาวะที่อินทรีย์ขาดความสมดุล ขาดบางสิ่งบางอย่างแล้วต้องการได้รับสิ่งนั้น เช่น ขาดอาหารทำให้หิวก็ต้องการอาหารเพื่อรับประทาน เหนื่อย เพลีย เนื่องจากพักผ่อนไม่เพียงพอก็ต้องการพักผ่อน ไม่มีเงิน ขาดเงินก็ต้องการเงินสำหรับค่าใช้จ่าย ไม่ได้รับการยอมรับยกย่อง ไม่มีชื่อเสียง ไม่มีเกียรติยศ ก็ต้องการยอมรับ ต้องการมีชื่อเสียง ต้องการทางดำเนินจิตใจ

อริยา กูหา (2546 : 2) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า ความต้องการ หมายถึง ความต้องการต่างๆ ที่เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานเพื่อการดำรงชีวิตและเป็นตัวผลักดันให้บุคคลมีพฤติกรรมเพื่อลดความต้องการนั้นๆ

แมกนีย์ล (McNeil. 1997 อ้างถึงใน อติสร ปรีดาครณ์. 2549 : 30) ได้ให้ความหมายของความ ต้องการ หมายถึง สภาพการณ์ที่มีความไม่สอดคล้องกันระหว่างพฤติกรรมหรือเจตคติ ในสถานะที่ยอมรับกับสถานะที่ได้จากการสังเกต

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่า ความต้องการ หมายถึง พฤติกรรมของมนุษย์ที่มักจะมีแนวทางแก้ไขปัญหาความต้องการ ซึ่งเป้าหมายที่ต้องมุ่งไปสู่ความต้องการนั้น ๆ คือการตอบสนองความต้องการ เช่น ถ้าขาดอาหารทำให้เกิดความหิวเราต้องการหาอาหารเพื่อรับประทานและยับยั้งอาการหิว และเพื่อความอยู่รอดของชีวิต

ลักษณะของความ ต้องการ

ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์เป็นปัจจัยที่สำคัญมากอย่างหนึ่งของความแตกต่างระหว่างบุคคล ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ เป็นสิ่งที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิด เรียงลำดับจากต่ำสุด ไปถึงสูงสุด โดยที่มนุษย์จำเป็นต้องได้รับการตอบสนองความต้องการขั้นต่ำสุดจนเป็นที่พอใจก่อนที่ความต้องการขั้นสูงโดยความต้องการของเหล่านั้นของมนุษย์แต่ละคนจะแตกต่างกัน

มาสโลว์ (Maslow. 1954 ; 80-91 ; อ้างถึงใน พิทยา บวรวัฒนา. 2544 : 30) ได้กล่าวถึงความ ต้องการของมนุษย์นั้นสามารถจัดเป็นลำดับได้ 5 ชั้น ตามลำดับความสำคัญมาก่อนหลังได้ดังนี้

1. ความต้องการทางกายภาพ (Physiological Needs) ได้แก่ อาหาร น้ำดื่ม ความต้องการที่อยู่อาศัย ความต้องการทางเพศ และความต้องการอื่นๆ ของร่างกาย
2. ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs) ได้แก่ ความต้องการความมั่นคงและการป้องกันภัยอันตรายจากสิ่งรอบตัวและจากการทำร้ายจิตใจ
3. ความต้องการที่จะผูกพันทางสังคม (Social Needs) ได้แก่ ความรัก ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม การได้รับการยอมรับและมิตรภาพ
4. ความต้องการที่จะมีฐานะเด่นและได้รับการยกย่องจากสังคม (Esteem Needs) ได้แก่ การเคารพนับถือตนเอง การเป็นตัวของตัวเองและการประสบความสำเร็จ การมีฐานะในวงสังคม การได้รับการยอมรับจากคนอื่นและการได้รับความสนใจจากคนอื่น

5. ความต้องการที่จะประจักษ์ตน (Self-actualization Needs) ได้แก่ แรงผลักดันที่ทำให้คนสามารถเป็นในสิ่งที่ตนเป็นได้ดีที่สุด ซึ่งรวมถึงการเจริญเติบโต การได้ใช้ศักยภาพของตนอย่างเต็มที่ และความปรารถนา

วัตสัน (Watson. 1985 ; 43 ; อ้างถึงใน มณฑิรา เขียวยิ่ง และคณะ. 2540 : 17) ได้แบ่งความต้องการของมนุษย์ออกเป็น 2 ระดับ ดังนี้

1. ความต้องการขั้นต่ำ ประกอบไปด้วย

1.1 ความต้องการทางด้านร่างกาย ได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำ อากาศ และการขับถ่าย

1.2 ความต้องการทางด้านจิตใจ ได้แก่ ความต้องการในการมีกิจกรรมทางเพศ ความต้องการมีอิสระที่จะกระทำกิจกรรมต่างๆ หรือมีการเคลื่อนไหวที่อิสระ

2. ความต้องการขั้นสูง ประกอบไปด้วย

2.1 ความต้องการด้านจิตสังคม ได้แก่ ความต้องการได้รับความรักความเอาใจใส่

2.2 ความต้องการทางด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ได้แก่ ความต้องการที่จะบรรลุความสำเร็จ ความสมหวังในชีวิต และได้รับการยอมรับ

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2541 : 48-51) ได้แบ่งความต้องการของมนุษย์เป็น 2 ด้าน ดังนี้

1. ความต้องการทางกายภาพ (Physiological Needs) เป็นแรงผลักดันที่เกิดขึ้นพร้อมกับความต้องการมีชีวิต การดำรงชีวิต ภูมิภาคไม่จำเป็นต้องอาศัยประสบการณ์การเรียนรู้แต่อย่างไร เกิดขึ้นเนื่องจากความต้องการทางด้านร่างกายของเราเป็นสำคัญ เป็นแรงขับเบื้องต้นที่ร่างกายถูกกระตุ้นทำให้เกิดความรู้ว่องไว กระฉับกระเฉง มีชีวิตชีวาที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้า เกิดขึ้นจากสภาวะทางอารมณ์ สิ่งกระตุ้นทั้งจากภายนอกและภายใน ได้แก่

1.1 ความต้องการอาหาร เพื่อหล่อเลี้ยงชีวิต อาหารเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิต

1.2 ความต้องการน้ำ เพื่อรักษาความสมดุลของร่างกาย ร่างกายของคนเราเสียน้ำเนื่องจากอากาศร้อน การออกกำลังกาย การทำงานหนักทำให้เหงื่อออกจากร่างกาย

1.3 ความต้องการทางเพศ ความต้องการด้านนี้เริ่มเมื่อคนเราเข้าสู่วัยรุ่นและเป็นวัยผู้ใหญ่ การแสดงออกถึงความต้องการทางเพศนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่น ๆ เช่น ความพึงพอใจ รสนิยม ขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคมนั้น

1.4 ความต้องการอุณหภูมิที่เหมาะสม คนเราดำรงชีวิตอยู่ได้ต้องอาศัยความสมดุลทางร่างกาย อุณหภูมิที่ไม่สูงเกินไป และต่ำเกินไปพอที่ร่างกายจะทนได้

1.5 ความต้องการหลีกเลี่ยงความเจ็บป่วย เพื่อให้ร่างกายเกิดความปลอดภัยจากความเจ็บปวด เป็นไข้ของร่างกาย ทำให้อวัยวะพยายามสร้างภูมิคุ้มกันขึ้น เมื่อมีคนอื่นมาทำร้ายคนเราก็จะหลีกเลี่ยง หรือต่อสู้ป้องกันตัว

1.6 ความต้องการพักผ่อนนอนหลับ เพื่อผ่อนคลายให้ร่างกาย ได้มีโอกาสสะสมพลังงานใหม่ และซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอของร่างกาย

1.7 ความต้องการอากาศบริสุทธิ์ที่มีก๊าซออกซิเจนสำหรับหายใจเราอาจอดสู่ออกน้ำได้หลาย ชั่วโมง แต่กลิ่นหายใจได้ไม่นาน

1.8 ความต้องการขับถ่าย เป็นการขับถ่ายของเสียออกจากร่างกายซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นเช่นเดียวกับอาหารและน้ำ เพราะของเสียเหล่านี้จะเป็นพิษกับร่างกาย ทำให้เราอึดอัดไม่สบาย บางครั้งอาจทำลายชีวิตได้

2. ความต้องการทางจิตใจและสังคม (Psychological and Social Needs) ความต้องการประเภทนี้ค่อนข้างซับซ้อนและเกิดขึ้นจากสภาพสังคม วัฒนธรรมการเรียนรู้ ประสบการณ์ที่บุคคลนั้นได้รับและเป็นสมาชิกอยู่ ความต้องการทางสังคมและจิตใจนี้ยังแตกต่างกันไปตามแต่ละบุคคล แต่ละสังคมและฐานทางสังคมของบุคคล รวมทั้งเวลาและ โอกาสที่แตกต่างกันออกไปด้วยลักษณะสำคัญของความต้องการทางจิตใจและสังคม ดังนี้

2.1 ความต้องการที่เกิดจากสังคมที่เป็นมรดกตกทอดทางวัฒนธรรมและกลายเป็นลักษณะนิสัยประจำตัวของแต่ละคนสิ่งเหล่านี้แตกต่างกันไปในแต่ละสังคม

2.2 ความต้องการทางสังคมที่เกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์เราต้องมีประสบการณ์และการเรียนรู้มาก่อน จึงจะเข้าใจและเลือกกระทำได้บางที่เราก็ต้องการศึกษาว่าจะเริ่มอย่างไร และควรทำอย่างไรต่อไป

2.3 ความต้องการนี้เปลี่ยนแปลงได้แม้ในบุคคลเดียวกัน

2.4 ความต้องการนี้มีมากขึ้นเมื่ออยู่รวมกลุ่มมากกว่าอยู่คนเดียว

2.5 ความต้องการนี้เป็นพฤติกรรมปกปิดมากกว่าพฤติกรรมเปิดเผย

2.6 ความต้องการที่มองไม่เห็นเป็นนามธรรมมากกว่ารูปธรรม

2.7 ความต้องการทางจิตใจ และสังคมมีอิทธิพลที่จะผลักดันให้คนเราทำอะไรก็ได้

สรุปได้ว่า มนุษย์มีความต้องการหลายสิ่งหลายอย่าง เช่น อาหาร อากาศ น้ำ ที่อยู่อาศัยรวมทั้งสิ่งอื่น ๆ ด้วย แต่อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปความต้องการเหล่านี้ยากที่จะได้รับการตอบสนองทุกอย่าง ทุกวันนี้คนเราพยายามทำงานก็เพื่อจะนำเงินมาตอบสนองความต้องการของตน เพราะเงินเป็นสื่อกลางของการแลกเปลี่ยนสิ่งต่าง ๆ แต่ถ้ามองให้ลึกลงไปแล้วการทำงานไม่ใช่เพื่อเงินแต่เพียงอย่างเดียวเสมอ การทำงานเพื่อเงิน เป็นเพียงเหตุผลประการหนึ่งเท่านั้น ยังมีปัจจัยอื่น ๆ อีกมากที่คนต้องการได้รับการจากการทำงาน ซึ่งบางครั้งเงินไม่สามารถซื้อความต้องการบางอย่างได้

ทฤษฎีความต้องการของมนุษย์

มนุษย์มีความต้องการพื้นฐานในการดำรงชีวิต เพื่อการดำรงชีวิตอยู่ต่อไปในสังคม มีความต้องการสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่น และเพื่อต้องการความก้าวหน้า ได้มีนักมานุษยวิทยาได้นำเสนอทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์ไว้ต่าง ๆ ดังนี้

1. ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ (Maslow Need Hierarchy)

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2541 : 51) ได้กล่าวถึงทฤษฎีความต้องการของมนุษย์ของ มาสโลว์ (Maslow) โดยได้ตั้งสมมุติฐานเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์ไว้ดังนี้

1.1 บุคคลย่อมมีความต้องการอยู่เสมอและไม่สิ้นสุด ขณะที่ความต้องการใดได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการอย่างอื่นก็จะเกิดขึ้นอีกไม่มีวันจบสิ้น

1.2 ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้วจะไม่เป็นสิ่งจูงใจของพฤติกรรมอื่น ๆ ต่อไป ความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองจึงเป็นสิ่งจูงใจในพฤติกรรมของคนนั้น

1.3 ความต้องการของบุคคลจะเรียงเป็นลำดับขั้นตอนความสำคัญ เมื่อความต้องการระดับต่ำได้รับการตอบสนองแล้ว บุคคลก็จะให้ความสนใจกับความต้องการระดับสูงต่อ มาสโลว์ ได้อธิบายว่า ความต้องการของบุคคล มี 7 ขั้นตอน ตามลำดับ ดังนี้

1.3.1 ความต้องการของร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการขั้นต่ำสุดของมนุษย์ ได้แก่ความต้องการอาหาร น้ำ อากาศ อุณหภูมิที่เหมาะสม การบรรเทาความเจ็บปวดต่าง ๆ เป็นต้น

1.3.2 ความต้องการความปลอดภัย (Safety and Security Needs) ความต้องการมีอิสระและปลอดภัยจากภัยคุกคามต่าง ๆ

1.3.3 ความต้องการความรักและการมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ (Belongingness, Social and Love Needs) ความรู้สึกว่าคุณได้รับการเป็นมิตร ความรักมีส่วนร่วมในการเข้าเป็นสมาชิกกับกลุ่ม

1.3.4 ความต้องการได้รับความยกย่องนับถือ (Self-esteem Needs) เป็นความต้องการให้คนอื่นยกย่อง ให้เกียรติ และเห็นความสำคัญของตน

1.3.5 ความต้องการความสำเร็จในชีวิต (Self-actualization Needs) เป็นความต้องการสูงสุดในชีวิตเป็นความต้องการที่เกี่ยวกับการทำงานที่ตนชอบ หรือต้องการจะเป็นมากกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้

1.3.6 ความต้องการทางสุนทรียะ (Aesthetic Needs) เป็นความต้องการเพื่อความยินดี ความงาม ความละเอียดอ่อนทางจิตใจและคุณธรรม

1.3.7 ความต้องการตระหนักในคุณค่าแห่งตน (Self-actualization Needs) เป็นความต้องการเสริมเติมเต็มเพื่อความรู้สึกสำเร็จในชีวิต เพื่อใช้ศักยภาพสูงสุดของตน และเพื่อพัฒนาความรู้สึกในคุณค่าของตน บุคคลที่บรรลุถึงขั้นนี้มักเข้าถึงปรัชญาชีวิต ได้รับประสบการณ์สูงสุด (Peak Experience) บรรลุความเข้าใจในสภาพความเป็นจริงของชีวิต และตระหนักในชีวิตได้ด้วยตนเอง ซึ่งบางคนใช้คำว่า เข้าถึงสัจธรรมแห่งชีวิต

2. ทฤษฎีความต้องการของ เมอร์เรย์ (Murray's Manifest Needs)

เมอร์เรย์ (Murray. 1992 : 282; อ้างถึงใน เรียม ศรีทอง. 2542 : 71) ได้กล่าวถึงทฤษฎีความต้องการของเมอร์เรย์ ซึ่งอธิบายว่า ความต้องการของบุคคลมีความต้องการหลายอย่างในเวลาเดียวกันได้ ความต้องการของบุคคลที่เป็นความสำคัญ เกี่ยวกับการทำงานมีอยู่ 4 ประการ คือ

2.1 ความต้องการความสำเร็จ หมายถึง ความต้องการที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

2.2 ความต้องการมีมิตรสัมพันธ์ ความต้องการมีความสัมพันธ์อันดีกับบุคคลอื่นโดยคำนึงถึงการยอมรับของเพื่อนร่วมงาน

2.3 ความต้องการอิสระ เป็นความต้องการที่จะเป็นตัวของตัวเอง

2.4 ความต้องการมีอำนาจ ความต้องการที่จะมีอิทธิพลเหนือคนอื่น และต้องการที่จะควบคุมคนอื่นให้อยู่ในอำนาจของตน

3. ทฤษฎีความต้องการความสำเร็จของ แมคคลีแลนด์ (McClelland's Achievement Motivation Theory)

แมคคลีแลนด์ (McClelland, 1975 : 147; อ้างถึงใน ปราณี รามสูตร, 2545 : 90) ได้กล่าวถึงทฤษฎีความต้องการความสำเร็จของ แมคคลีแลน ว่า แมคคลีแลน ได้เสนอแนวคิดความต้องการของมนุษย์เป็น 3 ประการ คือ

3.1 ความต้องการประสบความสำเร็จ (Needs for Achievement) เป็นความต้องการมีผลงานและบรรลุเป้าหมายที่พึงปรารถนา

3.2 ความต้องการมิตรสัมพันธ์ (Needs for Affiliation) เป็นความต้องการมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น

3.3 ความต้องการอำนาจ (Needs for Power) เป็นความต้องการมีอิทธิพล และครอบงำเหนือผู้อื่น

สรุปได้ว่า ทฤษฎีความต้องการทั้ง 3 ทฤษฎี จะเห็นว่าส่วนใหญ่จะจำแนก ความต้องการของมนุษย์ โดยเน้นความต้องการทางด้านจิตใจ ยกเว้นทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ มีแนวคิดว่ามีคนจะมีความต้องการทางด้านร่างกายและจิตใจโดยเมื่อความต้องการทางร่างกายได้รับผลสำเร็จ ในระดับขั้นต่อไปจะเป็นความต้องการทางด้านจิตใจ

ประเภทความต้องการของผู้สูงอายุ (Needs of the Elderly)

จากความต้องการเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ได้มีนักวิชาการได้ศึกษาไว้ ซึ่งมีทั้งหมดจำนวน 6 ด้าน (โกวิท พวงงาม, 2550 : 441-445) โดยมีรายละเอียดแต่ละด้านดังนี้

1. มาตรฐานด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล

1.1 จัดตั้งศูนย์บริการสาธารณสุขสำหรับผู้สูงอายุ

1.2 บริการตรวจสุขภาพที่บ้าน

1.3 บริการให้ความรู้ แนะนำ การดูแลสุขภาพที่ถูกวิธีให้กับผู้ที่ดูแลผู้สูงอายุ เช่น การจัด

โครงการฝึกอบรมให้ผู้ที่ต้องดูแลผู้สูงอายุในครัวเรือน

1.4 บริการตรวจสุขภาพประจำปี

1.5 บริการให้คำแนะนำเกี่ยวกับสุขภาพและโรคภัยไข้เจ็บเป็นรายบุคคล

1.6 ออกบัตรประจำตัวให้กับผู้สูงอายุเพื่อรักษาฟรีในโรงพยาบาล ผู้สูงอายุมีสิทธิรับการ รักษาพยาบาลจากสถานพยาบาลแห่งนั้น โดยไม่ต้องเสียค่ารักษาพยาบาล ค่ารักษาพยาบาลในที่นี้หมายถึง เงินที่สถานพยาบาลเรียกเก็บในการรักษาพยาบาล ซึ่งรวมถึงค่าใช้จ่ายดังต่อไปนี้

- 1.6.1 ค่ายา ค่าผ่าตัด ค่าน้ำเกลือ ค่าเลือด และส่วนประกอบของเลือดหรือสารทดแทน หรืออาหารทางเส้นเลือด ค่าออกซิเจนและอื่น ๆ ทำนองเดียวกันนี้ซึ่งใช้เพื่อการบำบัดโรค
- 1.6.2 ค่าอวัยวะเทียม และอุปกรณ์ในการบำบัดโรค รวมทั้งค่าซ่อมแซม
- 1.6.3 ค่าบริการทางการแพทย์ ค่าตรวจโรค ค่าวิเคราะห์โรค ค่าชันสูตรโรค ค่าตรวจโดย ห้องทดลอง และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ของผู้ป่วยใน แต่ไม่รวมถึงค่าจ้างพยาบาลพิเศษ ค่าธรรมเนียมพิเศษ และ ค่าบริการอื่นทำนองเดียวกันที่มีลักษณะเป็นเงินตอบแทน
- 1.6.4 ค่าอุปกรณ์ธรรมดา ค่านอนพื้น ค่าทำฟันปลอมที่ใช้โครลิก (Acrylic) เป็นฐาน
- 1.6.5 ค่าบริการส่งเสริมสุขภาพและกายภาพบำบัด
- 1.6.6 ค่าห้องและค่าอาหารสามัญตลอดเวลาที่เข้ารับการรักษาพยาบาล
- 1.6.7 ค่าตรวจสุขภาพประจำปี

1.7 การบริการทางการแพทย์และการบริการสาธารณสุขที่จัดไว้โดยให้ความสะดวก และ รวดเร็วแก่ผู้สูงอายุเป็นกรณีพิเศษ

- 1.8 บริการช่วยเหลือค่ารักษาพยาบาล
- 1.9 การประกันสุขภาพ
- 1.10 บริการด้านกายภาพบำบัด

2. มาตรฐานด้านรายได้

- 2.1 จัดสวัสดิการด้านรายได้แก่ผู้สูงอายุที่ยากจนและไม่มีแหล่งพึ่งพิงที่เพียงพอ
- 2.2 ส่งเสริมการจัดตั้งกองทุนส่งเสริมสวัสดิการผู้สูงอายุในชุมชน
- 2.3 การช่วยเหลือค่าครองชีพประจำวัน
- 2.4 จ่ายเบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุ
- 2.5 การช่วยเหลือด้านค่าโดยสารยานพาหนะตามความเหมาะสม
- 2.6 กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ
- 2.7 ให้ส่วนลดในรายการต่าง ๆ เช่น ค่าชื้อยา ค่าโดยสารรถสาธารณะ ค่าโรงแรม ภัตตาคาร กิจกรรมด้านบันเทิง และสถานที่ราชการ ได้แก่ พิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน อุทยานแห่งชาติ ฯลฯ ตลอดจน ค่าบริการด้านทันตกรรม
- 2.8 ให้ทุนประกอบอาชีพที่เหมาะสม

3. มาตรฐานด้านที่พักอาศัย

3.1 บ้านพักคนชรา เป็นบริการที่พักอาศัยที่จัดให้แก่ผู้สูงอายุที่มีปัญหาทางด้านสุขภาพร่างกายและอารมณ์ ผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาทางการเงินหรือปัญหาอื่น ๆ อันเป็นเหตุจำเป็นที่ต้องแยกออกจากครอบครัว หรือผู้มีรายได้น้อย โดยจัดบริการดังต่อไปนี้

3.1.1 อาหาร 3 มื้อ

3.1.2 เสื้อผ้า เครื่องนอน เครื่องใช้ประจำวันตามความจำเป็นและเหมาะสม

3.1.3 บริการสุขภาพอนามัยทั้งทางกายและจิต

3.1.4 บริการนันทนาการ งานรื่นเริงในวันนักขัตฤกษ์

3.1.5 บริการด้านศาสนกิจตามลัทธิที่นับถือ

3.1.6 บริการฉาปนกิจศพสำหรับผู้สูงอายุที่ไร้ญาติ

3.2 สถานพยาบาล เป็นบริการที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุที่ต้องการรักษาพยาบาลเป็นประจำและต่อเนื่อง หรือต้องการการดูแลรักษาอย่างใกล้ชิด

3.3 บ้านพักคนชราที่ต้องเสียค่าบริการส่วนหนึ่ง

3.4 บริการครอบครัวอุปการะ เป็นการบริการที่จัดให้แก่ผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียวหรือไร้ที่พึ่ง

3.5 การจัดที่พักอาศัยและเครื่องนุ่งห่มให้ตามความจำเป็นอย่างทั่วถึง

4. มาตรฐานด้านนันทนาการ

4.1 การจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ เพื่อเป็นศูนย์กลางข่าวสาร แหล่งพบปะสังสรรค์ของผู้สูงอายุ รวมทั้งเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา จัดทัศนศึกษาด้านศาสนา ด้านศิลปวัฒนธรรม และธรรมชาติ

4.2 ศูนย์บริการผู้สูงอายุ เพื่อให้การปรึกษาแก่ผู้สูงอายุและสมาชิกในครอบครัว เป็นสถานที่ออกกำลังกาย เล่นกีฬา พักผ่อนหย่อนใจ ทำงานอดิเรก เป็นต้น

4.3 สโมสรผู้สูงอายุ เพื่อเป็นศูนย์กลางของผู้สูงอายุในการพักผ่อน ออกกำลังกายพบปะสังสรรค์ การรับบริการตรวจสุขภาพ การเรียนอาชีพ การเรียนภาษา การรับปรึกษาปัญหา การบำเพ็ญประโยชน์ให้กับสังคม เช่น สอนหนังสือ เล่านิทาน สอนดนตรี สอนลีลาศ ตลอดจนการเยี่ยมเยียนผู้สูงอายุที่เจ็บป่วยและพิการ

4.4 บริการนันทนาการ งานรื่นเริงในวันนักขัตฤกษ์

4.5 การจัดกิจกรรมนันทนาการร่วมกับเยาวชน คนในชุมชน กลุ่มเครือข่าย

4.6 การทัศนศึกษาแหล่งธรรมชาติ ศาสนสถาน แหล่งท่องเที่ยวนอกสถานที่

5. มาตรฐานด้านความมั่นคงทางสังคม ครอบครัว ผู้ดูแล และการคุ้มครอง

5.1 โอกาสในการเรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่อง เข้าถึงข้อมูลข่าวสารและบริการทางสังคม

5.2 การอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยโดยตรงแก่ผู้สูงอายุในอาคารสถานที่ ยานพาหนะ หรือบริการสาธารณะอื่น

5.3 การสงเคราะห์การจัดการศพตามประเพณี

5.4 จัดตั้งศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุ ศูนย์สงเคราะห์ราษฎรประจำหมู่บ้าน โดยมีลักษณะการให้บริการ ดังนี้

5.4.1 การบริการภายในศูนย์ ได้แก่ การบริการด้านสุขภาพอนามัย กายภาพบำบัด สังคมสงเคราะห์ กิจกรรมเสริมรายได้ กิจกรรมเสริมความรู้ นันทนาการ และกิจกรรมด้านศาสนา เป็นต้น

5.4.2 บริการหน่วยเคลื่อนที่ เป็นบริการที่จัดให้แก่ผู้สูงอายุในชุมชน โดยการออกหน่วยเคลื่อนที่เยี่ยมเยียน ให้คำแนะนำปรึกษาแก้ไขปัญหา บริการด้านสุขภาพอนามัย และบริการด้านข้อมูลข่าวสาร เป็นต้น

5.4.3 บริการบ้านพักฉุกเฉิน เป็นการบริการช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนเฉพาะหน้าโดยการรับเข้าบ้านพักฉุกเฉินเป็นการชั่วคราว

5.5 บริการด้านศาสนกิจ และบริการฌาปนกิจให้คนชราที่ไม่มีญาติ

5.6 จัดฌาปนกิจสงเคราะห์

5.7 ลดหย่อนภาษีเงินได้ให้แก่บุตร ซึ่งเป็นผู้อุปการะเลี้ยงดูผู้สูงอายุที่เป็นบุพการี และไม่มีรายได้ หรือรายได้ไม่น้อยกว่า 30,000 บาท (ซึ่งขณะนี้กรมสรรพากรได้ดำเนินการในส่วนดังกล่าวแล้ว)

5.8 จัดให้มีกฎหมายและแนวปฏิบัติในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้สูงอายุ

5.9 ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้อยู่กับครอบครัวอย่างมีคุณภาพและต่อเนื่องจนวาระสุดท้ายของชีวิต

5.10 รณรงค์ให้คนในครอบครัว และชุมชนเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ

5.11 ส่งเสริมค่านิยมในการอยู่ร่วมกันกับผู้สูงอายุ

5.12 ส่งเสริมสมาชิกในครอบครัวให้มีศักยภาพในการดูแลผู้สูงอายุ โดยการให้ความรู้ และข้อมูลแก่ผู้ดูแลผู้สูงอายุเกี่ยวกับบริการต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์

5.13 บริการด้านกฎหมาย เพื่อป้องกันรักษาความปลอดภัย สิทธิ และสวัสดิการ

5.14 การช่วยเหลือผู้สูงอายุซึ่งได้รับอันตรายจากการถูกละเมิดหรือถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายหรือถูกทอดทิ้ง

5.15 การให้คำแนะนำ ปรึกษา หรือดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในทางคดี หรือในทางแก้ไขปัญหาคือครอบครัว

6. มาตรฐานด้านการสร้างบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุน

จัดตั้งและพัฒนาทางด้านสังคมในชุมชนที่สามารถเข้าถึงผู้สูงอายุมากที่สุด โดยเน้นการให้บริการถึงบ้านและมีการสอดประสานกันระหว่างบริการทางสุขภาพและทางสังคม โดยครอบคลุมบริการดังต่อไปนี้

6.1 ศูนย์เอนกประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ

6.2 ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุในเวลากลางวัน

- 6.3 บริการเยี่ยมบ้าน
- 6.4 ระบบดูแลผู้สูงอายุในชุมชน
- 6.5 บริการชุมชนเคลื่อนที่ไปในพื้นที่ต่าง ๆ โดยเฉพาะพื้นที่ห่างไกล
- 6.6 จัดตั้งระบบเฝ้าระวัง เกื้อกูล และดูแลผู้สูงอายุโดยชุมชน
- 6.7 จัดให้มีอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุในชุมชน
- 6.8 ให้ความรู้ความสามารถให้กับผู้ดูแลผู้สูงอายุและอาสาสมัครผู้ดูแล
- 6.9 สนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีเครือข่ายช่วยเหลือซึ่งกันและกันและกัน
- 6.10 บริการแม่บ้าน โดยการจัดส่งแม่บ้านไปช่วยเหลือผู้สูงอายุ ในการทำงานบ้าน ต่าง ๆ

เช่น การจ่ายของ ทำความสะอาดบ้าน ประกอบอาหาร และการช่วยเหลืออื่น ๆ ที่จะช่วยให้ผู้สูงอายุสบายขึ้น

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2536 : 43-44 ; อ้างถึงใน บุญรอด ศรีผดุง. 2553 : 23) จำแนกความต้องการของผู้สูงอายุออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. ความต้องการพื้นฐาน คือ ความต้องการสากลที่ผู้สูงอายุในโลกต้องการแสวงหาให้ได้มาเท่ากับเป็นเส้นเลือดใหญ่ที่หล่อเลี้ยงชีวิตของผู้สูงอายุ ไม่ว่าจะอยู่สังคมวัฒนธรรมใด ๆ ก็ตาม จากการสำรวจความต้องการพื้นฐานในวัฒนธรรมต่าง ๆ อาจสรุปได้ว่าผู้สูงอายุในโลกต่างมีความต้องการตรงกันที่จิตใจ กล่าวคือ

1.1 ผู้สูงอายุพยายามมีชีวิตนานเท่าที่จะเป็นไปได้หรืออย่างน้อยก็อยู่ไปจนกว่าความพึงพอใจในสิ่งรอบตัวนั้นไม่มีความหมาย หรือเมื่อถึงแก่ความตาย

1.2 ผู้สูงอายุพยายามรักษาพลังและศักยภาพทางร่างกายและทางสมองให้คงอยู่ให้มากที่สุด และใช้ประโยชน์จากพลังและศักยภาพดังกล่าวอย่างสูงสุดเท่าที่จะทำได้

1.3 ผู้สูงอายุพยายามป้องกันและขจัด ไขว้ซึ่งสิทธิพิเศษที่เคยเป็นในชีวิตวัยต้น เช่น ความรู้ ความชำนาญ ทรัพย์สินสมบัติ เกียรติคุณและอำนาจ

2. ความต้องการขั้นสูง ความต้องการที่มีลักษณะเปลี่ยนแปลงง่ายอาจเป็นความต้องการเฉพาะหน้าหรือระยะยาว หรือเป็นจุดหมายปลายทางของผู้สูงอายุเป็นความต้องการที่สอดคล้องกับลักษณะสังคมและวัฒนธรรมของผู้สูงอายุ และจะถูกปรุงแต่งโดยวัฒนธรรมนั้น ๆ ด้วยเข้ากับลักษณะที่วิถีชีวิตของผู้สูงอายุซึ่งเป็นผลจากการขัดเกลาของแบบแผนและบรรทัดฐานของสังคม

สายสวาท เกตราสุวรรณ (2542 : 32-33) ได้แบ่งความต้องการของผู้สูงอายุออกเป็นด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ความต้องการสนับสนุนจากครอบครัว (Family Support) ผู้สูงอายุเมื่อปล่อยให้โดดเดี่ยว หรือแยกตัวอยู่คนเดียวขาดความมั่นคงทางอารมณ์และจิตใจรวมทั้งทางเศรษฐกิจ จึงต้องหันไปพึ่งความช่วยเหลือจากบุคคล หรือองค์การสงเคราะห์ภายนอกครอบครัว ดังนั้นผู้สูงอายุจึงมีความต้องการสนับสนุนจากครอบครัว ดังนั้นผู้สูงอายุจึงมีความต้องการสนับสนุนจากครอบครัวดั้งเดิมของตน ควบคู่ไปกับ

ช่วยเหลือจากภายนอกครอบครัวซึ่งอาจจะเป็นอาสาสมัคร องค์กรภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือองค์กรภาคเอกชนทั้งที่องค์กรศาสนา และองค์กรที่ไม่ใช่ศาสนาก็ได้

2. ความต้องการด้านประกันรายได้ โดยเฉพาะการประกันสังคมประเภทประกันชรา เมื่อเข้าสู่วัยชราภาพและเลิกประกอบอาชีพแล้ว จะได้รับบำนาญชราภาพเพื่อช่วยให้สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุข และมั่นคงปลอดภัยตามควรแก่สภาพในบั้นปลายชีวิตไม่เป็นการระงับของบุตรหลานและสังคม

3. ความต้องการมีชีวิตร่วมในชุมชน โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในกิจกรรมบางประเภทในสังคม สังคมจึงควรให้โอกาสแก่ผู้สูงอายุเหล่านี้ได้มีส่วนร่วมในการปรับปรุงชีวิตของชุมชนให้ดีขึ้น ให้มีโอกาสเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ในการพัฒนาตนเองในการปรับปรุงตนให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในการปรับปรุงวัฒนธรรมและในการรักษาสุขภาพทั้งทางกายและจิตใจให้แข็งแรงอยู่เสมอ

4. ความต้องการที่จะลดความพึ่งพาคนอื่นให้น้อยลงถ้าครอบครัวและสังคมได้ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในครอบครัวและสังคมแล้ว จะเป็นการช่วยให้ผู้สูงอายุรู้จักพึ่งตนเอง ไม่เป็นการระงับสังคมในบั้นปลายของชีวิต

5. ความต้องการทางสังคมของผู้สูงอายุ (The Elderly Social Needs)

5.1 ความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวกลุ่มและสังคม (Sense of Belonging)

5.2 การต้องการการยอมรับและยกย่องนับถือจากบุคคลในครอบครัวและสังคม (Sense of Recognition)

5.3 ความต้องการเป็นบุคคลที่สำคัญในสายตาของสมาชิกในครอบครัวของกลุ่ม ของชุมชน และของสังคม (Sense of Importance)

5.4 ความต้องการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลในครอบครัว ชุมชน และสังคม ซึ่งสามารถปรับตัวเองให้เข้ากับลูกหลานในครอบครัวและสังคมได้ (Better Relationship and Adaptation Adjustment)

5.5 ความต้องการมีโอกาสทำสิ่งที่ตนปรารถนา (Sense of Opportunity)

6. ความต้องการทางกายและจิตใจ (Physical and psychological Needs) เป็นความต้องการด้านพื้นฐานที่สุดในชีวิตมนุษย์ เพราะเป็นสิ่งที่ธรรมชาติของร่างกายต้องการเพื่อเสริมสร้างร่างกายให้ดำรงอยู่ได้ ความต้องการด้านร่างกายได้แก่ ความต้องการปัจจัย 4 คือ อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย และการรักษาพยาบาล ส่วนความต้องการทางด้านจิตใจเป็นสิ่งที่มองไม่เห็นสัมผัสไม่ได้แต่รู้สึกได้ อาทิ ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Security Needs) โดยเฉพาะความต้องการด้านที่อยู่อาศัย ที่ปลอดภัย ปราศจากความวิตกกังวลหวาดกลัว และการมีสุขภาพกายและจิตที่ดี นอกจากนั้นยังมีความต้องการได้รับการยอมรับนับถือ (Recognition Needs) ซึ่งเป็นความต้องการที่จะได้รับการยอมรับว่าเป็นสมาชิกของกลุ่ม สังคมและ ครอบครัว ความต้องการมีโอกาสก้าวหน้า (Opportunity Needs) โดยเฉพาะเรื่องความสำเร็จของการทำงานในบั้นปลายชีวิต

7. ความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุได้รับการช่วยเหลือด้านการเงินบุตรหลานของตน เพื่อสะสมไว้ใช้จ่ายในสถานะที่ตนเองเจ็บป่วย ผู้สูงอายุต้องการให้รัฐช่วยในการจัดหาอาชีพให้เพื่อเพิ่มพูนรายได้ ทั้งนี้เพื่อตนเองจะได้มีบทบาททางเศรษฐกิจ คือ ความต้องการที่จะช่วยตนเองเพื่อให้พ้นจากสถานะความบิบบั่นทางเศรษฐกิจในสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการข้อ 2 และ 4 ดังกล่าวมาแล้ว

สรุปได้ว่า ผู้สูงอายุย่อมมีความต้องการทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของผู้สูงอายุให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ไม่รู้สึกว่าเป็นภาระให้กับบุตรหลาน ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้อย่างทั่วถึงเหมาะสมเป็นธรรม และเป็นไปตามความต้องการตามมาตรฐาน โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และมีส่วนร่วมในสังคมทุกระดับ

แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

“คุณภาพชีวิต” เป็นคำพูดที่รู้จักกันแพร่หลายในปัจจุบัน โดยเฉพาะในหมู่นักวิชาการทางด้านสังคมศาสตร์และผู้ที่สนใจทางด้านการพัฒนา เพราะคำว่าคุณภาพชีวิตถูกกำหนดให้เป็นเป้าหมายของการพัฒนาทางสังคม คุณภาพชีวิตเป็นเรื่องที่คนสนใจให้ความหมายและกล่าวถึงกันมานานแล้ว ดังปรากฏว่า มีนักปราชญ์ นักการศาสนา และนักเขียนได้กล่าวถึงการมีชีวิตที่ดี (Good Life) การอยู่ดี กินดี มีสุข (Well-being) ซึ่งก็หมายถึง การมีคุณภาพชีวิตที่ดีมานานนับศตวรรษ (วิภาวดี ดวงแก้ว. 2551 : 26)

ความหมายของคุณภาพชีวิต

ความหมายของคำว่า คุณภาพชีวิตนั้น มีผู้ให้ความหมายหรือคำจำกัดความกันอย่างกว้างขวาง ส่วนมากความหมายเหล่านั้นจะมีความหมายคล้ายคลึงหรือมีความสอดคล้องกันดังนี้

ยูเนสโก (Unesco. 1998 : 27 ; อ้างถึงใน วิภาวดี ดวงแก้ว. 2551 : 26-27) ได้สรุปความคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตไว้ว่า หมายถึง คุณภาพชีวิตเป็นความรู้สึกของการอยู่อย่างพอใจ (มีความสุขความพอใจ) ต่อองค์ประกอบต่าง ๆ ของชีวิตซึ่งเป็นส่วนสำคัญมากที่สุดของบุคคล

พัชรินทร์ เพชรฤทธิ์ (2551 : 30) นักวิชาการศึกษาและนักสังคมวิทยาได้ให้ความหมายของ “คุณภาพชีวิต” ไว้ว่า หมายถึง “การมีชีวิตที่พัฒนาไปเป็นผู้ใหญ่ที่พึ่งพาตนเองได้อย่างมีทิศทาง สามารถปรับตัว อยู่ในสังคมสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีความสุขและทำให้ผู้อื่นเป็นสุขด้วย”

อุซกร เหมือนเดช (2552 : 20) กล่าวว่า คุณภาพชีวิต (Quality of Life) ในแง่ของสิ่งแวดล้อมนั้น หมายถึง การศึกษาความเป็นอยู่ของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับสภาพทางการศึกษา อนามัย และเศรษฐกิจ ตามลักษณะของสิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ บุคคลอยู่ในที่ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม คุณภาพชีวิตต้องขึ้นอยู่กับความพึงพอใจ ซึ่งมีความแตกต่างกันไปแต่ละบุคคลอีกด้วย

จึงสรุปได้ว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง ชีวิตของบุคคลที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างเหมาะสม ไม่เป็นภาระและไม่ก่อให้เกิดปัญหาแก่สังคมเป็นชีวิตที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจและสามารถ

ดำรงชีวิตที่ชอบธรรมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และค่านิยมตลอดจนการแสวงหาถึงที่ตนปรารถนา ให้ได้มาอย่างถูกต้องภายใต้เครื่องมือและทรัพยากรที่มีอยู่

องค์ประกอบของคุณภาพชีวิต

ในสังคมปัจจุบัน การที่บุคคลมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น นอกจากจะต้องประกอบด้วย

ปัจจัย 4 ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตโดยทั่วไป ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค แล้วบุคคลนั้นยังต้องมีความต้องการในด้านต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านั้นต้องมีองค์ประกอบที่แตกต่างกันออกไปตามลักษณะสังคมที่ตนอาศัยอยู่

อา ซี ซามา (1975 : 9-111 ; อ้างถึงใน วิฑูรย์ เดโช. 2541 : 11) กล่าวถึง แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตไว้ว่าคุณภาพชีวิตเป็นความคิดรวบยอดที่สลับซับซ้อน (Complex) ที่เป็นทั้งความพึงพอใจอันเกิดจากการได้รับการตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจและในด้านสังคมทั้งในระดับจุลภาคและมหภาค โดยมีองค์ประกอบ 2 ประเภท คือ

1. องค์ประกอบทางกายภาพ โดยพิจารณาทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพ อันมีปัจจัยทางด้านอาหาร น้ำ ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ฯลฯ
2. องค์ประกอบทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ทั้งที่เป็นปริมาณและคุณภาพ อันมีปัจจัยทางการศึกษา รายได้ เพื่อนบ้าน การมีงานทำ การบริการทางการแพทย์ และการสาธารณสุข สภาพแวดล้อมในการทำงาน

ออเรน เค คอนดู (1985 : 66 ; อ้างถึงใน ผจญ เฉลิมสาร. 2546 : ไม่มีเลขหน้า) กล่าวถึงองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตไว้ 3 ด้าน ดังนี้

1. มาตรฐานความเป็นอยู่ทางด้านร่างกาย ประกอบด้วย อาหารหรือโภชนาการ สุขภาพ ที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อม สิ่งอำนวยความสะดวก โรงเรียน โรงพยาบาล การสุขภาพบาล เป็นต้น
2. จิตใจหรืออารมณ์ ประกอบด้วย ความรักหรือความเป็นเพื่อน การแต่งงานหรือการมีบุตร ครอบครัว นันทนาการหรือการใช้เวลาว่าง การศึกษา ความพึงพอใจในงานและความมั่นคง สถานภาพ ความมั่นคงในวัยชรา เป็นต้น
3. ความรู้สึคนึกคิด ประกอบด้วย การมีอิสระต่อความเชื่อและการปฏิบัติตามความเชื่อของ กิตติ สมานไทย (2542 : 30 ; อ้างถึงใน พรอนันต์ กิตติมั่นคง. 2547 : 26) กล่าวถึง องค์ประกอบของชีวิตมนุษย์เรานั้น ตามทฤษฎีของนักจิตวิทยาได้แบ่งคุณภาพชีวิตของมนุษย์ออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่
 1. ด้านกาย ได้แก่ โครงสร้างทางร่างกายและสุขภาพร่างกายรวมถึง ด้านบุคลิกภาพด้วย
 2. ด้านจิตใจ ได้แก่ สภาพจิตใจและสุขภาพจิต รวมถึงด้านคุณธรรมและจริยธรรมด้วย
 3. ด้านสังคม ได้แก่ สถานะทางสังคม ยศ ตำแหน่ง เกียรติยศชื่อเสียงการยอมรับนับถือรวมถึง การมีมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่นด้วย
 4. ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ สถานะทางเศรษฐกิจการเงินและรายได้ที่มั่นคง เป็นต้น

จากองค์ประกอบคุณภาพชีวิตเหล่านี้ ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามลักษณะกฎของธรรมชาติ คือ มีการเกิด มีแก่ มีเจ็บ และมีการตายจากไป จึงทำให้มนุษย์เกิดความต้องการด้านต่าง ๆ ที่จะเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อมุ่งความสำเร็จให้แก่ตนเองสืบต่อไป

ความหมายของสุขภาพ

สุขภาพ (Health) หมายถึง สุขภาพที่สมบูรณ์และเชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมอย่างสมดุล ทั้งทางกาย ทางจิตใจ ทางสังคม และทางวิญญาณ สุขภาพมิได้หมายถึงเฉพาะความพิการและการไม่มีโรคเท่านั้น มีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงทั้งปัจจัยด้านบุคคล สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษา กฎหมาย ศาสนา วัฒนธรรมประเพณี วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ (2550 : 2) ได้กล่าวว่า สุขภาพ หมายถึง ภาวะที่มีความพร้อมสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย คือ ร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง คล่องแคล่ว มีกำลัง ไม่เป็นโรค ไม่พิการ ไม่มีอุบัติเหตุอันตราย มีสิ่งแวดล้อมที่ดีช่วยส่งเสริมสุขภาพ

กิตติ สมานไทย (2542 : 20) ได้กล่าวว่า สุขภาพ หมายถึง ความปลอดภัย ความไม่มีโรค โดยมีความสมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิตและทางสังคม

สุรีย์ แถวเที่ยง (2545 : 12 ; อ้างถึงใน วิภาวดี ดวงแก้ว. 2551 : 27) ได้กล่าวว่า สุขภาพ หมายถึง การมีร่างกายที่แข็งแรงปราศจากโรคภัยไข้เจ็บในทุกส่วนของร่างกาย มีสุขภาพจิตดี และสามารถปรับตัวให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข ผู้มีสุขภาพดีถือว่าเป็นกำไรของชีวิต เพราะทำให้ผู้สูงอายุ มีความเป็นอยู่ และการดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข

สรุปสุขภาพ หมายถึง ชีวิตที่มีคุณภาพเป็นชีวิตที่สามารถสนองตอบความต้องการของตนเองได้อย่างเหมาะสมกับอัตภาพ อยู่ในกรอบและระเบียบแบบแผน วัฒนธรรมที่อิงตามมาตรฐานที่ยอมรับของสังคม พร้อมทั้งสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสมกับสังคมที่เปลี่ยนแปลง ชีวิตจะมีคุณภาพได้ต้องอาศัยสถาบันต่าง ๆ ของสังคม ร่วมกันทำหน้าที่ตามบทบาท

องค์ประกอบของสุขภาพ

โดยธรรมชาติร่างกายของคนเราต้องมีการเจริญเติบโต มีความแข็งแรงเพื่อต่อสู้โรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ และจะต้องมีชีวิตที่ยืนยาวพอสมควร ซึ่งร่างกายจะได้รับสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต 6 อย่าง ได้แก่ อาหาร น้ำ อากาศ การพักผ่อน การออกกำลังกาย และการไม่มีโรคภัยไข้เจ็บเพราะชีวิตเป็นสิ่งมีค่ายิ่งกว่าทรัพย์สินใด ๆ นอกจากนี้ยังเป็นผู้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น การที่บุคคลใดมีสุขภาพดี ย่อมเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีตามไปด้วย

ปรถ ปฐพีทอง (2547 : 27-28) กล่าวว่า สุขภาพแบบองค์รวม (Holistic Health) คือ การดูแลสุขภาพแบบองค์รวม เป็นการดูแลสุขภาพที่มีการบูรณาการความรู้ดั้งเดิมเข้ากับการบำบัดเสริมเพื่อส่งเสริมให้เกิดสุขภาพที่ดี และป้องกันรักษาโรค ในปัจจุบันมีการนำการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมไปใช้ในการบำบัดรักษาคนไข้หรือผู้ที่มีความไม่สบาย ทำให้เกิดเป็นการแพทย์แบบองค์รวมขึ้น

(Holistic Medicine) การแพทย์แบบองค์รวมได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในหลายประเทศ เปรียบเสมือนปรัชญาการสร้างสุขภาพ และการรักษาโรค ซึ่งจะพิจารณาองค์ประกอบทุกอย่างของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นไปที่การให้ผู้เข้ารับการรักษา มีส่วนร่วมในกระบวนการบำบัดรักษา หรือปฏิบัติตนเพื่อให้หายจากโรคภัยด้วยตนเอง จะเห็นได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงบทบาทพฤติกรรมสุขภาพจาก “เชิงรับ” มาเป็น “เชิงรุก” ในบางครั้งเรียกการแพทย์แบบองค์รวม ว่าเป็นการแพทย์ทางเลือก (Alternative Medicine) โดยไม่ได้จำกัดอยู่ที่วิธีใดวิธีหนึ่ง หากแต่ครอบคลุมถึงการวินิจฉัยโรค การบำบัดรักษา และการส่งเสริมสุขภาพ องค์การอนามัยโลก (World Health Organization) ได้ให้คำนิยามของสุขภาพ (Health) หมายถึงความสมบูรณ์ของร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ ส่วนคำนิยามสุขภาพะ (Well-being) คือ การที่สุขภาพทางกาย ทางจิตใจ ทางสังคม และทางจิตวิญญาณอยู่กันอย่างสมดุล

ดวงกมล ศักดิ์เลิศสกุล (2549 : ไม่มีเลขหน้า ; อ้างถึงใน Walter.2005 : ไม่มีเลขหน้า) สหประชาชาติ การแพทย์แบบองค์รวมของสหรัฐอเมริกาได้ให้คำจำกัดความของสุขภาพแบบองค์รวม 2 แบบ ดังนี้

1. สุขภาพแบบองค์รวม คือทุกส่วนของร่างกาย ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างร่างกาย และจิตใจ หรือร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ หรือ ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และจิตวิญญาณ เมื่อนำไปประยุกต์ใช้กับการรักษาจะเรียกว่าการรักษาแบบองค์รวม (Holistic Medicine) ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับปัจจัย 3 อย่าง คือ สาเหตุของการเกิดโรค การเพิ่มความเกี่ยวข้องของผู้ป่วย และการพิจารณาการรักษา แผนปัจจุบัน (Allopathic) และ การรักษาแบบทางเลือก (Alternative)

2. สุขภาพแบบองค์รวม หมายถึงการดูแลสุขภาพแบบทางเลือก เป็นการเปลี่ยนการรักษาจากการแพทย์แผนปัจจุบันและใช้การรักษาแบบทางเลือก

ดังนั้นสุขภาพแบบองค์รวม-(Holistic Health) เป็นปรัชญาของการมีสุขภาพที่ดี โดยพิจารณาถึงทุก ๆ องค์ประกอบในร่างกาย ได้แก่ ร่างกาย จิตใจ สังคมและจิตวิญญาณ ไม่ได้พิจารณาเฉพาะโรคที่เป็นหรือเฉพาะส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย แต่จะพิจารณาจากปฏิริยาความสัมพันธ์ระหว่างกาย จิตใจ จิตวิญญาณ และสภาพแวดล้อม ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ และความสัมพันธ์ดังกล่าวต้องอยู่ในภาวะสมดุลเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการมีสุขภาพที่ดีที่สุด

สำหรับคำจำกัดความของสุขภาพแบบองค์รวมของไทย ตาม (ร่าง) พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ ระบุว่า เป็นสุขภาพที่สมบูรณ์และเชื่อมโยงกันเป็นองค์รวม ทั้งร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ ไม่ได้หมายถึงความไม่พิการและการไม่มีโรคเท่านั้น โดย (ร่าง) พระราชบัญญัติสุขภาพได้จำแนกภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพได้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. ระบบการแพทย์แผนไทย เป็นการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม โดยอาศัยความรู้ ความสามารถ เกี่ยวกับการแพทย์แผนไทยที่ถ่ายทอดและพัฒนาสืบต่อกันมาตั้งแต่ในอดีต เช่น รักษาด้วยการใช้สมุนไพร การนวด ประคบ การใช้ธรรมชาติบำบัด การนั่งสมาธิ

2. ระบบแพทย์พื้นบ้าน คือ ระบบการดูแลสุขภาพตนเองในชุมชน จนเป็นส่วนหนึ่งของวิถีการดำเนินชีวิต

3. การแพทย์ทางเลือก หมายถึง ระบบการแพทย์อื่น ๆ ที่ไม่ใช่การแพทย์แผนปัจจุบัน แพทย์แผนไทย หรือใช้แพทย์พื้นบ้าน เช่น โยคะ ชีกง หรือการฝังเข็ม

ธิดา ไทยแท้ (2551 : 7) กล่าวว่า โครงสร้างและหน้าที่ของทุกระบบในร่างกายตามธรรมชาติ จะเปลี่ยนแปลงไปตามระยะเวลาและการพัฒนาการ สุขภาพที่สมบูรณ์ของบุคคลนั้นย่อมประกอบไปด้วย 3 ส่วน ได้แก่

1. สุขภาพทางกาย (Physical Health)

ประกอบด้วย สภาพที่ดีของร่างกาย มีการพัฒนาที่เหมาะสมกับวัยทำให้อวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกายอยู่ในภาวะที่ปกติแข็งแรง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บไม่มีความพิการใด ๆ

1.1 ร่างกายมีความสมบูรณ์ ระบบต่าง ๆ และอวัยวะทุกส่วนทำงานได้มีประสิทธิภาพ

1.2 ร่างกายมีความเจริญงอกงาม การเจริญของอวัยวะต่าง ๆ เป็นไปเหมาะสมกับวัย รวมทั้งภาวะทางสมองด้วย

1.3 ร่างกายมีสมรรถภาพสูง สามารถทำงานได้นาน ๆ โดยไม่เหน็ดเหนื่อย

1.4 การนอนและการพักผ่อนเป็นไปตามปกติภายหลังจากการนอนหลับและพักผ่อนแล้ว ร่างกายจะคืนสู่สภาพปกติสดชื่น

1.5 สุขภาพพื้นมีความแข็งแรง หูสามารถรับฟังได้ดี ตาสามารถมองเห็นถนัด

1.6 ผิวพรรณผุดผ่อง หน้าตาอึมเิบมีความสดชื่น

1.7 รูปร่างทรงตรงสมส่วน สง่างาม

1.8 ร่างกายปราศจากโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ

2. สุขภาพทางจิต (Mental Health)

ประกอบด้วย การมีสภาพจิตปกติสามารถปรับตัวให้เข้ากับบรรยากาศของสังคมได้ทุกระดับชั้น สามารถควบคุมอารมณ์ได้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งผู้มีสุขภาพจิตดีย่อมมีผลมาจากสุขภาพกายที่ดีด้วย ดังที่ John Lock ได้กล่าวไว้ว่า “A Sound Mind Is in A Sound Body” คือ “จิตใจที่แจ่มใส ย่อมอยู่ในร่างกายที่สมบูรณ์”

3. สุขภาพทางสังคม (Social Health) หมายถึง การมีสภาพของความเป็นอยู่หรือการดำเนินชีวิต อยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขไม่ทำให้ผู้อื่นหรือสังคมเดือดร้อนอีกด้วย สามารถเข้ากับบุคคลและชุมชนได้ ทุกสถานะอาชีพ ไม่มีคนถือตัว ไม่เป็นคนเอาर्डเอาเปรียบบุคคลอื่น จะอยู่ที่ไหนทำงานในตำแหน่งหน้าที่อะไร มีแต่คนเขาชมชอบไปหมด เป็นที่เคารพรัก และเป็นที่น่าเชื่อถือของคนทั่วไป

วารสารสาธารณสุขศาสตร์ (2555 : ออนไลน์) กล่าวถึง ระดับสุขภาพของบุคคลโดยอิทธิพลของ พ่อ-แม่ และตนเองจะอยู่ในระดับใดมาจากองค์ประกอบหลัก 3 ประการ คือ พันธุกรรม สิ่งแวดล้อม และ พฤติกรรม

1. อิทธิพลของพันธุกรรมต่อระดับสุขภาพของมนุษย์ พันธุกรรม มีอิทธิพลต่อระดับสุขภาพของมนุษย์ โดยพบว่าลักษณะทั่ว ๆ ไปด้านร่างกาย ได้แก่ โครงร่างของร่างกาย พื้นฐานการทำงานของระบบต่างๆ ในร่างกาย เป็นต้นว่า ความสามารถในการเคลื่อนไหวร่างกาย ความสามารถด้านสติปัญญา ลักษณะความต้านทานโรค มนุษย์จะได้รับ ถ่ายทอดมาทางพันธุกรรม นอกจากนี้โรคบางโรคก็ได้รับถ่ายทอดมาทางพันธุกรรมด้วย โรคพันธุกรรม เช่น โรคเบาหวาน เลือดจางพันธุกรรม ตาบอดสี เป็นต้น ในปัจจุบันคนไทยเป็นโรคพันธุกรรมอยู่ไม่น้อย โดยพบว่าเป็นโรคเบาหวานประมาณ 2.5% โรคเลือดจางพันธุกรรมประมาณ 1% ทว่ามีคนที่เป็นพาหะของโรคเลือดจางพันธุกรรมอยู่มากกว่า 1 ใน 3 ของประชาชนทั้งหมด

2. อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมต่อระดับสุขภาพของมนุษย์สิ่งแวดล้อม หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ทั้งที่มีชีวิต และไม่มีชีวิต สิ่งแวดล้อมต่างๆ เหล่านี้ บางอย่างมีอิทธิพลต่อระดับสุขภาพของมนุษย์ทั้งในทางให้คุณ คือ ส่งเสริมสุขภาพ และให้โทษ คือ บั่นทอนหรือทำลายสุขภาพ สิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อระดับสุขภาพของมนุษย์แบ่งเป็น 2 ระยะ คือ สิ่งแวดล้อมก่อนเกิด กับ สิ่งแวดล้อมหลังเกิด

2.1 สิ่งแวดล้อมก่อนเกิด เป็นสิ่งแวดล้อมนับตั้งแต่เริ่มมีการปฏิสนธิในครรภ์มารดาจนตลอดระยะเวลาที่เป็นทารกอยู่ในครรภ์มารดา สิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลโดยตรงก็คือตัวมารดานั่นเอง อาหาร ยา ยาเสพติด โรคภัยไข้เจ็บ และสุขภาพจิตของมารดา เป็นสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลรุนแรงมาก ทารกในครรภ์ต้องการอาหารเพื่อความเจริญเติบโต เช่น ต้องการธาตุแคลเซียม ฟอสฟอรัส และวิตามินเพื่อการเจริญเติบโตของกระดูกและฟันต้องการธาตุเหล็กเพื่อใช้ในการสร้างเม็ดเลือด และต้องการ โปรตีนเพื่อการสร้างเนื้อเยื่อต่าง ๆ เป็นต้น ยาบางชนิด เมื่อมารดากินระหว่างการตั้งครรภ์จะเป็นอันตรายต่อทารกที่อยู่ในครรภ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระยะที่จะทำอันตรายต่อทารกในครรภ์ได้มากที่สุดคือ ระยะ 3 เดือนแรกของการตั้งครรภ์ เพราะเป็นระยะที่ทารกกำลังสร้างอวัยวะต่าง ๆ ยาบางชนิดทำให้ทารกพิการแน่นอน เช่น ธาไลโดไมด์ (Thalidomide) ซึ่งจะทำให้ทารกตายในครรภ์ หรือไม่มีมือ-เท้า หูหนวก เป็นต้น ยาบางชนิดอาจทำให้ทารกพิการได้ เช่น วิตามินซี ถ้ามารดา กินมากไปจะทำให้ทารกเป็นโรคลักปิดลักเปิดในระยะแรกคลอดได้ และยาบางชนิดจะมีพิษต่อทารกในครรภ์ เช่น เตตราซัยคลิน (Tetracycline) จะทำให้ฟันของทารกมีสีเหลืองดำถาวร เป็นต้น ยาเสพติดที่มารดาเสพยาระหว่างตั้งครรภ์ ก็มีอิทธิพลต่อทารกในครรภ์เช่นกัน เช่น มารดาที่สูบบุหรี่จะทำให้ทารกแรกคลอดมีน้ำหนักน้อยกว่าปกติ และอาจรุนแรงถึงขั้นทำให้แท้งได้ หรือมารดาที่เสพยาเครื่องดื่มประเภทแอลกอฮอล์มากจะมีผลต่อการเจริญเติบโตของสมองของทารก ทำให้สติปัญญาไม่ดีเท่าที่ควร อาจถึงขั้นทำให้ปัญญาอ่อน และอาจรุนแรงถึงขั้นทำให้แท้งได้เช่นเดียวกับ บุหรี่ เป็นต้น โรคบางโรคที่เกิดกับมารดาในระหว่างตั้งครรภ์มีผลต่อทารกในครรภ์โดยตรง เป็นต้นว่า ถ้ามารดาเป็นโรคหัดเยอรมันในระยะ 3 เดือนแรกของการตั้งครรภ์ จะทำให้ทารกพิการแน่นอน เช่น ต้อกระจก หูหนวก หรือโรคหัวใจพิการแต่กำเนิด เป็นต้น ถ้ามารดาเป็นโรคซิฟิลิสในระหว่างการตั้งครรภ์ เชื้อโรคอาจผ่านทางสายสะดือทำให้ทารกได้รับเชื้อซิฟิลิสได้ หรือพิษของเชื้อโรค อาจทำให้แท้งได้ หรือทารกคลอดมาแล้วพิการ เช่น ตาบอด หูหนวก เป็นต้น นอกจากนี้ สุขภาพจิตของมารดาในระหว่าง

การตั้งครรภ์ก็ยังมีอิทธิพลต่อระดับสุขภาพของทารกในครรภ์อีกด้วย พบว่าถ้าในระยะตั้งครรภ์มารดา มีอารมณ์ดีเครียดมากจะทำให้อัตราการเต้นของหัวใจและการคืบของทารกเพิ่มขึ้น และถ้ามีอารมณ์ ดีเครียดมากติดต่อกันนาน ๆ อาจทำให้ทารกปัญญาอ่อนได้ อนึ่งถ้ามีอารมณ์ดีเครียดมาก ๆ ในระยะ ตั้งครรภ์ 2-3 เดือนอาจทำให้แท้งได้

2.2 สิ่งแวดล้อมหลังเกิด เป็นสิ่งแวดล้อมตั้งแต่แรกคลอดไปจนตลอดชีวิต ซึ่งอาจจำแนกย่อย ได้หลายด้านดังนี้

1. สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ
2. สิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ
3. สิ่งแวดล้อมทางสังคม
4. สิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจ
5. สิ่งแวดล้อมทางเคมี

3. อิทธิพลของพฤติกรรมต่อระดับสุขภาพของมนุษย์ พฤติกรรมที่มีอิทธิพลต่อระดับสุขภาพ มีอยู่หลายประการเฉพาะพฤติกรรมที่สำคัญๆ ได้แก่ การบริโภค การออกกำลังกาย การพักผ่อน การทรงตัว การระวังรักษาอวัยวะภายนอกของร่างกาย การป้องกันโรค การป้องกันอุบัติเหตุ การระวังรักษาอารมณ์และ จิตใจ รวมทั้งการจัด และสุขภาพสิ่งแวดล้อมภายในบ้าน และชุมชน การมีพฤติกรรมที่ดี ได้แก่ การมี พฤติกรรมตามความรู้ จากการศึกษาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพอย่างเคร่งครัด ซึ่งเรียกว่า มีพฤติกรรมสุขภาพ (Health Behavior) หลักการดังกล่าวมีดังต่อไปนี้

3.1. มีการศึกษาอย่างจริงจังและต่อเนื่องตลอดชีวิต (สุขศึกษา คือ กระบวนการ ศึกษาแนวทางในการปฏิบัติให้มนุษย์มีสุขภาพในระดับดี)

3.2. มีพฤติกรรมสุขภาพอย่างเคร่งครัด

3.3. มีการสอนวิทยาศาสตร์สุขภาพแก่ผู้อื่นตามกาลเทศะอันควรอยู่เสมอ

นอกจากองค์ประกอบหลัก 3 ประการ คือ พันธุกรรม สิ่งแวดล้อม และพฤติกรรม จะเป็นองค์ประกอบของ การมีสุขภาพดีโดยอิทธิพลของพ่อ-แม่และตนเองแล้ว ยังมีองค์ประกอบของการมีสุขภาพดีที่สำคัญอีก ประการหนึ่ง อันมีผลช่วยการเสริมระดับสุขภาพของมนุษย์ คือ การบริการสุขภาพ ได้แก่ การ ให้บริการเพื่อช่วยสร้างเสริมสุขภาพแก่ประชาชนที่จัด และดำเนินงานโดยหน่วยงานทั้งภาครัฐ และ เอกชน ซึ่งมีขอบข่ายการให้บริการ 4 ด้าน ได้แก่ การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันและควบคุมโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสภาพ

สรุปคือ การพัฒนางานสุขศึกษา จึงเป็นการจัดกระบวนการดำเนินงานแก้ไขปัญหาสาธารณสุข ให้มีความชัดเจน ขึ้น โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมต่อการพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพ ที่จะนำไปสู่ การลดอัตราป่วยตายจากโรคติดต่อ และโรคไม่ติดต่อ ลดภาวะแทรกซ้อนในกลุ่มผู้ป่วยเรื้อรัง ทั้งยังเป็น การทำงานแบบมีส่วนร่วมกับเครือข่ายสุขภาพเป็นการจัดระบบข้อมูลสารสนเทศ ข้อมูลพฤติกรรม ข้อมูล สื่อ การจัดศูนย์สื่อสุขศึกษาให้เป็นระบบ การเชื่อมโยงข้อมูลทั้งภายในและภายนอกองค์กร ขอให้ท่าน

ผู้บริหารมีนโยบายที่ชัดเจนและให้การสนับสนุนสถานบริการในสังกัดดำเนินการ จะส่งผลให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและเป็นระบบมากขึ้น

แนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ชีวิตที่มีคุณภาพย่อมเป็นชีวิตที่ประสบความสำเร็จ รู้จักยับยั้งความต้องการทางร่างกาย และความต้องการทางอารมณ์ของตนเองให้อยู่ในขอบเขตที่พอดี สามารถใช้ความรู้ สติปัญญาความรู้สึกรู้สึกนึกคิดของตนไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนเบียดเบียนหรือให้โทษแก่บุคคลอื่นในขณะเดียวกันบุคคล ต้องมีการศึกษาสูงมีความขยันอดทนประกอบอาชีพที่สุจริต เป็นพลเมืองดีมีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางใจมีระเบียบวินัยมีกฎเกณฑ์ทางสังคมแสวงหาความรู้เพิ่มเติมรู้จักใช้ความรู้และสติปัญญาแก้ไขปัญหาสุขภาพและการดำรงชีวิตของตนเอง ซึ่งถือว่าเป็นคุณลักษณะของการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของบุคคลในอีกระดับหนึ่ง

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (2555 : ออนไลน์) กล่าวว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นการสร้างรากฐานของระดับการดำรงชีวิตของคนให้ดีขึ้น โดยการให้ความรู้ การฝึกด้านคุณธรรม การส่งเสริมสุขภาพอนามัยการประกอบอาชีพ รวมกันอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ในประเทศไทยได้มีการสร้างเกณฑ์มาตรฐานของคุณภาพชีวิต คือ

1. เป้าหมายหลักในการ “พัฒนาคุณภาพชีวิต” คือการให้มีความสามารถในการ “พึ่งพาตนเอง” จุดเริ่มต้นของการพัฒนาคุณภาพชีวิต คือเริ่มจากการพัฒนา “ตนเอง” ซึ่งเป็นหน่วยย่อยของสังคม

2. การพัฒนาตามแนวพุทธศาสนา ได้มีการวิเคราะห์พฤติกรรม (การกระทำของคน) ไว้ใน 2 ลักษณะ คือ

ลักษณะที่ 1 พฤติกรรมที่ก่อให้เกิดทุกข์ เกิดจากการไม่รู้หรืออวิชาตันทา เช่น ความโลภอยากได้ของคนอื่นเกิดการลักขโมย เป็นพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดทุกข์

ลักษณะที่ 2 พฤติกรรมสลายทุกข์ (การแก้ปัญหา) เมื่อคนเราเกิดความทุกข์จะก่อให้เกิดพฤติกรรมในการแก้ปัญหาคือสร้างปัญญา และฉันทะ เพื่อให้เกิดการศึกษา รู้วิธีการในการแก้ปัญหาจากพฤติกรรมดังกล่าว

วารสารสาธารณสุขศาสตร์ (2555 : 41-54) กล่าวถึง คุณภาพชีวิตที่ดี เป็นสิ่งที่ทุกคนพึงปรารถนา เพราะเป็นความพึงพอใจ ความเป็นอยู่ที่ดี มีสุขภาพดี มีอาหารการกิน มีสิ่งของหรือเงินใช้ตามความจำเป็น อยู่ในสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ดี มีความสุข อีกทั้ง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) มีแนวทางการพัฒนาบนพื้นฐาน ของการให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” โดยยึดหลักปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” และได้กำหนดวิสัยทัศน์ว่า “มุ่งพัฒนาสู่สังคมที่เข้มแข็งและมีศักยภาพ เพื่อความอยู่ดีมีสุขของคนไทยที่ยั่งยืน” และจาก ยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ (พ.ศ.2551-2553) ที่เชื่อมโยงสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) กำหนด ประเด็นยุทธศาสตร์การวิจัยไว้ ซึ่งยุทธศาสตร์การวิจัย ที่ 2 การสร้างศักยภาพและความสามารถเพื่อ การพัฒนาทางสังคม โดยมีเป้าประสงค์การวิจัยคือ สร้างเสริมองค์ความรู้เพื่อเป็นพื้นฐานสู่การสร้าง ศักยภาพ และความสามารถเพื่อการพัฒนาทางสังคม มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา วัฒนธรรม สุขภาพ

อนามัย และคุณภาพชีวิต 1-2 คุณภาพชีวิตเป็นองค์รวมที่คำนึงถึงบริบทต่าง ๆ ใช้แบบวัดต่างๆ กัน 3-12 ซึ่งองค์การอนามัยโลกใช้ แบบวัดคุณภาพชีวิต 100 ข้อ (WHOQOL-100) สามารถจำแนกองค์ประกอบได้ 6 ด้าน ได้แก่

1. ด้านร่างกาย (Physical Domain)
2. ด้านจิตใจ (Psychological Domain)
3. ด้านระดับความเป็น อิสระของบุคคล (Level of Independence Domain)
4. ด้านสัมพันธภาพกับสังคม (Social Relationship Domain)
5. ด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Domain)
6. ด้านความเชื่อส่วนบุคคล (Splitly Religion/ Person Beliefs Domain)

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดร้อยเอ็ด (2556 : ออนไลน์) กล่าวถึง ชีวิตที่มีคุณภาพย่อมเป็นชีวิตที่ประสบความสำเร็จ มีความสุขหวัง รู้จักยับยั้งความต้องการทางร่างกาย และความต้องการทางอารมณ์ของตนเองให้อยู่ในขอบเขตที่พอดี สามารถใช้ความรู้ สติปัญญา ความรู้สึกนึกคิดของตนไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน เบียดเบียนหรือให้โทษแก่บุคคลอื่นในขณะเดียวกันบุคคลจะต้องมีการศึกษาสูงมีความขยันอดทนประกอบอาชีพที่สุจริต เป็นพลเมืองดีมีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางใจมีระเบียบวินัยมีกฎเกณฑ์ทางสังคมแสวงหาความรู้เพิ่มเติมรู้จักใช้ความคิดและสติปัญญาแก้ไขปัญหาสุขภาพและการดำรงชีวิตของตนเองซึ่งถือว่าเป็นคุณลักษณะของการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของบุคคลในอีกระดับหนึ่ง ซึ่งมีแนวทางในการพัฒนา ดังต่อไปนี้

1. พัฒนาร่างกาย เพื่อมุ่งให้ร่างกายมีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ และความพิการใด ๆ
2. พัฒนาทางอารมณ์ เพื่อมุ่งให้อารมณ์มีความสุขสนุกสนานร่าเริง ไม่มีความเครียดหรือวิตกกังวลต่อการเรียน หรือต่อการปฏิบัติงาน ในหน้าที่รับผิดชอบ มีแต่ความเจริญหู เจริญตา เจริญใจ มองโลกในแง่ดีตลอดไป
3. พัฒนาทางสังคม เพื่อมุ่งให้เป็นคนที่มีเกียรติ ได้รับการยกย่อง เคารพนับถือการยอมรับความรู้สึกรับเป็นเจ้าของ และความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม
4. พัฒนาทางความคิด เพื่อมุ่งให้เป็นคนที่มีความต้องการที่จะรู้และเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการคิดค้นหาวิธีการป้องกันแก้ไขปัญหาทั้งหลาย ให้ตัวเองได้ดำรงชีพอยู่อย่างสุขสบาย
5. พัฒนาทางจิตใจ เพื่อมุ่งให้เป็นคนที่มีคุณค่า มีประโยชน์ต่อชุมชน เป็นที่พึ่งที่ยึดเหนี่ยวทางใจ มีความมั่นใจว่าชีวิตนี้มีคุณค่ามีความสุขหรือมีชีวิตที่ดีกว่าในอนาคต ได้รับความหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งหลาย
6. พัฒนาทางปัญญา เพื่อมุ่งให้เป็นคนมีความเฉลียวฉลาด สามารถคิดพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ได้ อย่างมีเหตุผล ซึ่งปัญญาจะแตกฉานในบุคคลได้นั้น จำเป็นจะต้องมีการศึกษาเล่าเรียนมีความสนใจเอาใจใส่ต่อวิชาความรู้ที่ครูอาจารย์อบรมสั่งสอนเพื่อเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและนำไปพัฒนาชีวิตที่มีคุณค่าต่อไปภายภาคหน้า

7.พัฒนาทางวินัย เพื่อมุ่งให้เป็นคนมีระเบียบวินัยในตนเอง สามารถเคารพและปฏิบัติต่อ ภาระหน้าที่ต่าง ๆ ที่มีอยู่ให้อยู่ในกรอบของข้อบังคับของกฎเกณฑ์ที่ได้กำหนดขึ้น ไม่ประพฤติตน ออกนอกกรอบนอกทางการมีวินัยที่ดีนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ได้ทรงมีพระชนะว่า “คนที่มีระเบียบวินัยนั้นเป็นผู้ที่เข้มแข็ง เป็นผู้ที่หวังดีต่อตัวเอง เป็นผู้ที่มีความสำเร็จในอนาคต”

สรุปแนวทางในการพัฒนาชีวิต คือ การพัฒนาตนเองในด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสัมพันธภาพ กับสังคมและด้านสิ่งแวดล้อม เป็นการพัฒนาเพื่อให้ชีวิตมีคุณภาพที่ดียิ่งขึ้น มีประสิทธิภาพในการทำงาน เพื่อให้ชีวิตดำเนินต่อไปได้ในสังคมและก่อให้เกิดความสุขมากที่สุด

แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนา

สังคมมนุษย์ในยุคปัจจุบันการทำงานเมื่อเทียบกับประเทศที่พัฒนาแล้วผู้สูงอายุมีการทำงานที่ ค่อนข้างสูงเป็นการทำงานเพื่อสร้างรายได้ ผู้สูงอายุต้องมีการย้ายเพื่อติดตามอยู่กับลูกหลานหรือใกล้ ลูกหลานมากขึ้นตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างเศรษฐกิจ สังคมและการจ้างงาน ทำให้ผู้สูงอายุ ต้องหาที่พึ่งทางธรรมเพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ และเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุด้วย

รังสรรค์ ประทุมวรรณ (2543 : 110-112) ได้กล่าวถึง การพัฒนาทางเลือก (Alternative Development) แนวทางหนึ่งซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาที่ได้รับการยอมรับจากนักคิด นักวิชาการ หรือ นักพัฒนาหลายกลุ่มว่า เป็นแนวการพัฒนาที่น่าจะมีความเหมาะสมในการนำมาใช้ในการพัฒนาประเทศ เรียกว่า “การพัฒนาที่ยั่งยืน” ในช่วงระยะแรก ๆ การพัฒนาแบบยั่งยืนมีจุดเน้นสำคัญอยู่ที่ประเด็นเรื่องของ ทรัพยากรธรรมชาติ คือมองว่ารูปแบบของการพัฒนาจะต้องเป็นไปในทิศทางที่ทำให้สามารถใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างต่อเนื่อง และไม่ทำลายหรือก่อให้เกิดความเสียหายแก่สิ่งแวดล้อม เอ็ดเวิร์ด บี บาร์เวียร์ ได้เสนอรูปแบบของการพัฒนาแบบยั่งยืนว่ามีจุดสำคัญอยู่ที่รูปแบบการพัฒนา จะต้องตอบสนองเป้าหมายของระบบ 3 ระบบคือ

1. ระบบชีววิทยา การพัฒนาจะต้องไม่ทำลายในเรื่องของความหลากหลายทางพันธุกรรม การใช้ ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอยู่ในขอบเขตที่ธรรมชาติสามารถผลิตทดแทนได้อย่างเพียงพอต่อความ ต้องการ และธรรมชาติสามารถจะฟื้นตัวกลับมาได้อีกครั้ง

2. ระบบเศรษฐกิจ การพัฒนาจะต้องสามารถตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของสมาชิก ในสังคมได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน

3. ระบบสังคม การพัฒนาจะต้องคงไว้ซึ่งความหลากหลายทางวัฒนธรรม สร้างให้เกิดความเป็น ธรรมในสังคม และสมาชิกในสังคมมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมของตนเอง

ริวา ไทยแท้ (2551 : 19) กล่าวว่า การเกิดวิกฤตภายในครอบครัวในลักษณะปัจจุบันละลดความ เข้มแข็งลงและแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเกิดวิกฤตในครอบครัว แต่ครอบครัวจะยังเป็นแหล่ง เกื้อหนุนที่สำคัญ และชุมชนจะมีบทบาทมากขึ้น จะพบว่ามีผู้สูงอายุอีกจำนวนมากที่ไม่ได้รับการดูแลจาก ครอบครัว และผู้สูงอายุอีกจำนวนไม่น้อย ที่ต้องการความช่วยเหลือเนื่องจากอยู่ในภาวะยากจนในอนาคตก็ น่าจะยากจนอยู่ต่อไป ถ้าไม่มีการดำเนินการที่เหมาะสม ผู้สูงอายุที่มีคู่สมรสจะมีรายได้และสถานภาพทาง

เศรษฐกิจดีที่สุดในขณะที่หญิงที่ไม่มีคู่สมรส เช่น หม้าย โสด หย่าร้าง มีสถานภาพทางเศรษฐกิจต่ำที่สุด หนึ่งในสามของผู้สูงอายุในปัจจุบันมีรายได้ไม่เพียงพอ โดยผู้สูงอายุชายมีรายได้ไม่เพียงพอสูงกว่าผู้สูงอายุหญิง และผู้หญิงพอใจในรายได้ของตนเองมากกว่าชาย และบุตรเป็นแหล่งรายได้และการเกื้อหนุนที่สำคัญที่สุดในทางกลับกันผู้สูงอายุให้การเกื้อหนุนแก่ครอบครัวและบุตรหลานในระดับสูง โดยร้อยละแปดสิบของบ้านที่อาศัยเป็นของผู้สูงอายุ และครึ่งหนึ่งของผู้สูงอายุช่วยออกค่าใช้จ่ายในบ้าน นอกเหนือจากการทำงานเพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัวบางส่วน แล้วผู้สูงอายุยังเกื้อกูลในการช่วยทำกิจกรรมต่าง ๆ ในบ้าน โดยเฉพาะผู้สูงอายุหญิง

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (2555 : ออนไลน์) กล่าวว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นการสร้างรากฐานของระดับการดำรงชีวิตของคนให้ดีขึ้น โดยการให้ความรู้ การฝึกด้านคุณธรรม การส่งเสริมสุขภาพอนามัยการประกอบอาชีพ อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ในประเทศไทยได้มีการสร้างเกณฑ์มาตรฐานของคุณภาพชีวิต เป้าหมายหลักในการ “พัฒนาคุณภาพชีวิต” คือการให้มีความสามารถในการ “พึ่งพาตนเอง” ดังนี้ จุดเริ่มต้นของการพัฒนาคุณภาพชีวิต คือเริ่มจากการพัฒนา “ตนเอง” ซึ่งเป็นหน่วยย่อยของสังคม การพัฒนาตนตามแนวพุทธศาสนา ได้มีการวิเคราะห์พฤติกรรม 2 ชั้น คือ

ขั้นที่ 1 นำสู่ศึกษา คือ ชั้นของการฝึกฝนตนเอง ในการศึกษา การฝึกฝนให้เกิดสัมมาทิฐิ ซึ่งเป็นรากฐานของการฝึกและพัฒนาตนเอง ซึ่งประกอบด้วยปัจจัย 2 อย่าง คือ ปัจจัยภายนอก (ปรโตโมหะ) และปัจจัยภายใน (โยนิโสมนสิการ)

ขั้นที่ 2 ไตรสิกขา เป็นขั้นการพัฒนาคอนอย่างสมบูรณ์แบบ และในขั้นนี้ต้องมีการศึกษาเรื่องศักยภาพของมนุษย์ หลักสำคัญในการพัฒนามนุษย์ในขั้นนี้คือ

1. ศิล เป็นการฝึกพฤติกรรม โดยมีวินัยเป็นเครื่องมือในการฝึก
2. สมာธิ เป็นการฝึกด้านจิต ฝึกด้านคุณธรรม ความมีจิตเมตตา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
3. ปัญญา เป็นการฝึกในด้านความรู้ การพิจารณา การไตร่ตรองหาเหตุผล

สรุปคือ แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นแนวทางหนึ่งที่จะพัฒนาตนเอง สังคม ประเทศชาติ และธรรมชาติให้อยู่ร่วมกันได้ ต่างพึ่งพิงอาศัยซึ่งกันและกัน เพราะต่างก็เอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน เพราะฉะนั้นการพัฒนาไม่ได้มองเฉพาะการตอบสนองความต้องการของมนุษย์เพียงอย่างเดียว จะต้องพัฒนาตัวของมนุษย์ให้สามารถลดความต้องการของตนลง และบริโภครูปโภคธรรมชาติอย่างใช้สติปัญญา และใช้หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตต่อไป

การพัฒนาตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

สังคมมนุษย์เป็นสังคมที่ต้องการความเจริญก้าวหน้า ต้องการชื่อเสียง เกียรติยศ เงินทอง การยอมรับ จากวงสังคม และประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน ซึ่งไม่มีใครเลยจะสามารถปฏิเสธได้ว่าในแต่ละวันนั้น มนุษย์ต้องดิ้นรนขวนขวาย ไขว่คว้าหาสิ่งที่ตนพึงปรารถนาเพื่อให้ได้มา ดังนั้นการพัฒนา

คุณภาพชีวิต จึงเป็นการพัฒนาตนเองเพื่อให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ปรับปรุงการดำเนินชีวิตให้ สอดคล้องและรองรับกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

กิตติ สมานไทย (2542 : 20) กล่าวว่า องค์การยูเนสโก ได้ใช้เกณฑ์ในการประเมินคุณภาพชีวิตไว้ 2 ด้าน คือ

1. ด้านวัตถุวิสัย (Objective) การประเมินด้านวัตถุวิสัยวัดได้โดยอาศัยข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นรูปธรรมสามารถมองเห็นได้ นับได้ วัดค่าได้ เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม
2. ด้านจิตวิสัย (Subjective) เป็นการประเมินข้อมูลด้านจิตวิทยา ซึ่งอาจทำได้โดยการสอบถามความรู้สึก และประสบการณ์ของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับชีวิต การรับรู้สภาพต่อการเป็นอยู่ดำรงชีวิต รวมทั้งสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและความพึงพอใจในชีวิต

คุณภาพชีวิต มี 2 องค์ประกอบ คือองค์ประกอบด้านจิตวิสัย ซึ่งเป็นเรื่องของอารมณ์ความรู้สึกของบุคคล อันได้แก่ความเชื่อ ค่านิยมและความรู้สึกนึกคิดของบุคคล เป็นต้น และองค์ประกอบด้านวัตถุวิสัย ได้แก่ ปัจจัยหรือสภาพแวดล้อมของบุคคล เช่น ด้านสังคม เศรษฐกิจการเมือง และสิ่งแวดล้อม

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2543 : 328) ลักษณะของคุณภาพชีวิต มีเนื้อหาค่อนข้างกว้างขวางมากสรุปคุณภาพชีวิตจะครอบคลุมหลายมิติ ดังนี้

1. คุณภาพทางด้านอนามัยและสาธารณสุข
2. พัฒนาการบุคคลโดยผ่านการศึกษาฝึกอบรม
3. การทำงานและคุณภาพชีวิตการทำงาน
4. เวลาว่างที่สร้างสรรค์
5. ความสุขสมบูรณ์ทางด้านเศรษฐกิจ รวมทั้งความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ
6. คุณภาพสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ
7. สิ่งแวดล้อมทางสังคม
8. โอกาสทางสังคมและการมีส่วนร่วมที่เท่าเทียมกัน
9. ความมั่นคงในการดำรงชีวิต
10. สิทธิเสรีภาพทางการเมือง

ศิริพร เขียวใสว (2550 : 12) กล่าวว่า ชีวิตที่มีคุณภาพย่อมเป็นชีวิตที่ประสบความสำเร็จ รุ่งเรือง ยับยั้งความต้องการทางร่างกาย และความต้องการทางอารมณ์ของตนเองให้อยู่ในขอบเขตที่พอดี สามารถใช้ความรู้ สติปัญญา ความรู้สึกนึกคิดของตนเองไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน เบียดเบียนหรือให้โทษแก่บุคคลอื่นในขณะเดียวกันบุคคลจะต้องมีการศึกษาสูง มีความขยันอดทนประกอบอาชีพที่สุจริตเป็นพลเมืองที่ดีมีศาสนาเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวทางใจ มีระเบียบวินัย มีกฎเกณฑ์ทางสังคม แสวงหาความรู้เพิ่มเติม รู้จักใช้ความคิดและสติปัญญาแก้ไขปัญหาสุขภาพและการดำรงชีวิตของตนเองซึ่งถือว่าเป็นคุณลักษณะของการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของบุคคลในอีกระยะหนึ่ง ซึ่งแนวทางในการพัฒนา ดังต่อไปนี้

1. พัฒนากายเพื่อมุ่งให้ร่างกายมีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ และ
ความพิการใด ๆ
2. พัฒนาทางอารมณ์เพื่อมุ่งให้อารมณ์มีความสุขสนานร่าเริง ไม่มีความเครียด หรือวิตกกังวล
ต่อการเรียน หรือต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่รับผิดชอบ มีแต่ความเจริญหู เจริญตา เจริญใจ มองโลกในแง่ดี
ตลอดไป
3. พัฒนาทางสังคมเพื่อมุ่งให้เป็นคนที่มีเกียรติ ได้รับการยกย่อง เคารพนับถือ การยอมรับ
ความรู้สึกเป็นเจ้าของ และความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม
4. พัฒนาทางความคิดเพื่อมุ่งให้เป็นคนที่มีความต้องการที่จะรู้และเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ มีความคิด
ริเริ่มสร้างสรรค์ในการคิดค้นหาวิธีการป้องกันแก้ไขปัญหาทั้งหลายให้ตัวเองได้ดำรงชีพอยู่อย่างสุขสบาย
5. พัฒนาทางจิตใจเพื่อมุ่งให้เป็นคนที่มีคุณค่า มีประโยชน์ต่อชุมชนเป็นที่พึ่งที่ยึดเหนี่ยวทาง
จิตใจ มีความมั่นใจว่าชีวิตนี้มีคุณค่า มีความสุขหรือมีชีวิตที่ดีกว่าในอนาคต ได้รับความหลุดพ้นจากทุกข์
ทั้งหลาย
6. พัฒนาทางปัญญาเพื่อมุ่งให้เป็นคนมีความเฉลียวฉลาด สามารถคิดค้นพิจารณาเรื่องต่าง ๆ
ได้อย่างมีเหตุผล ซึ่งปัญญาจะแตกฉานในบุคคลได้นั้น จำเป็นจะต้องมีการศึกษาเล่าเรียน มีความสนใจ
เอาใจใส่ต่อวิชาความรู้ที่ครูอาจารย์อบรมสั่งสอนเพื่อเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและนำไปพัฒนาชีวิต
ที่มีคุณค่าต่อไปภายภาคหน้า
7. พัฒนาทางวิสัยเพื่อมุ่งให้เป็นคนมีระเบียบวินัยในตนเอง สามารถเคารพและปฏิบัติต่อ
ภาระหน้าที่ต่าง ๆ ที่มีอยู่ให้อยู่ในกรอบของข้อบังคับกฎเกณฑ์ที่ได้กำหนดขึ้นไม่ประพฤตินอก
นอกกลุ่มนอกทาง การมีวินัยที่ดีนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ได้ทรงมีพระศนะว่า “คนที่มี
ระเบียบวินัยเป็นผู้ที่เข้มแข็ง เป็นผู้หวังดีต่อตัวเอง เป็นผู้จะมีความสำเร็จในอนาคต”

สุภาส เครือเนตร (2541 : 5 - 6) กล่าวถึง แนวคิดในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ประกอบด้วยปัจจัย
ที่สำคัญต่าง ๆ ดังนี้

1. ความปรารถนาในชีวิต

คนเราตั้งแต่กำเนิดเกิดมา ต่างก็ปรารถนาจะให้ตนได้พบกับความสำเร็จในชีวิตด้วยกันทุกคน
เพื่อหวังจะให้ชีวิตได้มีความสุขบนความสำเร็จนั้น จึงเป็นชีวิตที่เต็มไปด้วยความหวัง หวังว่าวันหน้า
เดือนหน้าปีหน้า ชีวิตคงดีขึ้น หวังอยากจะมีทรัพย์สสิน ชื่อเสียง เกียรติยศ มีความรักที่อบอุ่นและมั่นคง
ถ้าหากสามารถสร้างความหวังให้เป็นความจริงในชีวิตนี้ได้ คือความสำเร็จของชีวิต ชีวิตคงพบกับ
ความสุข แต่การจะจัดการให้ชีวิตดำเนินไปสู่จุดนั้นได้ ไม่ใช่เรื่องง่าย ๆ ดังที่เคยคิดเพื่อฝันวาดหวังเอาไว้
แท้จริงชีวิตเรา จัดการได้ยากลำบากกว่าการจัดการใด ๆ ทั้งสิ้น แม้แต่การจัดการธุรกิจที่ว่ายากยิ่งก็ยังไม่
ลำบากเท่าการจัดการกับชีวิตเราและธุรกิจเหล่านั้นก็เป็นการจัดการเพื่อตัวเรา ดังนั้น ชีวิตเราดีที่สุดใน
ต้องรับผิดชอบจัดการด้วยตนเอง มิฉะนั้นจะถูกสิ่งอื่นหรือบุคคลอื่นเข้ามาควบคุมบงการ ทำให้ลำบากใจ
ต่อการดำรงชีวิต

2. ชีวิตเป็นสิ่งมีค่ายิ่ง

คนส่วนมากมักจะรู้จักเรื่องราวของตน เป็นเหตุให้เกิดการละเลยที่จะรู้จักตนเองอย่างละเอียดว่ามีสิ่งใดดีหรือด้อย อยู่ในตัวบ้าง นิสัยเล็ก ๆ ที่แท้จริงเป็นอย่างไร เพิ่มค่าที่แท้จริงของชีวิตได้อย่างไร คงมีหลายคนเข้าใจว่า ค่าของชีวิตขึ้นอยู่กับชาติตระกูลที่กำเนิด จึงปรารถนาเกิดในชาติกำเนิดที่ดี มีความสมบูรณ์ แต่การเกิดเป็นสภาวะธรรมชาติที่ไม่สามารถเลือกเกิดเองได้ ถึงจะเกิดมาแตกต่างกันอย่างไร ทางสังคมถือว่าทุกชีวิตมีคุณค่าเหมือนกัน จึงได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

3. ผู้ทำลายสิ่งมีค่า

มีนักปราชญ์ผู้รู้กล่าวไว้ว่า ผู้คอยทำลายชีวิตเราคือตัวเรา ความประพฤติและการกระทำของเรา บางครั้งก็เป็นการทำลายอนาคตและชีวิตตน เป็นผลให้เกิดความล้มเหลวตามมา ผู้ที่ถูกสังคมบ้านเมือง ลงโทษ ถูกประณาม ถักขัง จำคุกให้ตกทุกข์ได้ยาก ก็เกิดจากการกระทำของตนเป็นต้นเหตุ ดังนั้น ผู้คอยบั่นทอน ทำลายชีวิตของเราอันมีค่าที่แท้จริง คือ ความคิดและการกระทำของเราเอง คนอื่นรอบข้าง ส่วนมากจะปรารถนาดี ถ้าความคิดและการกระทำของเรา มิได้เป็นที่เดือดร้อน เขาจะเป็นมิตรที่ดี ตลอดไป ดังคำกล่าวที่ว่า ผู้คนรอบข้างคือหมู่มิตร สิ่งสถิตอยู่ภายใน อาจกลายเป็นศัตรู ฉะนั้นถ้ารักชีวิตตนอย่างแท้จริง จึงไม่ควรกระทำการใด ๆ ที่มีผลเป็นการทำลายชีวิตตน

4. ชีวิตเป็นสิ่งที่พัฒนาได้

ผู้ที่ปรับปรุงพัฒนาตนเองจนได้คุณภาพ แม้จะเปลี่ยนหน้าที่การงานหรือประกอบอาชีพใด จะมีความมั่นใจในตนเอง มีความรับผิดชอบสูง สามารถทำงานได้เรียบร้อย และมักจะแก้ไขปัญหาชีวิตตนได้ มีข้อนำคิดว่า เศรษฐีหรือผู้มีฐานะมั่งคั่งทั้งหลาย ก็มาจากคนจนที่ใส่ใจปรับปรุงและพัฒนาชีวิตตนเป็นประจำ

5. การสร้างพลังจิตใจให้เข้มแข็ง

การรวบรวมพลังจิตใจให้เข้มแข็ง วิธีที่ดีที่สุด คือ ฝึกควบคุมความคิด อารมณ์ ความรู้สึกที่สาดส่าย แดกกระจายให้มารวมกันจนนิ่งสงบอย่างมั่นคงที่จุดเดียว รู้จักกัณธี เรียกว่า การฝึกสมาธิ ซึ่งเป็น การบริหารจิตที่กำลังนิยมฝึกปฏิบัติกัน พระพุทธเจ้าอันเป็นพระบรมศาสดาของศาสนาพุทธ พระองค์ทรงใช้สมาธิ นำไปสู่ปัญญา จนตรัสรู้ในที่สุด การฝึกสมาธิ เป็นการฝึกรวบรวมพลังความคิดจิตใจทั้งหมดมาจดจ่อจนนิ่งสงบตั้งมั่นอยู่ที่ส่วนหนึ่งของร่างกายเพียงส่วนเดียว หรือเป็นการฝึก ประสานจิตกับกายให้รวมเป็นหนึ่งเดียวสงบมั่นคง จะจดจ่อที่จุดใด ก็มีจุดประสงค์เดียวกัน คือให้จิตใจเกิดความสงบ ถ้าสามารถฝึกจนจิตนิ่งสงบและปล่อยให้อ่อนโยน จะเกิดการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ สามารถจัดระบบความคิด สร้างนิสัย เกิดความเข้มแข็งหนักแน่น มั่นคงมีเมตตา กล้าหาญ อ่อนโยน เป็นการพัฒนาสู่สภาพจิตที่ดี มีอานุภาพ ขจัดความเครียด และโรคบางอย่างได้

6. การพัฒนาทำที่จิตใจในทางก่อ

การที่จะพัฒนาชีวิตให้มีคุณภาพได้สำเร้่งนั้น ต้องพัฒนาหลาย ๆ ด้านประกอบกัน การมุ่งพัฒนาชีวิตด้วยกระบวนการศึกษาเพื่อหวังสร้างโอกาสหางานทำง่าย มีรายได้มาใช้จ่ายบำรุงชีวิต

ให้อยู่ดีกินดี มีความสะดวกสบายสามารถยกระดับชีวิตได้สูงขึ้นในสังคมว่าเป็นชีวิตที่มีคุณภาพนั้น
คุณภาพชีวิตในลักษณะนี้อาจไม่ยั่งยืน มันคงพอ ปัญหาอาจก่อตัวขึ้นมาช่วงใดช่วงหนึ่งของชีวิตได้
หากท่าทีของจิตใจ ซึ่งเป็นตัวบงการชีวิต ยังไม่ได้รับการพัฒนาให้มีท่าทีในทางก่อกำเนิดและสมดุล

7. มนุษยสัมพันธ์

การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่สำคัญอีกด้านหนึ่ง ที่จะต้องรีบพัฒนาไปพร้อมกันให้สมดุลกับด้าน
อื่น ๆ คือ ด้านมนุษยสัมพันธ์ เพราะว่าการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม จำเป็นต้องมีการคบหาเกี่ยวพันระหว่าง
บุคคลรอบด้าน พฤติกรรมที่เราแสดงออกย่อมไปกระทบอารมณ์ความรู้สึกระหว่างบุคคลแล้วสะท้อน
กลับมาเกี่ยวพันตัวเราด้วย ผลของการสะท้อนกลับมามีอิทธิพลต่อการพัฒนาชีวิตเช่นกัน ถ้าสะท้อน
กลับมาในทางบวกก็จะช่วยเสริมสร้างกำลังใจและมีส่วนช่วยผลักดันการพัฒนาชีวิตได้สะดวกขึ้น
หากสะท้อนกลับในทางลบ ความเกี่ยวพันนั้นจะกลายเป็นตัวหน่วงเหนี่ยวการพัฒนาตน คล้ายกับตัวเอง
หน่วงเหนี่ยวตัวเอง การจะสะท้อนกลับเป็นบวกหรือลบนั้นขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของเราเป็นต้นเหตุ
ผลสมอยู่ด้วย ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องพัฒนาชีวิตในด้านนี้ให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

8. ความเชื่อมั่นในตนเอง

เมื่อชีวิตได้รับการปรับปรุงและพัฒนาหลาย ๆ ด้าน ประกอบกันผ่านไปสักระยะหนึ่ง สภาวะ
ทางจิตใจก็จะมีคามมั่นคงขึ้น มีกำลังใจ เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งเป็นความรู้สึกลึก ๆ ในจิตใจ
หากเราเฝ้าถนอมรักษาสภาวะจิตนี้ให้ดี เพาะเลี้ยงกำลังใจนี้ให้เข้มแข็ง ก็จะกลายเป็นความเชื่อมั่นที่แกร่ง
สามารถนำมาพัฒนาชีวิตและการทำงานให้เกิดคุณภาพได้ดียิ่งขึ้น ความเชื่อมั่นในตนเอง ก็ต้องได้รับการ
พัฒนาเหมือนกันกับการพัฒนาด้านอื่น ๆ เพราะมันเป็นพลังที่จะผลักดันชีวิตไปสู่ความสำเร็จ

9. บุคลิกภาพ

การพัฒนาบุคลิกภาพ เป็นการพัฒนาชีวิตในลักษณะองค์รวม คือ รวมทั้งส่วนที่มองเห็นเป็น
โครงร่างของร่างกาย เครื่องแต่งกาย ลึกลงไปจนถึงส่วนที่เป็นสภาพจิตใจ บุคลิกภาพมีอิทธิพลต่ออารมณ์
ความรู้สึกแก่บุคคลที่ติดต่อสัมพันธ์และผู้พบเห็นโดยทั่วไป

การปรับปรุงและพัฒนาบุคลิกภาพภายนอก เริ่มแต่การจัดการความเรียบร้อยของการแต่งกาย
การฝึกยิ้มหน้ากระจก จัดทรงผมฝึกเดินตัวตรง ฝึกเจรจาอ่อนน้อมถ่อมตน ถ้าฝึกจริงจังก็น่าจะช่วย
เสริมสร้างการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ดียิ่งขึ้น เพราะบุคลิกภาพทั้งหมดมีความสัมพันธ์โดยตรงกับสภาพจิตใจ
หรือหากจะมองกลับกันก็จะได้ว่า สภาพจิตใจเป็นบ่อเกิดของบุคลิกภาพทั้งหมด

ดังนั้น หากเราฝึกปลูกจิตสำนึกให้ตระหนักในเรื่องการพัฒนาบุคลิกภาพของตนลงในจิตใจได้
สำเร็จ แล้วมันจะงอกออกมาสู่ภายนอกในรูปของพฤติกรรมที่แสดงออก และจะกลายเป็นบุคลิกภาพที่
ยั่งยืน เป็นสมบัติติดตัวเราไปตลอด

สรุปได้ว่าการศึกษาก็นับว่าเป็นตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตอีกข้อที่สำคัญ เพราะทั่วโลกจะถือว่า
“ประเทศที่มีอัตราการศึกษาระดับประถมศึกษาในประเทศอยู่ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานสูงนั้น ย่อมถือว่า
ประชากรในประเทศนั้นมีคุณภาพชีวิตที่ดีด้วย” เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา แคนาดา อังกฤษ เป็นต้น

มนุษย์มีความต้องการหลายด้านที่แตกต่างกันไป ตามความต้องการทางด้านร่างกาย ความต้องการทางด้านจิตใจ ซึ่งความต้องการเหล่านี้ต้องมีการพัฒนาเพื่อนำไปสู่การพัฒนาตนเองและเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้น นั้น ต้องใช้ระเบียบวินัย และกฎเกณฑ์ ต่าง ๆ มาแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนากาย พัฒนาอารมณ์ พัฒนาสังคม พัฒนาความคิด พัฒนาปัญญา และพัฒนางานวิจัยเพื่อนำไปสู่การพัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืนต่อไป

เทคนิคในการพัฒนาตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

สังคมมนุษย์เป็นสังคมที่ต้องการความเจริญก้าวหน้า ต้องการชื่อเสียง เกียรติยศ เงินทอง การยอมรับ จากวงสังคม และประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน ซึ่งไม่มีใครเลยจะสามารถปฏิเสธได้ว่าในแต่ละวันนั้น มนุษย์ต้องดิ้นรนขวนขวาย ไขว่คว้าหาสิ่งที่ตนพึงปรารถนาเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งเหล่านั้น

สำนักบริการข้อมูลและสารสนเทศ (2552 : ออนไลน์) กล่าวว่า ในขณะที่ประเทศไทยก้าวเข้าสู่ภาวะของความเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (NICS) เชื่อว่าในอนาคตอันใกล้นี้ จะมีคนเป็นจำนวนมากเข้ามาใช้เวลาของชีวิตเกี่ยวข้องกับการทำงานในภาคอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นในทุกระดับของการจ้างแรงงาน และถ้าหากว่าเวลาส่วนมากของชีวิตในการทำงานนี้ มนุษย์ได้อยู่กับสิ่งที่ตนเองพอใจ ก็จะช่วยให้มีสภาพจิตใจและอารมณ์ที่จะส่งเสริมให้เกิดสภาพการทำงานที่ดี ซึ่งย่อมนับได้ว่ามีคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดี และจะส่งผลต่อชีวิตโดยรวมของบุคคลผู้นั้นให้เป็นสุข ซึ่งแสดงถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ดีด้วย อันเป็นเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาประเทศด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ณรงค์วิทย์ แสันทอง (2553 : 1-3) ได้กล่าวถึง เทคนิคในการพัฒนาศักยภาพตนเอง ไว้ว่า คนเราเกิดมาคงไม่มีใครดีพร้อมไปหมดทุกด้าน คนทุกคนย่อมมีทั้งจุดอ่อนและจุดเด่นแตกต่างกันไปตามเบื้องหลังชีวิตของแต่ละคน บางคนฉลาดแต่ควบคุมอารมณ์ไม่ได้ บางคนเก่ง แต่นำเสนอไม่เป็น บางคนทำงานดี ขยันขันแข็ง แต่รับไม่ได้ที่ถูกคนอื่นตำหนิหรือดูค่า บางคนเก่ง แต่ไม่ค่อยยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ฯลฯ สิ่งสำคัญในการพัฒนาตนเอง ไม่ได้อยู่ที่ว่าใครมีจุดอ่อนหรือจุดเด่นน้อยกว่าหรือมากกว่ากัน แต่อยู่ที่ใครสามารถค้นหา ยอมรับ และลงมือกำจัดจุดอ่อนและเสริมจุดเด่นของตนเองได้มากกว่า คนบางคนหาไม่เจอแม้กระทั่งจุดอ่อนและจุดเด่นของตัวเอง คนบางคนหาเจอแต่ไม่ยอมรับจุดอ่อนหรือบางคนยอมรับแต่บอกว่าแก้ไขยากหรือแก้ไขไม่ได้หรอก เพราะมันเป็นอย่างนี้มาตั้งนานแล้ว ชีวิตคนเราไม่แตกต่างอะไรไปจากเรือที่แล่นอยู่ในมหาสมุทรที่ต้องเจอทั้งคลื่นลมและมรสุมในรูปแบบต่างๆ ถ้าเรือของเรามีความแข็งแรงพอก็สามารถแล่นผ่านมรสุมไปได้ แต่ถ้าเรือของเราไม่แข็งแรงเพียงพออาจจะผ่านไปแบบสะบักสะบอมหรือไม่ก็อัปปางลงไปก่อนที่จะถึงจุดหมายปลายทางก็ได้ แต่เราจะเห็นว่าเรือบางประเภท เช่น เรือใบ เป็นเรือที่ไม่แข็งแรงเหมือนเรือยนต์ประเภทอื่น แต่ทำไมมันถึงแล่นผ่านมรสุมไปได้เหมือนกัน นั่นแสดงให้เห็นว่าถึงแม้เรือลำนั้นจะบอบบาง แต่ถ้ามีเทคนิคและวิธีการแล่นเรือที่ดีก็สามารถผ่านมรสุมไปได้เช่นกัน เราจะเห็นว่าเรือใบหรือแม้แต่กระดานโต้คลื่นอันเล็ก ๆ สามารถต่อสู้และเอาชนะความแรงของคลื่นได้อย่างน่าทึ่ง เพราะทั้งสองอย่างนี้รู้จักใช้จุดอ่อนและจุดแข็ง

ให้เป็นประโยชน์ในการเดินทาง เราจะเห็นว่าแม้เวลาเปลี่ยนแปลงทิศเรือใบสามารถที่จะวิ่งทวนกระแสคลื่นได้ ทั้งๆที่ไม่มีเครื่องยนต์ แต่เขาใช้เทคนิคการแล่นแบบสลับฟันปลา จึงทำให้เรือแล่นฝ่าคลื่นลมไปได้เหมือนกัน ถ้าใครเจอลมสุ่มชีวิตที่หนักๆ ขอให้นึกถึงเรือใบหรือกระดานโต้คลื่นไว้เป็นข้อคิด ขอให้คิดเสมอว่าใบเรือแห่งชีวิตของเราไม่ได้อยู่ที่มรสุมอะไรจะนำพาไปที่ใด แต่อยู่ที่ทิศทางและเป้าหมายชีวิตภายในของตัวเราเองว่าเราต้องการไปยังที่ใด ส่วนจะมีปัญหาอะไรเข้ามาขัดขวางหรือไม่นั้น เราสามารถบริหารมันได้ เหมือนกับเรือใบที่เปราะบางแต่สามารถนำพาผู้คนไปสู่เป้าหมายที่ต้องการได้

การพัฒนาตนเอง โดยการกำจัดจุดอ่อนและเสริมจุดแข็งนั้น ขั้นตอนในการพัฒนาดังนี้

1. สำรวจค้นหาจุดอ่อนและจุดเด่น

สิ่งที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาตนเองคือ การค้นหาตัวเองให้เจอว่าตัวเองมีจุดอ่อนและจุดเด่นตรงไหนบ้าง สำหรับวิธีการในการวิเคราะห์สามารถทำได้หลายวิธี เช่น

1.1 การเปรียบเทียบเรื่องต่าง ๆ กับผู้อื่น เช่น การควบคุมอารมณ์ ทักษะด้านภาษา ทักษะด้านการสื่อสาร ระบบการคิด การอ่าน การเขียน การนำเสนอ รวมถึงวินัยในตนเองในด้านต่าง ๆ

1.2 การใช้ผู้อื่นเป็นกระจกเงา หมายถึง การให้ผู้อื่นวิเคราะห์จุดอ่อนและจุดเด่นของเราว่าเป็นอย่างไร โดยให้กลุ่มบุคคลที่อยู่รอบตัวเราเป็นคนวิเคราะห์ เช่น พ่อแม่พี่น้อง สามีภรรยา เพื่อนร่วมงาน หัวหน้า ลูกน้อง เพราะจะทำให้เราสามารถมองเห็นตัวเองในทุกมิติ เพราะจุดอ่อนหรือจุดเด่นบางอย่างเราไม่ได้แสดงออกให้คนบางกลุ่มเห็น เช่น พ่อแม่อาจจะไม่ทราบว่าทักษะในการสื่อสารเราเป็นอย่างไร แต่พ่อแม่จะทราบดีเกี่ยวกับนิสัยเล็ก ๆ ของเราซึ่งเพื่อนร่วมงานอาจจะไม่ทราบ

1.3 การใช้แบบทดสอบ เราสามารถทดสอบจุดอ่อนและจุดเด่นของเราได้จากแบบทดสอบประเภทต่างๆ เช่น แบบทดสอบทางจิตวิทยาเพื่อคุณลักษณะนิสัย แบบทดสอบทางภาษา แบบทดสอบการคำนวณ ฯลฯ

1.4 การนำเอาปัญหาและความสำเร็จในชีวิตมาทบทวนเพื่อหาจุดอ่อนและจุดเด่น เช่น ทบทวนดูว่าเรื่องอะไรที่เรารับมือไม่ได้ เรื่องอะไรที่เราไม่ชอบมากที่สุด เรื่องอะไรที่เรายังแก้ปัญหาไม่ตก ในขณะที่เดียวกันก็ให้ทบทวนดูความสำเร็จที่เราได้รับเกิดจากอะไร เช่น การที่เรามีหน้าที่การงานที่สูงในปัจจุบันเพราะเราเรียนเก่ง หรือเพราะเราทำงานดี เพราะเราเข้ากับหัวหน้าได้ดี ฯลฯ

2. จัดลำดับความสำคัญ

เมื่อเราทราบจุดอ่อนและจุดเด่นของตัวเองแล้ว ให้ลองนำมาจัดลำดับดูว่าเรื่องไหนเป็นเรื่องที่สำคัญและต้องกำจัดหรือพัฒนาอย่างเร่งด่วน โดยพิจารณาจากปัจจัยดังต่อไปนี้

2.1 ถ้าไม่กำจัดจุดอ่อนหรือเสริมจุดเด่นนั้น ๆ จะส่งผลกระทบต่อเป้าหมายในชีวิตของเรามากน้อยเพียงใด เช่น ถ้าเราไม่กำจัดจุดอ่อนเรื่องการควบคุมอารมณ์ เราคงไม่สามารถเติบโตขึ้นเป็นหัวหน้าได้ หรือ ถ้าเราไม่พัฒนาทักษะด้านภาษา เราคงไม่สามารถทำงานกับบริษัทต่างชาติตามที่เราหวังไว้ได้

2.2 ความถี่ในการเกิดขึ้นของจุดอ่อนหรือจุดเด่น จุดอ่อนใดที่เกิดขึ้นบ่อย ๆ โดยที่เราไม่สามารถควบคุมมันได้ หรือไม่รู้ตัวให้กำจัดออกไปก่อน เช่น เรามักจะลืมตัวพูดอะไรออกไปโดยไม่

คำนึงถึงความรู้สึกของผู้ฟังอยู่เสมอทั้ง ๆ ที่เราไม่ได้ตั้งใจ สำหรับจุดเด่นที่เรามีและต้องใช้งานบ่อย ๆ ก็ควรจะพัฒนาเพิ่มเติมให้ดียิ่งๆ ขึ้น

3. ลงมือกำจัดจุดอ่อนและพัฒนาจุดเด่น

สิ่งสำคัญที่สุดในการกำจัดจุดอ่อนและพัฒนาจุดเด่นคือ การลงมือปฏิบัติจริง ถ้ามีความยากลำบากในการแก้ไขและพัฒนาหลายสิ่งหลายอย่างพร้อมกัน ขอแนะนำให้ทำทีละอย่าง เช่น ช่วงแรกอาจจะพัฒนาในเรื่องทัศนคติก่อน เมื่อทำได้สำเร็จแล้ว ค่อย ๆ พัฒนาในเรื่องอื่นๆต่อไป จุดหักเหที่สำคัญในการลงมือปฏิบัติเพื่อพัฒนาตัวเองอยู่ที่ "อย่าล้มเลิกความตั้งใจ" คนบางคนท้อ คนบางคนขาดความอดทนอดกลั้น พ่ายแพ้ภัยตัวเอง แน่แน่นอนว่าการทำอะไรก็ตามย่อมมีปัญหาอุปสรรค แต่ขอให้คิดเสียว่าปัญหาอุปสรรคนั้นคือความท้าทาย พยายามหาแรงจูงใจเข้ามาเสริมทัพอยู่ตลอดเวลา เช่น บางคนได้แรงใจจากลูก บางคนได้แรงใจจากเป้าหมายในชีวิต บางคนได้แรงใจจากเพื่อน การกำจัดจุดอ่อนเปรียบเสมือนคนกำลังเลิกบุหรี่ยิ่ง อาจจะทรมาณบ้าง หงุดหงิดบ้าง แต่ถ้าผ่านไปได้ถึงขั้นเปลี่ยนพฤติกรรมหรือเปลี่ยนนิสัย โอกาสที่มันจะกลับมาอกงยในชีวิตของเราก็ค่อยลง แต่ถ้าเราได้เพียงครึ่ง ๆ กลาง ๆ โอกาสที่นิสัยที่ไม่ดีจะกลับมาเคียบโตอีกก็มีมากขึ้น ฉะนั้นต้องกำจัดแบบถอนรากถอนโคน

4. ประเมินผลและแก้ไขปรับปรุง

เมื่อเราได้กำจัดจุดอ่อนหรือเสริมจุดแข็งอะไรให้กับชีวิตแล้ว สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะต้องทำคือการประเมินผลว่าได้ตามเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ เพราะอะไรก็ตามที่เราสามารถวัดได้ ประเมินผลได้ เราสามารถจัดการกับมันได้ และการประเมินผลจะช่วยให้เราสามารถตั้งเป้าหมายที่ท้าทายเพิ่มขึ้นไปอีก ขอให้คิดว่าการกำจัดจุดอ่อนและการพัฒนาจุดเด่นของเราเป็นเกมส์อย่างหนึ่งที่เรากำลังเล่นอยู่กับตัวเอง จงสนุกและเพลิดเพลินกับมันมากกว่าที่เราคิดว่าเป็นภาระหน้าที่ ที่น่าเบื่อ

จากเทคนิคดังกล่าวจะเห็นว่าประเด็นสำคัญไม่ได้อยู่ที่เรามีจุดอ่อนหรือจุดเด่นอะไรหรือมีจำนวนมากน้อยเพียงใด แต่อยู่ที่เราหาจุดอ่อนและจุดเด่นของตัวเองเจอหรือไม่ เรายอมรับมันหรือไม่ โดยเฉพาะสิ่งที่เป็นจุดอ่อน และเราได้ลงมือกำจัดจุดอ่อนและพัฒนาจุดเด่นอย่างจริงจังหรือไม่ “ปัจจัยสู่ความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่ เริ่มต้นที่การชนะใจตนเอง”

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (2555 : ออนไลน์) ได้กล่าวถึง เทคนิคการพัฒนาคุณภาพชีวิตไว้ 6 แบบ คือ

1. การวางแผนล่วงหน้า เพราะความสำเร็จที่ได้มาส่วนใหญ่มักจะมาจากแผนงานที่ชัดเจน มีวัตถุประสงค์ เป้าหมาย กำหนดระยะเวลา รูปแบบของกิจกรรม ขั้นตอนการดำเนินงาน นอกจากนั้นแล้วหลังจากสิ้นสุดใน ทุก ๆ กิจกรรม ควรมีการวัดและประเมินผลตรวจสอบเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและแก้ไขสำหรับ แผนงานครั้งใหม่ในคราวหน้าต่อไป

2. การขจัดความขี้เกียจ เพราะความขี้เกียจเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิต เมื่อปล่อยให้ ความขี้เกียจเข้ามาเยือนแล้วก็ยากเหลือเกินที่จะสลัดมันออกไป เพราะฉะนั้นเราจึงควรสกัด

ความขี้เกียจนี้ ตั้งแต่เริ่มต้น โดยการไม่ฝึกวันประกันพรั่ง ปล่อยงานเป็นดินพอกหางหมู และควรลงมือปฏิบัติทันทีเมื่อพร้อม

3. ฝึกนิสัยประหยัด อดออม เพราะการใช้จ่ายที่ถูกรวิธและสมควรแก่ฐานะนั้น เป็นการสร้างระเบียบวินัย ชั้นพื้นฐานให้แก่ตนเองและยังใช้เป็นหลักประกันที่แน่นอนเมื่อถึงคราวคับขันเร่งด่วนอีกด้วย

4. หัดคิดในมุมสร้างสรรค์ เป็นการคิดเชิงบวก คิดแต่เรื่องที่ดีงาม มองปัญหาต่าง ๆ ให้เป็นเรื่องเล็กที่สามารถ แก้ไขได้ การหัดเปิดมุมมองใหม่ ๆ กับสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รายล้อมรอบ ๆ ตัวนั้น เป็นการพัฒนาระบบการทาง ความคิดและสร้างทัศนคติที่ดีให้เกิดขึ้น หลีกเลียงการมองตนเองเป็นศูนย์กลาง พร้อมกันนั้นควรหัดรับฟัง ให้มากและสละเวลาบางส่วนแลกเปลี่ยนเสวนาแสดงความคิดเห็นกับผู้อื่นอยู่เสมอ

5. ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เปรียบเสมือนกับบททดสอบบทหนึ่งที่จะนำทางเราสู่ความสำเร็จ เมื่อเราคิดจะลงมือทำการสิ่งใด ควรตั้งรับและเตรียมใจไว้ว่า “ ทางเดินสู่ความสำเร็จนั้น ย่อมต้องมี อุปสรรคขวากหนามเป็นเพื่อนร่วมเดินทางด้วยเสมอ ” ปัญหาทุกปัญหา จึงมาพร้อม ๆ กับความสำเร็จ และเมื่อ ใดที่คุณพบกับความสำเร็จ คุณจะรู้ว่า “ไม่ว่าจะอีกกี่สิบปัญหา ในภายหน้า คุณก็จะสามารถผ่านพ้นมัน ไปได้ เหมือนอย่างคราวนี้เช่นกัน”

6. เคารพตนเอง โดยเชื่อมั่นในความสามารถ ให้โอกาสตนเองในการกล้าลองผิดลองถูก เพราะผู้ที่สามารถยืดหยัดอยู่บนความสำเร็จนั้นได้ ล้วนแล้วแต่ผ่านบททดสอบ ปัญหา และอุปสรรคต่าง ๆ มานับไม่ถ้วน

สรุปคือ เทคนิคในการพัฒนาตนเองเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตจุดเริ่มต้นที่ดีในการพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้น คือ การเปิดใจยอมรับตนเอง การมีความพร้อม ในการศึกษาเรียนรู้และมีสติตั้งรับกับการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้น ในอนาคตอยู่เสมอ จะช่วยให้ คุณสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น ๆ ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ความสำคัญของคุณภาพชีวิต

การทำงานเป็นสิ่งที่ให้ประสบการณ์ที่มีคุณค่าต่อชีวิตมนุษย์ เพราะเป็นโอกาสที่ทำให้เกิดการพบปะสังสรรค์ระหว่างผู้ใช้แรงงานกับบุคคลอื่น ๆ กับสถานที่ กับขั้นตอนและเรื่องราวต่าง ๆ ตลอดจนความคิดเห็นทั้งหลายจากผู้เกี่ยวข้อง ดังนั้นการทำงานจึงเป็นการเปิด โอกาสให้แสดงออกถึงเขาว ปัญญา ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ อันจะนำมาซึ่งเกียรติภูมิและความพึงพอใจในชีวิต

ประชาชาติธุรกิจ (2548 : ออนไลน์ ; อ้างถึงใน จุฑามาศ แก้วพิจิตร. 2548 : 6) กล่าวว่า เมื่อแต่ละบุคคลได้ใช้ชีวิตการทำงานอยู่กับสิ่งที่ตนเองพอใจก็จะทำให้มีสภาพจิตใจ และอารมณ์ที่ดี ซึ่งส่งผลให้ทำงานดีตามไปด้วย ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่แต่ละองค์กรจะต้องศึกษาหรือแสวงหาหนทางให้เกิดความสอดคล้องต้องกันของความพึงพอใจระหว่าง พนักงานและองค์กร เพื่อให้้องค์กรสามารถบรรลุเป้าหมายสูงสุด เราคงได้ยินได้ฟังหรือเห็นภาพความขัดแย้งภาพการหยุดงานเพื่อประท้วงหรือเรียกร้องสิทธิอันพึงมีพึงได้ของผู้ใช้แรงงานอยู่เสมอ หรือเหตุการณ์ในบางประเทศที่มีการประท้วงจนเกิดเรื่องราวใหญ่โตขึ้น นั่นเป็นเพราะผู้ใช้แรงงานมีความรู้สึกที่กำลังถูกลิดรอนสิทธิ คุณภาพชีวิตการทำงานต่ำลง ผลที่ตามมาคือ

ความเสียหายอย่างใหญ่หลวงที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการผลิตที่ต้องหยุดชะงัก จนมีผลทำให้การส่งออกไม่สามารถดำเนินการไปตามเป้าหมายได้ ซึ่งนอกจากองค์การจะสูญเสียรายได้จำนวนมหาศาลแล้ว พนักงานเองก็ต้องประสบความลำบาก และขาดรายได้ อีกทั้งส่งผลกระทบต่อสังคมและประเทศชาติโดยรวมด้วย

วิภาวดี ดวงแก้ว (2551 : 32) กล่าวว่า คุณภาพชีวิต (Quality of Life) เป็นความคิดรวบยอดที่สำคัญ ซึ่งคุณภาพชีวิตที่ดีนั้นอาจเป็นของใครก็ได้ ถ้าผู้นั้นมีความสุขสบายตามสมควรแก่อัตภาพมีคุณธรรม มีความกลมกลืนกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และสังคม เป็นชีวิตที่มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญาและสังคม บุคคลในครอบครัวที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีย่อมมีเป้าหมายในการดำรงชีวิตที่ดีงาม มีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เช่นการศึกษา อาชีพ รายได้ สุขภาพอนามัย และจริยธรรมอยู่ตลอดเวลา ในลักษณะเช่นนี้ เขาย่อมมีความสามารถปรับปรุงสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ รอบตัวให้ดีขึ้นและเกิดคุณประโยชน์คุ้มค่าที่สุด ปัญหาต่าง ๆ ในสังคมก็จะลดลงและหมดไปได้ เช่น ปัญหาเศรษฐกิจ การทำลายทรัพยากรและธรรมชาติ การอพยพ ย้ายถิ่น อาชญากรรม ตลอดจนปัญหาอื่น ๆ จึงกล่าวได้ว่าเมื่อใดก็ตามที่บุคคลและครอบครัว ซึ่งเป็นหน่วยย่อยที่สุดของสังคมมีคุณภาพชีวิตอย่างไรก็ส่งผลสะท้อนต่อไปยังชุมชน และประเทศชาติ อันเป็นหน่วยใหญ่ได้ในที่สุด จากตัวอย่างในประเทศพัฒนาแล้วหลาย ๆ ประเทศ ซึ่งประกอบด้วยประชากรที่มีคุณสมบัติที่ดีได้ประสบความสำเร็จในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ในทางตรงกันข้ามประเทศกำลังพัฒนาซึ่งประกอบด้วยประชากรที่มีคุณภาพต่ำต่างประสบความล่าช้าหรือความล้มเหลวในการพัฒนาประเทศอันมีผลโยงไปถึงความมั่นคงปลอดภัยของประเทศด้วย

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดร้อยเอ็ด (2556 : ออนไลน์) กล่าวว่า โดยธรรมชาติร่างกายของคนเราต้องมีการเจริญเติบโต มีความแข็งแรง เพื่อต่อสู้กับโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ และจะต้องมีชีวิตที่ยืนยาวพอสมควร ซึ่งร่างกายจะต้องได้รับสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต 6 อย่าง ได้แก่ อาหาร น้ำ อากาศ การพักผ่อน การออกกำลังกายและการไม่มีโรคภัยไข้เจ็บชีวิตเป็นสิ่งมีค่ายิ่งกว่าทรัพย์สินใด ๆ ทุกคนย่อมรักษา และหวงแหนชีวิตของตนเองปรารถนาให้ตนเองมีชีวิตที่ผาสุกจึงจำเป็นต้องรักษาสุขภาพอนามัยให้แข็งแรง สมบูรณ์อยู่เสมอสิ่งที่ประเมินค่ามิได้ของมนุษย์ก็คือ การมีสุขภาพทางกายดีปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ หรือการบาดเจ็บจากอุบัติเหตุต่าง ๆ มีกล้ามเนื้อที่ทำงานได้ดีสามารถแบกภาระงานในหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ร่างกายสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ดีสำหรับทางด้านจิตใจนั้นก็สมารถทำงานสัมพันธ์กับด้านร่างกายได้อย่างแน่นแฟ้นจะแยกออกจากกันเป็นส่วนหนึ่งได้ไม่มีความวิตกกังวล ไม่ถูกความเครียดมารบกวน และเราจะต้องยอมรับถึงสภาพชีวิตที่ตนเองเป็นอยู่ได้เป็นอย่างดีไม่ว่าจะเป็นการเล่น การทำงานความรับผิดชอบต่อครอบครัว นอกจากนี้ยังเป็นผู้ที่ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ไม่สร้างความสะดวกร้อนให้แก่ผู้อื่นดังนั้น การที่บุคคลใดมีสุขภาพดี ย่อมเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีตามไปด้วย

จากข้อความที่กล่าวมา ความสำคัญและคุณค่าของผู้สูงอายุ พอสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มบุคคลที่อยู่ในช่วงบั้นปลายของชีวิต เป็นบุคคลที่มีประสบการณ์ในชีวิตที่สะสมมานาน ซึ่งประสบการณ์ต่าง ๆ นั้นสามารถนำมาสร้างคุณประโยชน์แก่สังคมและประเทศชาติได้อย่างมากมาย ทั้งนี้ การที่จะใช้ความรู้ความสามารถในตัวผู้สูงอายุให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมนั้น จะต้องให้ความสำคัญและเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุเหล่านั้นได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ชมรม หรือสมาคม เพื่อการพัฒนาสังคมอย่างจริงจังต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

บุคคลที่กำลังก้าวเข้าสู่ความเสื่อมถอย และความลดลงของสมรรถภาพทางกายภาพ และชีวภาพ ตลอดจนถึงความเปลี่ยนแปลงทางด้านวิธีการดำเนินชีวิตการทำงาน และทางด้านจิตใจ อันมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากวัยกลางคนสู่ความเป็นผู้สูงอายุถือว่าเป็นช่วงสุดท้ายของชีวิต

ความหมายของผู้สูงอายุ

การมีอายุเพิ่มขึ้นเป็นธรรมชาติ เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้ได้เริ่มตั้งแต่บุคคลเข้าสู่ วัยผู้ใหญ่ และมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ทำให้ผู้สูงอายุมีสภาพแวดล้อม จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณที่แตกต่างไปจากวัยหนุ่มสาว ในด้านการกำหนดช่วงแห่งการเข้าถึงความเป็นผู้สูงอายุ และการกำหนดตามความหมายของผู้สูงอายุนี้ ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

บรรลุ ศิริพานิช (2541 : 11) ได้ให้ความหมายว่า ผู้สูงอายุ หมายถึง กลุ่มบุคคลที่ใช้อายุเป็นหลัก โดยการแยกจากกลุ่มอายุอื่น ๆ โดยถือเอาอายุ 60 ปีขึ้นไปเป็นหลักว่าสูงอายุ ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป มีการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย และจิตใจแตกต่างไปจากผู้ที่อายุต่ำกว่าหลายประการ โดยมีการเสื่อมลงของระบบต่าง ๆ ของร่างกายเป็นส่วนใหญ่

มณฑนา จริยรัตน์ไพศาล (2542 : 1) กล่าวว่า ผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้ที่มีอายุ 60 ปี หรือมากกว่าเมื่อนับตามวัย หรือหมายถึง ผู้เกษียณอายุจากการทำงานเมื่อนับตามภาวะเศรษฐกิจ หรือหมายถึง ผู้ที่เกษียณสังคมยอมรับว่าสูงอายุ จากการกำหนดของสังคมวัฒนธรรม หรือวัยสูงอายุ เริ่มต้นอย่างน้อยที่สุดเมื่อเข้าสู่ วัยรุ่นซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่มีการต่อเนื่อง ไปตลอดชีวิต

ไสว พรหมณี (2541 : 1) กล่าวว่า ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลในวัยสุดท้ายของชีวิตเริ่มตั้งแต่วัยทารก วัยเด็ก วัยหนุ่ม วัยผู้ใหญ่ และวัยชราหรือวัยผู้สูงอายุในประเทศไทยกำหนดพ้นจากวัยทำงานเป็นเกณฑ์ 60 ปีขึ้นไป

สรุปได้ว่า ผู้สูงอายุ คือผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นบุคคลทั้งชายและหญิง ที่มีผลการต่อเปลี่ยนแปลงของร่างกาย และจิตใจไปในทางที่เสื่อมลง มีบทบาททางสังคม และกิจกรรมในการประกอบอาชีพลดลง เกิดการถดถอย เสื่อมโทรมและส่งผลกระทบต่อทางด้านจิตใจ

การเปลี่ยนแปลงในวัยผู้สูงอายุ

ความสูงอายุนั้นจะขึ้นอยู่กับเวลาของการมีชีวิตและสัมพันธ์โดยตรงกับความเจริญและความเสื่อมถอยของร่างกายมนุษย์ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้ได้เริ่มตั้งแต่บุคคลเข้าสู่วัยผู้ใหญ่และมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

มณฑิรา เขียวยิ่ง (2540 : 20-21) ได้กล่าวว่า ผู้ที่ทำการศึกษาค้นคว้า และทำงาน เกี่ยวกับผู้สูงอายุ (Gerontologist) ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาความเป็นผู้สูงอายุไว้ใน 4 ลักษณะ ดังนี้

1. พิจารณาจากลักษณะอายุจริงที่ปรากฏ (Chronological Aging) หมายถึง สภาพการสูงอายุของมนุษย์ที่พิจารณาตามจำนวนปี หรืออายุที่ปรากฏจริง โดยไม่นำเอาเรื่องของสุขภาพความสามารถ ความรู้ทางสติปัญญา และบทบาทในสังคมเข้ามาเกี่ยวข้อง
2. พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากลักษณะ การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย (Biological Aging) หมายถึง สภาพการสูงอายุที่พิจารณาการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายที่เกิดขึ้น
3. พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ (Psychological Aging) หมายถึง สภาพการสูงอายุ ที่พิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงในหน้าที่ของการรับรู้ แนวความคิด ความจำ เชาวน์ปัญญา การเรียนรู้ และลักษณะของบุคลิกภาพที่ปรากฏในช่วงระยะเวลาต่าง ๆ ของชีวิตมนุษย์ แต่ละคนที่มีอายุมากขึ้น
4. การสูงอายุตามสภาพของสังคม (Sociological Aging) หมายถึง การสูงอายุที่พิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงในบทบาท หน้าที่ และสถานภาพของบุคคลในระบบสังคม ได้แก่ ครอบครัว หน่วยงาน และองค์กร เป็นต้น

สุรกุล เจนอบรม (2541 : 3-5) กล่าวไว้ว่า คนเราเกิดมาแล้วจะมีขบวนการทำงานภายในร่างกาย คือ ขบวนการเจริญเติบโตและขบวนการเสื่อมโทรม ขบวนการทั้งสองจะเกิดขึ้นพร้อม ๆ กันในวัยทารกถึงวัยหนุ่มสาว ส่วนขบวนการเสื่อมโทรมจะค่อย ๆ เกิด และมีเพิ่มมากขึ้นเมื่อพ้นวัยหนุ่มสาว ดังนั้นคนในวัยสูงอายุร่างกายจึงเสื่อมโทรมลงมาก โดยมีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย จิตใจ และอื่น ๆ ซึ่งในการเปลี่ยนแปลงนี้จะมีส่วนทำให้บุคคลวัยนี้พบกับปัญหาสุขภาพ เศรษฐกิจและสังคมเป็นส่วนใหญ่ และยังได้กล่าวว่า ความสูงอายุ หรือความชราภาพ มี 2 ลักษณะ คือ

1. ความชราภาพแบบปฐมภูมิ (Primary Aging) เป็นความสูงอายุที่เกิดขึ้นเป็นไปตามธรรมชาติที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ได้แก่ อวัยวะและเซลล์ต่าง ๆ ในร่างกายที่ถูกใช้งานมานานจึงเกิดความเสื่อมโทรม
2. ความชราภาพแบบทุติยภูมิ (Secondary Aging) เป็นความชราภาพที่หลีกเลี่ยงได้ ซึ่งเกิดจากการปล่อยปละละเลยไม่สนใจ หรือไม่รักษาสุขภาพของร่างกาย

สมหมาย วงษ์กระแสน (2543 : 11) กล่าวถึง การเปลี่ยนแปลงในวัยผู้สูงอายุ มีความสอดคล้องกับผลรวมของการพัฒนาการ และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชีวิตมนุษย์ คือ นับแต่ปฏิสนธิจนถึงสิ้นอายุของบุคคล การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้จะไปในลักษณะของการเสื่อมถอยทั้งร่างกายจิตใจ อารมณ์

และสังคม เป็นไปอย่างต่อเนื่องตลอดอายุขัย ซึ่งในการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในผู้สูงอายุ สามารถแยกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย (Physiological Change)
2. การเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจและอารมณ์ (Psychological Change)
3. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Change)

จากแนวคิดของนักวิชาการดังกล่าวเกี่ยวกับผู้สูงอายุ จึงสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุ คือ บุคคลที่มีอายุเริ่มตั้งแต่ 55 ปีขึ้นไป มีการเปลี่ยนแปลงในทางเสื่อมจะเพิ่มมากขึ้น (Biologically) สถิติปัญญา ความจำ การเรียนรู้ จิตใจจะเปลี่ยนแปลงไป บทบาทและภาระหน้าที่ทางสังคม (Sociologically) จะเปลี่ยนแปลงตามไปด้วยเช่นกัน เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นหลายด้าน ทั้งด้านร่างกายที่เสื่อมถอยลง อวัยวะต่าง ๆ มีประสิทธิภาพลดน้อยลงอย่างเห็นได้ชัด การรับผิชอบ ต่อภาระหน้าที่และบทบาทต่าง ๆ ภายในครอบครัวก็ลดน้อยลง สภาพการณ์ดังกล่าวจึงส่งผลทำให้สภาพจิตใจของผู้สูงอายุมีความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าลดลง ไร้เหว่ กังวลว่าครอบครัวและสังคมจะทอดทิ้ง เนื่องจากการแปรผันทางสังคมที่เกิดจากสภาพและบทบาทที่ลดลง จึงทำให้ผู้สูงอายุต้องประสบปัญหาด้านการดำเนินชีวิตสังคมควรหันมาสนใจและหาวิธีการทดแทน เพื่อให้ผู้สูงอายุดำรงชีวิตอยู่ได้ในช่วงบั้นปลายของชีวิตอย่างมีความสุข

ความสำคัญและคุณค่าของผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุเป็นวัยที่สามารถดำรงชีวิตด้วยตนเองได้อย่างมีคุณค่า แม้ว่าจะอยู่ในวัยสุดท้ายของช่วงชีวิตก็ตาม ผู้สูงอายุไทยก็ยังจัดได้ว่าเป็นกลุ่มประชากรที่มีคุณค่าและเป็นพลังสำคัญ ในการเสริมสร้างสังคมไทย แทนที่จะเป็นภาระของครอบครัว ชุมชน และสังคมไทย ซึ่งมีคุณค่าของผู้สูงอายุนั้น ได้มีผู้กล่าวถึง ดังนี้

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (2551 : 1) ได้กล่าวถึง คุณค่าของผู้สูงอายุไว้ว่าผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่ผ่านร้อนผ่านหนาวมามาก มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่สะสมมายาวนาน คุณค่านี้มีมากเป็นที่พึ่งด้านจิตใจให้กับลูกหลาน ได้เป็นอย่างดี เป็นตัวแทนแห่งคุณภาพด้านต่าง ๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็นความขยันขันแข็ง ความดีงามต่าง ๆ ความอดทน ให้เรายึดถือ เป็น ปุชนิยบุคคลให้ลูกหลานได้แสดงความกตัญญูทดแทนซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญมากที่สุดอย่างหนึ่งในสังคมไทย

ธิดา ศรีไพพรรณ และ พรรณทิพย์ เพชรมาก (2551 : 140-146) ได้กล่าวถึงคุณค่าของผู้สูงอายุในรายงานประจำปีผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2551 เกี่ยวกับศักยภาพผู้สูงอายุว่า ผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ (Active Ageing) จากแนวคิดของนักวิชาการไทย 5 คน ได้แก่ บรรลุ ศิริพานิช สุทธิชัย จิตะพันธ์กุล ศรีสว่าง พัวแพทย์ ศศิพัฒน์ ยอดเพชร และประเวศ วัชรี ว่า ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มี คุณประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ โดยพิจารณาจากการทำกิจกรรมหรือเป็นผู้นำทางการเมือง วัฒนธรรม กิจกรรมทางสังคม เศรษฐกิจ สุขภาพ และสิ่งแวดล้อม การเป็นวิทยากรเพื่อเผยแพร่ภูมิปัญญาและความรู้ของตนสู่บุคคลที่สนใจ การให้คำแนะนำปรึกษา ซึ่งสามารถกล่าวถึงศักยภาพของผู้สูงอายุต่อสังคมและประเทศชาติ ดังนี้

1. ศักยภาพด้านการบริหาร ได้แก่ การเข้าดำรงตำแหน่งทางการเมือง เช่น เป็นสมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คณะรัฐมนตรี เป็นต้น

2. ศักยภาพด้านการมีส่วนร่วมทางสังคม ได้แก่ การใช้ความรู้เพื่อสร้างองค์ความรู้ เช่น การเป็นราชบัณฑิตซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง และแสดงความสามารถในการปฏิบัติงานจนมีชื่อเสียงเกียรติคุณเป็นที่ประจักษ์ในวิชาการศิลปะหรือวิชาชีพนั้น ดังจะเห็นได้จากในปี พ.ศ. 2551 มีผู้สูงอายุได้รับคัดเลือกให้เป็นราชบัณฑิต จำนวน 85 คน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุได้มีบทบาทและใช้ศักยภาพในการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่อยู่ในตัวเองให้เกิดประโยชน์ด้านการศึกษาของประเทศ

3. ศักยภาพด้านการอนุรักษ์และถ่ายทอดภูมิปัญญา ได้แก่ การที่ผู้สูงอายุได้เข้าร่วมในกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ในการร่วมพัฒนาประเทศ เช่น วุฒิสภาธนาคารสมอง โครงการคลังปัญญาผู้สูงอายุ ผู้เชี่ยวชาญด้านกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ คณะกรรมการหรือวิทยากรกระทรวงศึกษาธิการ เป็นต้น

4. การได้รับการยกย่องเชิดชูจากสังคม ได้แก่ การได้รับการประกาศสดุดีเกียรติคุณเป็นผู้สูงอายุแห่งชาติ การเป็นศิลปินแห่งชาติ การได้รับรางวัลระดับนานาชาติ เป็นต้น

5. คุณค่าและศักยภาพผู้สูงอายุในชุมชน ได้แก่ การเป็นผู้อาวุโสที่มีคุณค่าของชุมชน เป็นคลังปัญญาที่คอยให้คำแนะนำปรึกษาในกิจการต่าง ๆ ถ่ายทอดภูมิปัญญาและประสบการณ์ให้กับคนรุ่นหลัง

วุฒิปงศ์ ถายะพิงค์ (2553 : ไม่มีเลขหน้า) ได้กล่าวถึง ความสำคัญและคุณค่าของผู้สูงอายุ ไว้ว่า การดำรงชีวิตในความเป็นผู้สูงอายุอย่างมีคุณค่านั้นเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่จะทำให้ชีวิตมีพลังกาย พลังใจ เข้มแข็ง และมีอายุยืน จากผลการวิจัยพบว่าผู้สูงอายุที่ดำรงชีวิตหลังวัยเกษียณอายุราชการแล้วไม่ได้เตรียมตัวที่จะประกอบกิจกรรมใดๆ ที่ทำให้รู้สึกว่าคุณค่าชีวิตมีคุณค่าจะอายุสั้น ดังนั้นการอยู่อย่างมีคุณค่าในวัยสูงอายุนั้นจึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญยิ่ง คำว่า คุณค่านั้น หมายถึง คุณงามความดีการชื่นชมเชื่อมั่นในคุณความดี ประกอบแต่ความดีเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น และสังคมโดยรวมความจริงมนุษย์ทุกคนควรแสวงหาและสะสมคุณงามความดีมาตลอดชีวิตเพื่อจะได้เก็บมาเป็นทุนทางใจ เป็นความภูมิใจของชีวิต ในทุกช่วงจนวัยสูงอายุ ก็จะมีพลังใจในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าได้อย่างแท้จริง ผู้สูงอายุควรจะดำรงชีวิตให้มีคุณค่าดังต่อไปนี้

1. มีคุณค่าต่อตนเอง คำว่ามีคุณค่าต่อตนเองนั้น หมายความว่า มองเห็นคุณค่าในตัวเอง รู้ว่าตัวเองมีความรู้ความสามารถด้านใด มีคุณงามความดีในเรื่องอะไรที่พอจะเป็นแบบอย่างและเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นได้ การสำรวจให้เห็นคุณค่าในตัวเองนั้นเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จะนำไปสู่การสร้างคุณค่าด้านอื่นต่อไป

2. มีคุณค่าต่อครอบครัว การเป็นผู้สูงอายุให้มีคุณค่าต่อครอบครัวลูกหลานนั้น คือ การเป็นหลักชัยทางความคิด การให้กำลังใจ การสนับสนุนลูกหลานให้ประกอบคุณงามความดี การเป็นที่ปรึกษาได้ทุกเรื่อง ไม่ตำหนิลูกหลานแต่คอยชี้แนะในสิ่งที่ดีงามและเหมาะสม

3. มีคุณค่าต่อชุมชน การเป็นผู้สูงอายุดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนใดก็ตามการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ทั้งด้านประเพณีวัฒนธรรมในชุมชน และวิถีชีวิตด้านต่าง ๆ ในชุมชน จะทำให้เกิดความรัก ความผูกพันในผู้คนและชุมชน

4. มีคุณค่าต่อชุมชนวิชาชีพเดิม ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ผ่านการประกอบอาชีพต่าง ๆ กัน การปฏิบัติตนให้มีคุณค่าต่อชุมชนวิชาชีพเดิมอาจทำได้ด้วยการเป็นที่ปรึกษาสนับสนุนกิจกรรมชมรมสมาคมต่าง ๆ ของวิชาชีพตนเองอาจด้วยทรัพย์สินเงินทอง และการจัดกิจกรรมก็ได้ เช่น สมาคมพยาบาล สมาคมเสริมสวย ฯลฯ

5. มีคุณค่าต่อสังคม สังคมประกอบด้วยผู้คนมากมายต่างอายุ อาชีพ สถานภาพทางสังคม ในสังคมมีผู้ด้อยโอกาสมากมาย หากในวัยสูงอายุมีส่วนได้ช่วยเหลือ ผู้ที่เดือดร้อนด้อยโอกาสหรือทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ และโครงการที่เป็นอาสาสมัครต่าง ๆ ก็เป็นการสร้างคุณค่าต่อสังคมได้

6. มีคุณค่าต่อประเทศชาติ การเป็นผู้สูงอายุที่ทำความประโยชน์ต่อแผ่นดิน บ้านเกิดเมืองนอน ตลอดจนปลูกฝังอนุชนรุ่นหลังให้มีความรักในชาติบ้านเมือง ช่วยเหลือเกื้อกูลประเทศชาติทุกวิถีทาง เช่น การประหยัด สร้างค่านิยมในความเป็นคนรักท้องถิ่นและคนไทย อนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม เป็นต้น

7. มีคุณค่าต่อด้านศาสนา การปฏิบัติศาสนกิจในศาสนาที่ตนเองนับถือ ทำนุบำรุงศาสนาตามกำลังความสามารถ ร่วมกิจกรรมต่างๆทางศาสนานอกจากจะทำให้มีปฏิสัมพันธ์ในสังคมต่อศาสนิกชนร่วมกันแล้วยังเกิดความภูมิใจและเป็นประโยชน์ต่อศาสนาอีกด้วย

การดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าในวัยสูงอายุตามหลักการทั้ง 7 ประการดังกล่าวจะช่วยให้ผู้สูงอายุเกิดความภาคภูมิใจในตนเองเกิดความเข้มแข็งทางด้านจิตใจ และเกิดประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคมโดยรวมจะเป็นการสร้างคุณค่าที่ยิ่งใหญ่ได้ แม้ร่างกายอาจต้องทรุดโทรมไปตามกาลเวลา แต่คนที่สร้างคุณงามความดีและสร้างคุณค่าในชีวิตได้จะทำให้จิตใจอัมเิบเบิกบานตลอดกาล

จากที่กล่าวมาถึงความสำคัญและคุณค่าของผู้สูงอายุ สรุปได้ว่า ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มบุคคลที่อยู่ในช่วงบั้นปลายชีวิต เป็นบุคคลที่มีประสบการณ์ในชีวิตที่สะสมมา ซึ่งประสบการณ์ต่าง ๆ นั้นสามารถนำมาสร้างคุณประโยชน์แก่สังคมและประเทศชาติได้อย่างมากมาย ทั้งนี้ การที่จะใช้ความรู้ ความสามารถในตัวผู้สูงอายุให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมนั้นจะต้องให้ความสำคัญและเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุเหล่านั้นได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ชมรม หรือสมาคมเพื่อการพัฒนาสังคมอย่างจริงจังต่อไป

ลักษณะของผู้สูงอายุ

คำที่ใช้เรียกบุคคลว่า คนชราหรือผู้สูงอายุนั้น โดยทั่วไปเป็นคำที่ใช้เรียกบุคคลที่มีอายุมาก ผมหขาว หน้าตาเหี่ยวช่น การเคลื่อนไหวเชื่องช้า

สุรกุล เจนอบรม (2541 : 6 – 7) ได้กำหนดการเป็นบุคคลสูงอายุว่า บุคคลผู้จะเข้าข่ายเป็นผู้สูงอายุ มีเกณฑ์ในการพิจารณาแตกต่างกันโดยกำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาความเป็นผู้สูงอายุไว้ 4 ลักษณะ ดังนี้

1. พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากอายุจริงที่ปรากฏ (Chronological Aging) จากจำนวนปีหรืออายุที่ปรากฏจริงตามปฏิทิน โดยไม่นำเอาปัจจัยอื่นมาร่วมพิจารณาด้วย
 2. พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย (Physiological Aging หรือ Biological Aging) กระบวนการเปลี่ยนแปลงนี้จะเพิ่มขึ้นตามอายุขัยในแต่ละปี
 3. พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ (Psychological Aging) จากกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ สติปัญญา การรับรู้และเรียนรู้ที่ถดถอยลง
 4. พิจารณาความเป็นผู้สูงอายุจากบทบาททางสังคม (Sociological Aging) จากบทบาทหน้าที่ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป การมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มบุคคล ตลอดจนความรับผิดชอบในการทำงานลดลง
- ชาลีสา กาปัญญา (2552 : 13) การเปลี่ยนแปลงวัยในผู้สูงอายุเป็นสภาพของการเปลี่ยนแปลงวัยสูงอายุที่มีผลจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเสื่อมโทรมของร่างกาย ได้จำแนกลักษณะของผู้สูงอายุไว้ ดังนี้

1. ผิวหนังเหี่ยวย่น ผมหงอก ฟันสั่นคลอน ผู้หญิงจะหมดประจำเดือน และมีความเสื่อมโทรมโดยทั่วไปให้เห็น
 2. มีความรู้สึกที่ตัวเองเรี่ยวแรงน้อยลง กำลังถดถอย เหนื่อยง่าย มองเห็นอะไรไม่ค่อยชัดเจน หูตึงรับคลื่นรสนลดลง ความจำเสื่อม เรียนรู้สิ่งใหม่ได้ช้าลง ความสามารถในการทำงานลดลง เจ็บป่วยง่าย และเมื่อเจ็บป่วยแล้วก็หายได้ช้า
 3. ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง มีอารมณ์กังวลง่ายและกลัวในสิ่งที่ไม่เคยกลัวมาก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลัวถูกทอดทิ้งและกลัวความตาย นอกจากนี้ยังรู้สึกหงอยเหงาเป็นนิจ ใจน้อยและสะเทือนใจง่าย บางคนกลายเป็นคนหงุดหงิด โมโหง่าย ชอบแยกตัว บางคนมีอารมณ์เศร้าต้องการตายเร็วหรืออยากฆ่าตัวตายเร็วหรืออยากฆ่าตัวตาย แต่ก็มีบางคนกลายเป็นคนเพื่อเจ้าชอกโอ้อวดและชอบต่อเติมความเป็นจริง
- การจัดประเภทของผู้สูงอายุจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะผู้สูงอายุแต่ละประเภทจะต้องมีความต้องการบริการสวัสดิการสังคมที่แตกต่างกันไป ความเข้าใจต่อบริการสวัสดิการผู้สูงอายุที่ผ่านมาจึงถูกจำกัดด้วยการจัดรูปแบบ One size fits for all ซึ่งไม่สามารถตอบสนองกับความต้องการของผู้สูงอายุ อย่างแท้จริง

ศรีวรรณ ดันศิริ (2535 : 1 ; อ้างถึงใน บุญรอด ศรีผดุง. 2553 : 6-7) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับผู้ที่ได้ล่วงเข้าสู่วัยสูงอายุนี้ไว้ว่า จะตั้งอยู่ในลักษณะความถดถอยทางกายภาพและมีเหตุผลที่จะต้องพึ่งพิงผู้อื่นมากขึ้น ซึ่งประกอบด้วย

1. เป็นผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป
2. เป็นผู้ที่มีความเสื่อมตามสภาพมีกำลังถดถอยเชิงซ้ำ
3. เป็นผู้ที่สมควรให้ความอุปการะ
4. เป็นผู้ที่มีโรคควรได้รับความช่วยเหลือ

จากข้อมูลที่ศึกษา ลักษณะผู้สูงอายุข้างต้น สรุปได้ว่า ผู้สูงอายุ จะมีลักษณะทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม อวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายเริ่มเสื่อมลงไปตามอายุของผู้สูงอายุ ซึ่งสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ ความสนใจต่อสิ่งแวดล้อม ตลอดจนบทบาทหน้าที่ และสัมพันธ์ภาพทางสังคมลดลง ลักษณะการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลต่อการเกิดภาวะสุขภาพที่เจ็บป่วยของผู้สูงอายุ หากไม่มีวิธีป้องกัน และการจัดการภาวะสุขภาพที่เหมาะสม

ปัญหาสุขภาพและการปฏิบัติตนของผู้สูงอายุ

ในวิถีชีวิตของผู้สูงอายุพบว่า มีปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องของหลายประการส่งผลทำให้เกิดปัญหาสุขภาพของผู้สูงอายุ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้หลายด้านรวมถึงการเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจ การเปลี่ยนแปลงด้านสังคมและวัฒนธรรมยังเป็นสาเหตุที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้สูงอายุมีความยากลำบากในการปรับตัว จนก่อให้เกิดความเจ็บป่วยทางกายและจิตใจตามมา หลายด้าน ดังนี้

พนมทวน ชูแสงทอง (2547 : 7) กล่าวว่า ปัญหาทางด้านจิตใจมีความวิตกกังวลง่าย หากเป็นมาก จะนอนไม่หลับ หงุดหงิด เครียด ปวดเมื่อยตัว ภาวะเหล่านี้สามารถที่จะรักษาได้ นอกจากนั้นยังพบภาวะซึมเศร้ามีอาการเพ้อ หินไม่ได้ หดหู่ อารมณ์ไม่ดี รู้สึกคนไม่มีคุณค่า อยากตาย บางรายทำร้ายตัวเอง ระแวงไม่ไว้ใจ กลัวคนปองร้าย คุณหมอได้ให้คำแนะนำว่า ผู้สูงอายุควรออกกำลังกายตามสภาพร่างกาย เช่น เดินเร็วแทนการวิ่ง ทำงานบ้านเบา ๆ รดน้ำต้นไม้ ว่ายน้ำ และไม่ควรเล่นกีฬาที่เน้นการแข่งขัน

เอก ธนะสิริ (2542 : 45) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและสังคมของผู้สูงอายุ ความเสื่อมของอวัยวะต่าง ๆ มีอิทธิพลต่อสภาพจิตใจของผู้สูงอายุและเป็นปัญหาอุปสรรคสำคัญต่อการติดต่อกับบุคคล รวมทั้งการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ การเปลี่ยนแปลงด้านอารมณ์ จิตใจ ของผู้สูงอายุ เป็นผลมาจากการสูญเสียต่าง ๆ เช่น การสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก อันได้แก่ การตายจากของคู่ชีวิต ญาติสนิท เพื่อน ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกถูกพรากจากบุคคลอันเป็นที่รักก่อให้เกิดความซึมเศร้าได้ง่าย การสูญเสียความสัมพันธ์ทางสังคมและเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุเป็นวัยอันควรที่จะต้องออกจากงาน ขณะเดียวกันความสัมพันธ์ทางสังคมก็ลดลงด้วย เนื่องจากหมดภาระการติดต่อธุรกิจ การงานหรือหมดภาระหน้าที่รับผิดชอบ จึงทำให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกสูญเสียตำแหน่งหน้าที่การงาน รู้สึกว่าตัวเองไม่มีคุณค่า และยังมีผลทำให้ผู้สูงอายุขาดเพื่อน ขาดความผูกพันที่เคยมีต่อสังคมหรือชุมชน ขณะเดียวกันก็ขาดรายได้หรือมีรายได้ลดลง ผลจากสิ่งเหล่านี้อาจทำให้ผู้สูงอายุมีวิถีชีวิตที่ยากลำบากในการดำเนินชีวิต นอกจากนี้ ในวัยสูงอายุ บุตร ธิดา มักจะมีครอบครัวแยกย้ายไปอยู่ต่างหาก โดยเฉพาะสังคมปัจจุบันมีแนวโน้มจะเป็นครอบครัวเดี่ยวมากกว่าครอบครัวขยายทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ ซึ่งมีผู้สูงอายุกับลูกหลานของตนเองต้องลดลงกว่าแต่ก่อน บทบาทในการดูแลและเป็นที่ปรึกษาของลูกหลานจึงลดลง ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกเจ็บเหงาว่าเหว่ เกิดความซึมเศร้าและเบื่อหน่ายในการมีชีวิตอยู่ต่อไป

ธนารดี คำยา (2543 : 292) กล่าวว่า การระวังภาวะเสี่ยงต่อสุขภาพของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุควรระวังภาวะเสี่ยง เช่น การสูบบุหรี่ในรถยนต์หรือภายในห้องนอน การดื่มสุรา ขับรถโดยไม่คาดเข็มขัดนิรภัย

ไม่ข้ามถนนในที่จัดให้ข้าม เช่น ทางม้าลายหรือสะพานลอยข้ามถนน รวมถึงการเลี่ยงต่ออุบัติเหตุต่าง ๆ ที่อาจทำให้เกิดอันตรายต่อร่างกาย สำหรับผู้สูงอายุนั้นการดำเนินชีวิตประจำวันส่วนใหญ่จะอยู่ที่บ้าน ดังนั้นการจัดสภาพแวดล้อมภายในบ้านจึงจำเป็นอย่างยิ่งในการป้องกันอุบัติเหตุสำหรับผู้สูงอายุ ควรให้ความสำคัญต่อสภาพแวดล้อมภายในบ้านซึ่งถือว่าเป็นสภาพแวดล้อมทางกายภาพอันได้แก่ สภาพการถ่ายเทอากาศภายในบ้าน การกำจัดขยะมูลฝอย ความเหมาะสมของแสงสว่าง การจัดให้ผู้สูงอายุพักในห้องซึ่งอยู่ชั้นล่างของตัวบ้าน ความมั่นคงแข็งแรงของบันได การจัดเครื่องใช้ให้เป็นระเบียบไม่เกะกะกีดขวางทางเดิน ลักษณะพื้นห้องน้ำที่ไม่ลื่นและมีราวหรืออุปกรณ์ให้ผู้สูงอายุเกาะเดิน ลักษณะส้วมที่ผู้สูงอายุใช้ควรมีที่ยึดเกาะสำหรับเหนี่ยวตัวเวลาลุกจากที่นั่ง การที่ยังคงต้องทำงานประจำโดยการยกของหรือเงินของหนัก ๆ ก็อาจทำให้เกิดอุบัติเหตุได้เช่นกัน การสูบบุหรี่และการดื่มสุราก็ทำให้เกิดภาวะเสี่ยงต่อสุขภาพของผู้สูงอายุได้เช่นเดียวกับบุคคลในวัยอื่น โดยพบว่าผู้ชายที่สูบบุหรี่ จะเสียชีวิตด้วยมะเร็งปอดมากกว่าผู้ที่ไม่สูบบุหรี่ร้อยละ 88 และผู้หญิงที่สูบบุหรี่จะเสียชีวิตด้วยมะเร็งปอดมากกว่าผู้ที่ไม่สูบบุหรี่ร้อยละ 28 การสูบบุหรี่เป็นสาเหตุให้เกิดโรคและทำให้เพิ่มอาการของโรคต่าง ๆ ที่เป็นอยู่แล้ว เช่น นิโคตินทำให้ความดันโลหิตสูงขึ้น การดื่มสุราก็เป็นโรคตับแข็ง พิษสุราเรื้อรัง ความต้านทานของร่างกายลดลง และทำให้เกิดอุบัติเหตุได้ง่าย การตรวจสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุเป็นการเฝ้าระวังภาวะเสี่ยงต่อการเกิดโรคต่าง ๆ ผู้สูงอายุควรได้รับการตรวจสุขภาพอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

ประพิมพ์ ศรีสุวรรณ (2549 : 196-208) กล่าวว่า การออกกำลังกาย ผู้สูงอายุควรมีการออกกำลังกายซึ่งเป็นการหนึ่งที่จะช่วยเพิ่มความสามารถทางด้านร่างกายและความสมบูรณ์ทั้งทางกายและจิตใจให้กับผู้สูงอายุ โดยเลือกชนิดของการออกกำลังกายตามความสามารถของตนเอง และมีหลักสำคัญในการออกกำลังกาย คือ เริ่มออกแรงน้อย ๆ เบา ๆ ในตอนแรก แล้วเพิ่มปริมาณการออกแรงมากขึ้นอย่างช้า ๆ ควรเป็นการออกกำลังกายอย่างต่อเนื่อง ไม่ต้องการความเร็ว และไม่เป็นที่ออกกำลังกายหนักหรือเบาเกินไป การออกกำลังกายที่ผู้สูงอายุสามารถเลือกนำไปใช้ได้แก่การออกกำลังกายแบบแอโรบิก (Aerobic) ที่ฝึกความอดทนทั่วไป เป็นการออกกำลังกายแบบเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อที่มีการยืดออก หรือหดเข้า ซึ่งเป็นการออกกำลังกายที่ใช้ออกซิเจนมากที่สุด ช่วยในการไหลเวียนของเลือดและการหายใจ การออกกำลังกายโดยการเดิน หรือการวิ่งเหยาะ ๆ เป็นกิจกรรมการออกกำลังกายที่ดีที่สุดและปลอดภัยที่สุดสำหรับผู้สูงอายุ การทำงานหรืองานอดิเรกที่ต้องใช้แรงกายถ้าได้รับการจัดให้พอเหมาะจะเป็นการออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุได้เป็นอย่างดี ผู้สูงอายุควรมีการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ ควรทำทุกวันหรืออาจทำวันเว้นวัน หรือสัปดาห์ละ 3-4 ครั้ง ก็ได้ ควรออกกำลังกายต่อเนื่องอย่างน้อยครั้งละ 20-30 นาที ถ้าออกกำลังกายแล้วรู้สึกเหนื่อยมาก เจ็บบริเวณหัวใจหรือร้าวไปที่ไหล่ซ้าย ตามัว เหงื่อออกมาก ควรหยุดพักและปรึกษาแพทย์หรือถ้ามีโรคประจำตัว เช่น โรคหัวใจ ความดันโลหิตสูง ควรออกกำลังกายตามคำแนะนำหรือในความดูแลของแพทย์เท่านั้น

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2543 : 79) กล่าวว่า ปัญหาความเครียดในผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุอาจเกิดความตึงเครียดทางอารมณ์ซึ่งเป็นสิ่งธรรมดาที่เกิดขึ้น ถือเป็นสิ่งธรรมชาติที่สำคัญส่วนหนึ่งในการดำรงชีวิต ความตึงเครียดทางอารมณ์จะช่วยกระตุ้นให้คนพร้อมอยู่เสมอที่จะเผชิญต่อปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เมื่อเกิดความตึงเครียดของอารมณ์ขึ้น คนเรามักจะใช้วิธีการต่าง ๆ ที่นำมาจัดการกับความเครียดนั้น พฤติกรรมการจัดการกับความเครียดเป็นพฤติกรรมที่กระทำเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียด และการแสดงออกทางอารมณ์ที่เหมาะสม โดยสามารถประเมินอารมณ์ รู้เท่าทันอารมณ์ว่ามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของตน รู้จักใช้วิธีการจัดการกับอารมณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม สามารถรู้สาเหตุของความเครียด เรียนรู้การควบคุมระดับความเครียด การผ่อนคลายความเครียด หลีกเลี่ยงสาเหตุและเบี่ยงเบนพฤติกรรมไปในทางที่เหมาะสม นักจิตวิทยาและจิตแพทย์ได้เสนอวิธีการที่จะแก้ปัญหาคความตึงเครียดของอารมณ์และปัญหาหนักใจ เช่น ควรหาที่ปรึกษา หลีกเลี่ยงปัญหาที่กระชั้นชิด อ่านหนังสือ ดูโทรทัศน์ ทำงานทำเพื่อระงับความโกรธ ทำงานอดิเรก เล่นกีฬา ขอมแพ้บ้างในบางโอกาส ถือว่าการยอมแพ้ให้เป็น จะเป็นลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งของการบรรลุคุณภาพของบุคคล ความสำเร็จและความล้มเหลวเป็นของคู่กันหลีกเลี่ยงการหวังอะไรให้ได้หมดทุกสิ่ง อย่าหวังในคนอื่นมากเกินไป จงค่อย ๆ ทำไปทีละอย่างพยายามปรับปรุงทักษะในเรื่อง มนุษย์สัมพันธ์ให้ดีขึ้น พยายามจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตให้สมดุลมีความเลื่อมใสและศรัทธา ยึดหลักคำสอนในศาสนาเพื่อลดความตึงเครียดทางอารมณ์

สุรกุล เจนอบรม (2541 : 19) กล่าวสรุป ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ว่า สำหรับปัญหาด้านเศรษฐกิจของผู้สูงอายุนั้นสืบเนื่องมาจากผู้สูงอายุมีปัญหาทั้งด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต จึงมีข้อจำกัดในการทำงาน บทบาท และภาระหน้าที่ทางสังคมของผู้สูงอายุก็ลดลงทำให้มีการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นผู้สูงอายุจึงรู้สึกว่าคุณค่า สูญเสียความเคารพนับถือตนเอง สูญเสียสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ เนื่องจากต้องออกจากงานหมดภาระติดต่อด้านธุรกิจการงาน หรือหมดภาระหน้าที่รับผิดชอบ ทำให้ผู้สูงอายุขาดเพื่อน ขาดความผูกพันที่เคยมีต่อสังคม ขาดรายได้หรือรายได้ลดลงทำให้ผู้สูงอายุต้องพยายามปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

สรุปปัญหาของผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่แล้วนั้น เป็นปัญหาด้านสุขภาพกาย และสุขภาพจิต การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุมักเป็นไปในทางเสื่อมลง ในด้านร่างกายจะมีความเสื่อมของอวัยวะต่าง ๆ ประสิทธิภาพการทำงานจะลดลงนำไปสู่การเจ็บป่วย ด้านจิตใจจะมีการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพ และการรับรู้ จนกระทั่งเกิดความรู้สึกน้อยใจ อ่อนไหว ไม่มั่นคง ด้านสังคม มีการเปลี่ยนแปลงภาระหน้าที่และบทบาท ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกโดดเดี่ยวเกิดภาวะที่ซึมเศร้าที่ตามมา การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้ผู้สูงอายุประสบปัญหาด้านการดำเนินวิถีชีวิต และเกิดความต้องการที่แตกต่างกันไป

แนวคิดเกี่ยวกับงานสวัสดิการสังคม

งานสวัสดิการสังคม ถือเป็นบริการสังคม เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคม และพัฒนาสังคม รวมทั้งการส่งเสริม ความมั่นคงทางสังคม เพื่อให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิต ในสังคมได้ในระดับ

มาตรฐาน โดยบริการดังกล่าวจะต้องตอบสนองความต้องการพื้นฐานของประชาชนให้ได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างทั่วถึง และเป็นธรรม ทั้งในด้าน การศึกษาที่ดี การมีสุขภาพอนามัย การมีที่อยู่อาศัย การมีงานทำ การมีรายได้ การมีสวัสดิการ แรงงาน การมีความมั่นคงทางสังคม การมีนันทนาการ และบริการทางสังคมทั่วไป โดยมีระบบบริการสังคมต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ และสิทธิประชาชนต้องได้รับ และเข้ามามีส่วนร่วมในระบบการจัดบริการทางสังคมในทุกระดับ

ความหมายของสวัสดิการสังคม

สวัสดิการสังคม (Social Welfare) หมายถึง งานที่มีขอบข่ายกว้างขวาง ช่วยเสริมสร้างการพัฒนาทางด้านทรัพยากรมนุษย์อย่างดียิ่ง และยังถือว่าเป็นหลักคุณภาพชีวิตที่ดี ทำให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างราบเรียบ ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญต่อมนุษย์ มีผู้ให้ความหมายของงานสวัสดิการสังคมไว้มากมาย ดังนี้

ศักดิ์ศรี บริบาลบรรพตเขตต์ (2541 : 5) กล่าวว่า สวัสดิการสังคม หมายถึง กฎหมาย โครงการ สิทธิประโยชน์ และบริการซึ่งเป็นหลักประกันและเร่งรัดให้เกิดการจัดสรร เพื่อการตอบสนองความต้องการทางสังคมที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นปัจจัยสำคัญของการมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน และการปฏิบัติหน้าที่ที่ดีตามสังคมกำหนด สวัสดิการสังคม จึงมีขอบเขตครอบคลุมถึงบริการต่าง ๆ มากมาย ได้แก่ การรักษาความมั่นคงทางรายได้ การศึกษา การพัฒนา การแพทย์ การฟื้นฟูสมรรถภาพ การพัฒนาเมืองที่อยู่อาศัย ระบบสวัสดิการ ทำให้เกิดการจัดสรรบริการโดยตรงแก่ บุคคล กลุ่ม และชุมชน เพื่อการคุ้มครองบุคคลทุกกลุ่มอายุ กลุ่มอาชีพ และกลุ่มรายได้ การบริหาร โครงการสวัสดิการสังคม จะสามารถดำเนินการ โดยรัฐบาลและเอกชน

วิจิตร ระวิวงศ์ (2532 : 5 ; อ้างถึงใน วันทนีย์ วาสิกะสิน และคนอื่นๆ.2543 : 1-2) ได้ให้ความหมายว่า สวัสดิการสังคม หมายถึง กิจกรรมที่รัฐบาลและเอกชนทุกระดับจัดให้มีขึ้นทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อประกันความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน โดยอาศัยผู้ปฏิบัติงานที่มีความรู้จากหลายสาขาไม่เฉพาะแต่นักสังคมสงเคราะห์เท่านั้น ทั้งนี้จุดศูนย์กลางของงานสวัสดิการสังคม คือ ประชาชน โดยมีจุดหมายเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีและมีหลักประกัน งานสวัสดิการไม่เพียงแต่จะช่วยเหลือหรือแก้ไขปัญหาแก่บุคคลที่ประสบความเดือดร้อนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงมาตรการป้องกันและส่งเสริมสวัสดิการสังคมให้ดีขึ้นด้วย ประการที่สำคัญสวัสดิการสังคมถือเป็นส่วนหนึ่งของงานพัฒนาสังคม

กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2545 : 1) ได้ให้ความหมายว่า สวัสดิการสังคม หมายถึง ระบบการจัดบริการสังคม เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคมและพัฒนาสังคม รวมทั้งการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้ระดับมาตรฐาน โดยบริการดังกล่าวจะต้องตอบสนองความต้องการพื้นฐานของประชาชนให้ได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างทั่วถึง และเป็นธรรม ทั้งในด้านการศึกษาที่ดี การมีสุขภาพ อนามัย การมีที่อยู่อาศัย การมีงานทำ การมีรายได้ การมีสวัสดิการแรงงาน การมีความมั่นคงทางสังคม การมีนันทนาการและบริการสังคมทั่วไป โดยระบบบริการสังคมต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิที่ประชาชนต้องได้รับและเข้ามามีส่วนร่วมในระบบการจัดบริการสังคมทุกระดับ

สรุปได้ว่า สวัสดิการสังคม หมายถึงระบบการจัดบริการทางสังคม ซึ่งเกี่ยวกับการป้องกัน การแก้ไขปัญหา การพัฒนา และการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐาน ของประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้อย่างทั่วถึงเหมาะสม เป็นธรรมและให้เป็นไปตาม มาตรฐาน ทั้งทางด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การทำงานและการมีรายได้ นันทนาการกระบวนการยุติธรรม และบริการสังคมทั่วไป โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิที่ประชาชนจะต้องได้รับ และการมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมทุกระดับ

รูปแบบของสวัสดิการสังคม

งานสวัสดิการสังคม เป็นงานที่มีระบบ มีขอบข่ายกว้างขวาง ช่วยเสริมสร้างพัฒนา ทางด้านทรัพยากรมนุษย์อย่างค้ำจุน ซึ่งจะมีรูปแบบของการพัฒนาที่แตกต่างกันไป ตามหลักการพัฒนา คุณภาพชีวิตที่ดีทำให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างราบเรียบ ตามรูปแบบของงานสวัสดิการสังคม ดังนี้

กรมประชาสงเคราะห์ (2543 : 39) กล่าวถึง การแบ่งรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมไว้

3 รูปแบบ คือ

1. รูปแบบเก็บตก เป็นการจัดให้ประชาชนที่มีอำนาจซื้อหาบริการในตลาดของระบบการค้าเสรี เป็นระบบที่รับรู้กันว่าประชาชนที่ใช้บริการของรัฐเป็นพวกที่ช่วยตนเองไม่ได้ เป็นภาระของสังคม รัฐจะ ปลดปล่อยให้ประชาชนช่วยเหลือตัวเอง ตอบสนองความต้องการหรือแก้ปัญหาของตน หากไม่ได้ก็จะพึ่งพา ญาติมิตร บุคคลที่รัฐเข้าไปช่วยเหลือ จะเป็นบุคคลที่ประสบปัญหาอย่างหนักพิเศษหรือประสบภัยพิบัติ เช่น อุทกภัย วาตภัยหรือทุพภิกขภัยต่าง ๆ ที่สถาบันด้านสวัสดิการสังคมของรัฐจะเข้าไปช่วยเหลือเป็น ครั้งคราว

2. รูปแบบสัมฤทธิ์ผลทางอุตสาหกรรม เป็นการมองสวัสดิการสังคมเป็นเสมือนกลไกสำคัญใน ระบบเศรษฐกิจ เป็นเครื่องมือตอบแทนแก่ผู้เป็นกำลังสำคัญในการผลักดันระบบเศรษฐกิจ การจัด สวัสดิการสังคมแบบนี้ใช้เกณฑ์ความสามารถในการทำงาน สถานภาพหรือบทบาทในการทำงาน ประสิทธิภาพหรือผลผลิตของการทำงานเป็นสำคัญ ซึ่งจะเบียดเบียนมากกว่าแบบแรก สามารถ ตอบสนองความต้องการของคนในสังคมได้ทั่วถึงมากกว่า

3. รูปแบบสถาบัน ถือว่าการจัดสวัสดิการสังคมเป็นสถาบันหนึ่งที่มีความสำคัญที่ก่อให้เกิด บुरณภาพในสังคมที่จะต้องทำหน้าที่ให้ระบบสังคมดำเนินไปอย่างราบรื่นและเป็นรูปแบบที่เหมาะสม จะดำเนินคู่กัน ไปด้วยระบบเศรษฐกิจตลาดเสรีที่สร้างความไม่เป็นธรรมทางเศรษฐกิจซึ่งเป็นสิ่งที่ หลีกเลี่ยงได้ยาก

กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2547 : 5) ได้กล่าวถึงรูปแบบการจัดสวัสดิการ สังคมไว้ 5 รูปแบบ คือ

1. รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมเชิงสถาบัน เป็นการจัดสวัสดิการที่อยู่ในความรับผิดชอบของ รัฐซึ่งเป็นสวัสดิการกระแสหลัก โดยให้บริการด้านความจำเป็นพื้นฐานของชีวิตมนุษย์ บริการด้านประกันสังคม บริการเชิงสงเคราะห์แก่ผู้ด้อยโอกาส เป็นรูปแบบที่รัฐรับผิดชอบเป็นด้านหลัก

ซึ่งรัฐจะวางแผนและกำหนดแนวทางจากส่วนกลาง การให้บริการใช้การตรวจสอบคุณสมบัติรายบุคคล แต่ไม่ทันต่อปัญหา ในการที่รัฐเป็นเจ้าของงานหลักทำให้การจัดสวัสดิการรูปแบบนี้ส่งผลให้เกิดความคิด ฟุ้งฟิงรัฐมากเกินไปจนทำให้อ่อนแอ

2. รูปแบบสวัสดิการสังคม โดยภาคเอกชนและองค์การสาธารณประโยชน์ เป็นการจัดสวัสดิการสังคมที่มีหลายระดับทำงานกับกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายและระบบสิ่งแวดล้อมทรัพยากรทุนทางสังคม ในชุมชน รูปแบบการจัดสวัสดิการเน้นการทำงานรวมกลุ่ม จัดตั้งกลุ่ม เสริมความเข้มแข็งกลุ่มชาวบ้าน องค์การชุมชน ส่งเสริมให้ชุมชนที่เป็นเจ้าของปัญหาาร่วมคิด ตัดสินใจแก้ปัญหาเอง มุ่งแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้างมหัพภาค แต่ทำงานเคลื่อนไหวในพื้นที่เล็ก ๆ เฉพาะถิ่น มุ่งสร้างนวัตกรรมใหม่ในรูปแบบงานบำบัดเชิงลึก

3. รูปแบบสวัสดิการสังคมโดยภาคธุรกิจเอกชน ส่วนใหญ่เป็นการให้สวัสดิการแก่พนักงานในบริษัท โรงงานตามการคุ้มครองตามกฎหมายแรงงาน ไม่ครอบคลุมถึงบุคคลที่ไม่มีส่วนสัมพันธ์กับการประกอบธุรกิจ

4. รูปแบบการจัดสวัสดิการแบบพหุลักษณะ หลักการสำคัญของรูปแบบการจัดสวัสดิการแบบพหุลักษณะเป็นรูปแบบความร่วมมือของพหุภาคี โดยใช้ฐานความรู้จากสหวิชาชีพ ผ่านการผสมผสานจากหลายวิธีก่อให้เกิดรูปแบบที่หลากหลาย เช่น กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ สวัสดิการชุมชนเป็นกลุ่มประสบปัญหาสังคม เป็นต้น ซึ่งการจัดสวัสดิการจะเน้นการมีส่วนร่วมในทุกะดับของภาคีทุกภาคส่วน เน้นการจัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นธรรม เสมอภาคและบริการที่จัดให้ต้องคำนึงถึงความยั่งยืนระหว่างความสัมพันธ์ของมนุษย์ด้วยกันและมนุษย์กับธรรมชาติ

5. รูปแบบการจัดสวัสดิการท้องถิ่น เป็นการจัดสวัสดิการภายใต้การถ่ายโอนอำนาจ และความรับผิดชอบด้านสวัสดิการสังคมตาม พ.ร.บ.กระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น พ.ศ. 2542 เป็นการจัดสวัสดิการที่มีการผสมผสานรูปแบบของสวัสดิการเชิงสถาบันในการจัดการเบี่ยงชีฟให้แก่กลุ่มเป้าหมาย

ทิตมัส (Titmuss. 1974 ; 17 อ้างถึงใน กิติพัฒน์ นนทปัทมะกุล. 2544 : 12-14) ได้แบ่งสวัสดิการสังคมออกเป็น 3 รูปแบบ

1. สวัสดิการสังคมแบบชั่วคราว บรรเทาปัญหาหรือแบบเก็บตก (Residual Model of Welfare) สวัสดิการสังคมแบบชั่วคราวนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อว่าบุคคลในสังคมจะได้รับการตอบสนองความต้องการ โดยแหล่งตอบสนองคือครอบครัวและตลาดรูปแบบนี้ หากประชาชนประสบความเดือดร้อน จะต้องช่วยเหลือตนเองโดยหันเข้าหาทรัพยากรของตนเอง ซื่อหาบริการทางสังคมมาตอบสนองความต้องการ หากไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ หน่วยงานสวัสดิการของรัฐบาลจึงจะเข้าไปช่วยเหลือเป็นครั้งคราวไป เสมือนกับเป็นการดำเนินการเชิงรับรอให้เกิดปัญหาขึ้นก่อน จึงตามแก้ไข รูปแบบนี้ทำให้เกิดการรับรู้่ว่าประชาชนที่ใช้บริการของรัฐบาล จึงเป็นพวกที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้เป็นภาระสังคม

2. **สวัสดิการสังคมแบบสัมฤทธิ์ผลทางอุตสาหกรรม (Industrial Achievement Performance or Handmaiden Model)** มองว่าสวัสดิการสังคมเป็นเสมือนกลไกหนึ่งในระบบเศรษฐกิจ เป็นเครื่องตอบแทนแก่ผู้ที่เป็นกำลังสำคัญในการผลักดันระบบเศรษฐกิจ โดยใช้มาตรการทางด้านภาษีอากรและการเงินการคลัง ตลอดจนผลตอบแทนในอาชีพเป็นสิ่งตอบสนองความต้องการของบุคคลที่เป็นกำลังการผลิต โดยเกณฑ์การจัดสรรพิจารณาจากความสามารถในการทำงาน สถานภาพ บทบาทในการทำงาน ผลิตผลของงานเป็นสำคัญ

3. **สวัสดิการสังคมแบบสถาบัน (Institution Redistributive Model)** รูปแบบนี้ถือว่าสวัสดิการสังคมเป็นสถาบันสังคมสถาบันหนึ่งที่มีความสำคัญที่จะก่อให้เกิดบูรณาภาพในสังคม ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่สังคมจะขาดเสียมิได้ แม้ว่าสังคมนั้นจะมีเสถียรภาพแล้วก็ตาม สวัสดิการสังคมตามแนวคิดนี้ก็ยังต้องทำหน้าที่ให้ระบบสังคมดำเนินไปอย่างราบรื่น ขณะที่ระบบเศรษฐกิจตลาดเสรีสร้างความเป็นธรรมทางสังคม เศรษฐกิจ อันเป็นธรรมชาติที่ยากจะหลีกเลี่ยงได้ แนวคิดสวัสดิการสังคมแบบสถาบันมีความเหมาะสมกับระบบเศรษฐกิจเสรีที่ควรที่จะดำเนินการควบคู่กันไป เพื่อเป็นการต้านกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรม

สรุปได้ว่า รูปแบบของสวัสดิการสังคมได้แบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ คือ สวัสดิการสังคมแบบชั่วคราว สวัสดิการสังคมแบบสัมฤทธิ์ผลทางอุตสาหกรรม และสวัสดิการสังคมแบบสถาบัน ซึ่งการจัดรูปแบบของสวัสดิการสังคมเหล่านี้ จำเป็นอย่างยิ่งต้องคำนึงถึงรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตควบคู่กันไปพร้อม ๆ กันด้วย เพื่อการจัดรูปแบบสวัสดิการสังคมที่เหมาะสมกับสภาพของสังคมที่บุคคลนั้นอาศัยอยู่ เพื่อความเป็นอยู่และชีวิตที่ดีขึ้นต่อไป

ขอบเขตของงานสวัสดิการสังคม

ในการจัดสวัสดิการสังคมมีขอบข่ายที่กว้างขวาง ในการจัดที่รัดกุมเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้รับบริการ ช่วยเสริมสร้างพัฒนาทางด้านทรัพยากรมนุษย์อย่างดียิ่ง และถือเป็นหลักคุณภาพชีวิตที่ดีทำให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างราบเรียบ ซึ่งได้มีนักสวัสดิการสังคม ได้กล่าวถึงขอบเขตการจัดสวัสดิการไว้ดังนี้

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2544 : 21-22) กล่าวถึงงานการจัดสวัสดิการสังคมว่างานสวัสดิการสังคมมีขอบเขตครอบคลุมลักษณะงานดังนี้

1. **การประกันสังคม (Social Insurance)** เป็นการสร้างหลักประกันความมั่นคงในการดำรงชีวิต และคุ้มครองลูกจ้าง ให้ประโยชน์ทดแทนกรณีเจ็บป่วยหรือประสบอันตราย ทูพพลภาพเสียชีวิต อันมิใช่เนื่องมาจากการทำงาน การคลอดบุตร การประกันกรณีชราภาพและการสงเคราะห์บุตรของลูกจ้าง โดยรัฐได้ประกาศใช้เป็นกฎหมายให้ความคุ้มครอง
2. **การช่วยเหลือสาธารณะ (Public Assistance)** เป็นบริการที่จัดขึ้นสำหรับผู้ที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ผู้ยากไร้ ผู้ที่ต้องพึ่งพิงผู้อื่น และผู้ด้อยโอกาสทางสังคม เป็นลักษณะการสงเคราะห์แบบให้เปล่า ในรูปของเงิน สิ่งของ การให้คำปรึกษาแนะนำและบริการต่าง ๆ

3. บริการสังคม (Social Services) เป็นบริการที่จัดขึ้นโดยภาครัฐและเอกชน เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน แบ่งลักษณะบริการเป็น 6 ประเภท ดังนี้

3.1 สุขภาพอนามัย (Health) เป็นบริการด้านสุขภาพอนามัย และการสาธารณสุข โภชนาการ และมาตรการต่าง ๆ ในการป้องกัน แก้ไข และฟื้นฟูสุขภาพของประชาชน

3.2 การศึกษา (Education) เป็นบริการที่จัดให้สำหรับประชาชนทุกคน ที่อย่างน้อยต้องได้รับการศึกษาภาคบังคับจากรัฐ และบริการด้านการศึกษานี้มีทั้งการศึกษาในโรงเรียน และนอกโรงเรียน

3.3 ที่อยู่อาศัย (Housing) เป็นบริการที่รัฐจัดการและดูแลด้านที่อยู่อาศัยให้กับประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้มีรายได้น้อย

3.4 การมีงานทำและมีรายได้ (Employment and Income Maintenance) เป็นบริการที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีงานทำ คุ้มครองการทำงาน รายได้ และประกันสังคม

3.5 บริการสังคม (Social Services) เป็นบริการที่จัด เพื่อเสริมสร้างความสมบูรณ์ในด้านการดำเนินชีวิตของประชาชน โดยมีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

3.6 นันทนาการ (Recreation) เป็นบริการที่เกี่ยวกับการสร้างความสุขสนุกเป็นส่วนหนึ่งของสังคมให้แก่ผู้ใช้บริการ เช่น บริการห้องสมุด บริการด้านกีฬา ดนตรี ภาพยนตร์ การออกกำลังกาย และรวมทั้งงานอดิเรกอื่น ๆ

กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2545 : 32) ได้กำหนดขอบเขตงานสวัสดิการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนในสังคมให้มีความเป็นอยู่ที่ดี 7 ด้าน ดังนี้

1. การมีสุขภาพอนามัยที่ดีประชาชนพึงได้รับการป้องกัน โรคภัยไข้เจ็บการรักษาพยาบาล การส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน โดยประชาชนไม่ว่าเพศใด อายุวัยใด เชื้อชาติใด ศาสนาใด อยู่ในภูมิภาคใด หรืออยู่ในวัฒนธรรมใด มีความสนใจในทางการเมือง มีแบบแผนการดำรงชีวิตเช่นใด หรือมีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมในระดับชั้นใดก็ตามพึงได้รับบริการสวัสดิการสังคมด้านสุขภาพอนามัยที่ได้มาตรฐานอย่างทั่วถึง เสมอภาค เป็นธรรมสอดคล้องกับความต้องการ และสถานการณ์ปัญหาของบุคคล กลุ่มบุคคล และประชาชน

2. การมีการศึกษาที่ดี ประชาชนพึงได้รับบริการที่ส่งเสริมและพัฒนาตนเองให้มีความรู้ ทักษะ ตลอดจนปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อนำไปสู่การดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพต่อไป และแม้ว่าประชาชนจะมีข้อบกพร่องทางร่างกายจิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคมหรือด้อยโอกาสทางการศึกษาก็จะได้รับการการศึกษาพิเศษ และจัดรูปแบบการศึกษาที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนที่มีข้อจำกัดเหล่านั้นทั้งนี้ประชาชนทุกคนต้องได้รับการศึกษาในระดับอย่างน้อยที่สุด คือ การศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. การมีที่อยู่อาศัย การที่ประชาชนมีที่อยู่อาศัย ตามควรแก่สภาพช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีในทำนองเดียวกัน ประชาชนทุกคนควรจะได้มีที่อยู่อาศัยตามแต่กำลังความสามารถของบุคคลที่จะได้มาอย่างน้อยที่สุดที่อยู่อาศัยต้องให้ความปลอดภัย ความมั่นคง อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีไม่มีสภาพเสื่อมโทรม

แออัดแวดล้อมด้วยมลพิษหรือเสี่ยงต่อภัยพิบัติเสี่ยงต่อความเสียหายทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม

4. การมีงานทำ การมีรายได้ และการมีสวัสดิการแรงงาน ประชาชนมีงานทำที่ทำให้มีรายได้ อย่างน้อยเพียงพอแก่การดำรงชีพ งานที่ทำมีสวัสดิการที่ดีหรืออย่างน้อยตามที่กฎหมายกำหนดงานที่ทำ ต้องไม่เสี่ยงต่อการเจ็บป่วย อุบัติเหตุและอุบัติเหตุต่าง ๆ ไม่เป็นงานที่สร้างความเสียหายแก่ศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ ไม่ผิดศีลธรรมหรือผิดกฎหมาย

5. การมีความมั่นคงทางรายได้ ประชาชนทุกคนที่มีรายได้ เพียงพอแก่การยังชีพได้รับการคุ้มครองในเรื่องความมั่นคงในการดำเนินชีวิตของตนและครอบครัวในรูปของประกันสังคมซึ่งครอบคลุม เรื่องผลประโยชน์ จากการประกันสุขภาพ การสงเคราะห์บุตรการชดเชย การขาดรายได้ จากการเจ็บป่วย พิการทุพพลภาพ ชราภาพ และการว่างงาน การประกันสังคมเป็นมาตรการหนึ่งที่จะสร้างความมั่นคงทาง สังคม โดยเฉพาะกับประชาชนผู้มีรายได้ประจำไม่ให้ได้รับความเดือดร้อนเมื่อมีเหตุให้สูญเสียรายได้ ทั้งหมด บางส่วนหรือไม่พอเพียงแก่การยังชีพ

6. นันทนาการ ประชาชนมีกิจกรรม นันทนาการ เพื่อการบันเทิงและการพักผ่อนใจอย่างมี คุณภาพ โดยกิจกรรมนันทนาการนั้น ๆ ไม่เป็นการทำให้เสื่อมเสียศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่ผิดศีลธรรม และไม่ผิดกฎหมาย ไม่เป็นการเอารัดเอาเปรียบ กดขี่ข่มเหงหรือละเมิดสิทธิเสรีภาพ

7. การบริการสังคมทั่วไป การให้บริการแก่ประชาชน โดยเฉพาะผู้ยากจน ผู้ด้อยโอกาส และ กลุ่มเป้าหมายพิเศษ เพื่อช่วยสร้างเสริม การมีคุณภาพชีวิตที่ดี ช่วยพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ให้สามารถ ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุขตามควรแก่อัตภาพ

สุเทพ เชาวลิต (2527 : 4 ; อ้างถึงใน บุญรอด ศรีผดุง. 2553 : 13) กล่าวว่า การดำเนินการเกี่ยวกับการ จัดบริการด้านสวัสดิการสังคมให้แก่ประชาชน โดยทั่วไป และแก่ประชาชนด้อยโอกาส หรือผู้ได้รับ ประสบกับปัญหาความเดือดร้อนลำบาก และขัดข้องในด้านต่าง ๆ หน่วยงานทางภาครัฐ และเอกชนทั่วไป เป็นผู้ดำเนินการให้บริการ ให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนที่ประสบปัญหาในการจัดให้บริการด้าน สวัสดิการสังคมของหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ดังกล่าวมานั้นมีขอบเขตการทำงานที่ได้ครอบคลุม ถึง 3 ประการใหญ่ด้วยกันคือ

1. สาธารณูปการ (Public Assistance) ในการให้ความช่วยเหลือในแบบสาธารณูปการนั้น ประกอบด้วยงานหลักในการให้ความช่วยเหลือ 3 ประการ คือ การให้ความช่วยเหลือด้านการเงิน (Cash) การให้ความช่วยเหลือเป็นสิ่งของ (In Kind) การให้ความช่วยเหลือในรูปของบริการ (Services)

2. การประกันสังคม (Social Insurance) คือการประกันสังคมเป็นวิธีที่รัฐบาลออกกฎหมายบังคับ ให้ประชาชนทำการประกันรายได้ของรัฐบาล และมีนายจ้างเข้ามาช่วยออกเงินสมทบการที่รัฐบาลบังคับ ให้ประชาชนประกันรายได้ไว้เพื่อประโยชน์ของผู้ประกันเองในยามที่ผู้นั้นขาดรายได้จะได้ไม่เดือดร้อน

3. บริการสาธารณะ (Public Services) การที่รัฐบาลให้ความช่วยเหลือประชาชน กลุ่มหนึ่ง กลุ่มใดเป็นการทั่วไป โดยไม่คำนึงถึงว่า ผู้นั้นจะต้องมีความเดือดร้อนจริง ๆ หรือไม่ และผู้รับบริการ ก็ไม่จำเป็นต้องมีส่วนร่วมบริจาคสมทบเหมือนการประกันสังคม

จากที่กล่าวมา ขอบเขตของงานสวัสดิการสังคม คือ การจัดสาธารณูปการเป็นการให้ความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ เพื่อความอยู่รอดของผู้รับบริการ การประกันสังคม รัฐบาลออกกฎหมายคุ้มครองประชาชน และการบริการสาธารณะ รัฐบาลช่วยเหลือผู้เดือดร้อนอย่างทั่วถึง การที่ขอบเขตงานสวัสดิการสังคมเป็นอย่างไร มุ่งเน้นการดูแลประชาชนให้ทุกคน อยู่ดี มีสุข บนพื้นฐานของความถูกต้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น

ความหมายของการปกครองท้องถิ่น

การปกครองท้องถิ่น หมายถึง การปกครองที่รัฐบาลกลางให้อำนาจ หรือกระจายอำนาจไปให้หน่วยงานการปกครองท้องถิ่น เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีอำนาจในการปกครองร่วมกับการบริหารงานท้องถิ่นมีการจัดเป็นองค์กร โดยมีตัวแทนซึ่งประชาชนเลือกขึ้นมา การปกครองท้องถิ่น ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

อเนก เหล่าธรรมทัศน์ (2545 : 27) ได้ให้ความหมายของการปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ว่า หมายถึง การเป็นประชาธิปไตยที่ท้องถิ่นนั้น ต้องเน้นการที่ประชาชนปกครองตนเอง โดยทางตรงให้มากขึ้น คือ ประเทศที่เป็นประชาธิปไตย เน้นการเลือกผู้แทน แต่ประชาธิปไตยของท้องถิ่น เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยตรง

พวงทอง โยธาใหญ่ (2545 : 9) กล่าวว่า การปกครองท้องถิ่น หมายถึง การปกครองที่รัฐบาลกลางมอบอำนาจให้ประชาชนดำเนินการปกครองตนเอง โดยให้มีหน่วยการปกครองท้องถิ่นทำหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนา และให้บริการประชาชนในเขตพื้นที่องค์กร หน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่น ให้มีอำนาจในการกำหนดนโยบายตัดสินใจและดำเนินการภายใต้ขอบเขตของกฎหมายที่กำหนด

รศ.ดร. รัตนา เสริมพงศ์ (2546 : 15) กล่าวว่า การปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง ประชาชนในท้องถิ่นซึ่งมีอำนาจปกครองตนเองตามที่ได้รับมอบอำนาจจากรัฐบาล ดำเนินการปกครองตนเอง โดยจัดตั้งองค์กรขึ้นมาใช้อำนาจแทนประชาชน เรียกว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งตัวแทนของประชาชนในท้องถิ่นเป็นผู้บริหารท้องถิ่นตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่นอย่างเป็นอิสระ ภายใต้กรอบนโยบาย กฎหมาย และการกำกับดูแลของรัฐ

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่า การปกครองท้องถิ่นเป็นการปกครองที่เป็นผลมาจากกระจายอำนาจ สืบเนื่องมาจากการกระจายอำนาจทางการปกครองของรัฐ และโดยนัยนี้จะเกิดองค์การทำหน้าที่ปกครองท้องถิ่นโดยคนในท้องถิ่นนั้น ๆ องค์กรนี้จัดตั้งและถูกควบคุมโดยรัฐบาล แต่ก็มีอำนาจในการกำหนดนโยบายและควบคุมให้มีการปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบายของตนเอง

ความสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่น

เป็นการปกครองตนเองซึ่งออกมาในรูปของการปกครองส่วนท้องถิ่น ตามกระบวนการกระจายอำนาจ โดยการให้ทรัพยากรในการสร้างความเจริญให้กับท้องถิ่นด้วยการแบ่งทรัพยากรและอำนาจจากรัฐบาลกลาง หรือในกรณีที่มีส่วนภูมิภาคก็คือการลดอำนาจจากส่วนภูมิภาคลง จากนั้นก็มุ่งเน้นถึงการแบ่งเบาภาระเพื่อให้ท้องถิ่นจัดการเรื่องของตนเอง ที่สำคัญที่สุดคือเรื่องเกี่ยวกับสาธารณูปโภค สาธารณูปการ การเก็บขยะ การดูแลปัญหาเรื่องปัจจัยสี่ และการจัดเก็บภาษี โดยการออกบทบัญญัติท้องถิ่น ซึ่งเป็นงานในความดูแลของส่วนการคลังของท้องถิ่นเอง

อมร รักษาศัพท์ (2543 : 179 - 180) กล่าวว่า การปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสำคัญอย่างมากต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่น ยิ่งรัฐกระจายอำนาจให้ประชาชนในท้องถิ่นมากขึ้นเท่าใด การปกครองส่วนท้องถิ่นยิ่งมีความสำคัญมากขึ้นเท่านั้น โดยเฉพาะรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน พ.ศ. 2540 ได้ให้อำนาจแก่ท้องถิ่นมากขึ้น โดยความสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่น ตามรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน มีดังนี้

1. เน้นการให้ความเป็นอิสระ แต่ต้องไม่เกิดความแตกแยกในชาติ
2. เน้นสิทธิในการที่จะได้รับการจัดตั้งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
3. การกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประชาชน
4. ความเป็นอิสระของท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ มากขึ้น
5. มีองค์ประกอบขององค์กร คือ ฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารท้องถิ่น
6. การให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการแต่งตั้งและถอดถอนบุคลากรท้องถิ่น
7. การให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการเสนอให้ออกข้อบัญญัติท้องถิ่น
8. กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่บำรุงศิลปวัฒนธรรม

สถาบันพระปกเกล้า (2553 : ออนไลน์) กล่าวว่า จากแนวความคิดในการปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนวัตถุประสงค์ทางการปกครองของรัฐบาลในอันที่จะรักษาความมั่นคงและความผาสุกของประชาชน ยึดหลักการกระจายอำนาจปกครองและเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง ความสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. การปกครองท้องถิ่น คือ รากฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะการปกครองท้องถิ่นจะเป็นสถาบันฝึกสอนการเมืองการปกครองให้แก่ประชาชน ให้ประชาชนรู้สึกว่าคุณมีความเกี่ยวข้องมีส่วนได้ส่วนเสียในการปกครอง การบริหารท้องถิ่น เกิดความรับผิดชอบ และหวงแหนต่อประโยชน์อันพึงมีต่อท้องถิ่นที่ตนอยู่อาศัยอันจะนำมาซึ่งความ สรวิทธาเลื่อมใสในระบอบการปกครองประชาธิปไตยในที่สุด
2. การปกครองท้องถิ่นทำให้ประชาชนรู้จักท้องถิ่นการปกครองตนเอง (Self Government) หัวใจของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ประการหนึ่งก็คือ การปกครองตนเองมิใช่เป็นการปกครองอันเกิดจากคำสั่งเบื้องบน โดยเป็นการที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง ซึ่งผู้บริหารท้องถิ่นนอกจากจะได้รับ

เลือกตั้งมาเพื่อรับผิดชอบบริหารท้องถิ่นโดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากประชาชนแล้ว ผู้บริหารท้องถิ่นจะต้องฟังเสียงประชาชนด้วยวิถีทางประชาธิปไตยประชาชนออกเสียงประชามติ (Reference) ให้ประชาชนมีอำนาจถอดถอน (Recall) ซึ่งจะทำให้ประชาชนเกิดความสำนึกในความสำคัญของตนเองต่อท้องถิ่น และมีส่วนรับรู้ถึงปัญหาและแก้ไขปัญหาท้องถิ่นของตน

3. การปกครองท้องถิ่นเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาล ซึ่งเป็นหลักสำคัญของการกระจายอำนาจ เนื่องจากการกิจของรัฐบาลมีอยู่อย่างกว้างขวาง นับวันจะขยายเพิ่มขึ้น ขณะที่แต่ละท้องถิ่นย่อมมีปัญหาและความต้องการที่แตกต่างกัน ประชาชนจึงเป็นผู้มีความเหมาะสมที่จะแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นนั้น มากที่สุด และกิจการบางอย่างเป็นเรื่องเฉพาะท้องถิ่น ไม่เกี่ยวกับท้องถิ่นอื่น ๆ และไม่มีส่วนได้ส่วนเสียต่อประเทศโดยรวม จึงเป็นการสมควรที่จะให้ประชาชนท้องถิ่นดำเนินการดังกล่าวเอง ทั้งนี้การแบ่งเบาภาระดังกล่าวทำให้รัฐบาลมีเวลาที่จะดำเนินการในเรื่องที่สำคัญ ๆ หรือกิจการใหญ่ ๆ ระดับชาติอันเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติโดยรวม และมีความคล่องตัวในการดำเนินงานของรัฐบาลจะมีมากขึ้น

4. การปกครองท้องถิ่นสามารถสนองตอบความต้องการของท้องถิ่นตรงเป้าหมายและมีประสิทธิภาพ เนื่องจากท้องถิ่นมีความแตกต่างกันไม่ว่าทางสภาพภูมิศาสตร์ ทรัพยากร ประชาชน ความต้องการ และปัญหาย่อมต่างกันออกไป ผู้ที่ให้บริการหรือแก้ไขปัญหาก็ถูกจุดและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนได้เป็นอย่างดีก็คือ หน่วยการปกครองท้องถิ่นนั่นเอง

5. การปกครองท้องถิ่นจะเป็นแหล่งสร้างผู้นำทางการเมืองและการบริหารของประเทศในอนาคต ผู้นำหน่วยการปกครองท้องถิ่นย่อมเรียนรู้ประสบการณ์ทางการเมือง การเลือกตั้ง การสนับสนุนจากประชาชนในท้องถิ่นย่อมเป็นพื้นฐานที่ดีต่ออนาคตทางการเมืองของตน และยังฝึกฝนทักษะทางการบริหารงานในท้องถิ่นอีกด้วย

6. การปกครองท้องถิ่นโดยยึดหลักการกระจายอำนาจ ทำให้เกิดการพัฒนาชนบทแบบพึ่งตนเอง ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (2555 :16-17) ได้กล่าวว่า เมื่อกล่าวถึงการปกครองส่วนท้องถิ่นและเพื่อเป็นการดำเนินการให้สอดคล้องกับแนวคิดของการกระจายอำนาจ (Decentralization) ตามระบอบประชาธิปไตย ดังนั้นจึงพอสรุปความสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ดังนี้

1. การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นรากฐานของการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย เพราะถือว่าเป็นการให้ประชาชนรู้จักการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง รู้จักใช้สิทธิและหน้าที่ในการเป็นพลเมือง เพื่อนำไปสู่การเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์

2. การปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นหรือชุมชนได้ตรงเป้าหมายและมีประสิทธิภาพ เนื่องจากประชาชนในท้องถิ่นย่อมที่จะรู้ปัญหาได้ดีกว่าคนนอกพื้นที่ ส่งผลให้การแก้ปัญหาเป็นไปได้โดยมีประสิทธิภาพ

3. การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาล เพราะแต่เดิมรัฐบาลดำเนินกิจการเกี่ยวกับการปกครองหรือการบริการสาธารณะเอง เมื่อมอบอำนาจบางส่วนให้กับองค์กรอื่นแล้วภาระของรัฐบาลจึงลดลง แต่ทั้งนี้ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐบาลด้วย

4. การปกครองส่วนท้องถิ่นจะเป็นแหล่งสร้างผู้นำทางการเมือง เนื่องจากการปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นกำหนดให้มีการเลือกตั้งคณะบุคคลเข้ามาบริหารงานในท้องถิ่นนั้น ดังนั้นจึงเป็นการส่งเสริมให้บุคคลเข้ามาร่วมดำเนินงานทางการเมืองการปกครองเพื่อสร้างนักการเมืองสู่การบริหารประเทศในอนาคต

5. การปกครองส่วนท้องถิ่นจะทำให้ประชาชนรู้จักการปกครองตนเอง เมื่อประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองแล้ว จะทำให้คนในท้องถิ่นนั้นตระหนักถึงคุณค่าและเกิดจิตสำนึกที่ดีในการรักษาผลประโยชน์ของชุมชน นอกจากนั้นคนในชุมชนยังสามารถเข้ามาแก้ไขปัญหาเพราะรู้จักปัญหาได้ดีกว่า เข้ามาร่วมตรวจสอบเป็นการถ่วงดุลอำนาจ

จากคำกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าการปกครองท้องถิ่นของไทยในปัจจุบันมีหลายรูปแบบแตกต่างกันออกไปตามความเหมาะสมกับสภาพของแต่ละท้องถิ่น โดยในสภาวะการณ์ที่เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ได้ทำให้ประชาชนมีความตื่นตัว และมีความรู้ความเข้าใจในการปกครองตนเองมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการรับรู้ข่าวสารและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับปรุงรูปแบบการปกครองท้องถิ่นให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้หน่วยการปกครองท้องถิ่นสามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่างเต็มที่ และมีประสิทธิภาพ สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นและเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองตนเองให้มากที่สุด อันเป็นเป้าหมายสำคัญของการกระจายอำนาจการปกครอง

วัตถุประสงค์ของการปกครองส่วนท้องถิ่น

การมอบอำนาจจากส่วนกลางให้ท้องถิ่นเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามี ส่วนร่วมในการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหา คัดสินใจ การตรวจสอบการทำงานและร่วมรับบริการสาธารณะต่าง ๆ แม้ว่าการปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีอิสระในการดำเนินงาน แต่ยังอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐบาลกลาง

สมคิด เลิศไพฑูรย์ (2547 : 4 – 5) กล่าวว่า การปกครองส่วนท้องถิ่น คือ การให้คนในท้องถิ่นมีอิสระในการปกครองกันเอง กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การปกครองตนเองโดยประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งแนวคิดดังกล่าวมีพื้นฐานจากหลักการกระจายอำนาจการปกครอง (Decentralization) ที่หมายถึง การที่รัฐมอบอำนาจการปกครองให้องค์กรอื่น ๆ ที่มีใ้องค์กรส่วนกลาง จัดทำบริการสาธารณะบางอย่างภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ

โกวิท พวงงาม (2550 : 34) กล่าวว่า การปกครองท้องถิ่นเป็นการกระจายอำนาจจากส่วนกลาง เพื่อให้ท้องถิ่นได้มีการบริหารจัดการท้องถิ่นของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นกำหนดงบประมาณ ตลอดจนอำนาจหน้าที่อื่น โดยอยู่ในความกำกับดูแลจากส่วนกลาง ซึ่งมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐบาล ทั้งด้านการเงิน ตัวบุคคล เวลาที่ใช้ในการดำเนินงาน เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง

2. เพื่อให้หน่วยงานปกครองท้องถิ่นเป็นสถาบันที่ให้การศึกษาการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแก่ประชาชน

สมพล ใจเย็น (2550 : 23-25) กล่าวว่า การปกครองท้องถิ่นรูปแบบการปกครองที่เกิดขึ้นจากหลักการกระจายอำนาจการปกครองตามพื้นที่โดยท้องถิ่น จะจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขึ้นมา ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบต่าง ๆ เพื่อจัดทำบริการสาธารณะบางอย่างตามกฎหมาย กำหนดให้เป็นไปตามความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น โดยการดำเนินการดังกล่าวจะอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของส่วนกลางซึ่งสรุปหลักการสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่นคือ การให้คนในท้องถิ่นปกครองตนเอง

จากคำกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า การปกครองท้องถิ่นเป็นการกระจายอำนาจจากส่วนกลางให้ท้องถิ่นดำเนินการเองตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาล ทั้งทางด้านการเงิน ตัวบุคคล เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น

ลักษณะสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่นไทย

การปกครองส่วนท้องถิ่นไทย เป็นการบริหาร โดยประชาชนในท้องถิ่น ในอาณาบริเวณพื้นที่หนึ่ง โดยรัฐบาลมอบอำนาจให้ดำเนินกิจการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นนั้นซึ่งมีบุคลากรและงบประมาณเป็นของตนเอง ซึ่งมีนักวิชาการได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่นไทยไว้ดังนี้

พรชัย เทพปัญญาและคณะ (2547 : 1) ให้ความเห็นว่าลักษณะสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่น คือ เป็นองค์การที่มีการปฏิบัติงานต่อเนื่องกันโดยไม่ขาดตอน ไม่ใช่เดี๋ยวทำเดี๋ยวหยุด มีอำนาจที่จะกระทำกิจกรรมสาธารณะมีความสามารถที่จะทำสัญญากับบุคคลหรือนิติบุคคลได้ มีสิทธิฟ้องร้องคดีความในศาลได้และมีความสามารถที่จะเก็บภาษีของตนเอง

อลงกรณ์ อรรคแสง (2547 : 7) ได้เสนอลักษณะสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่นไทยว่ามีองค์ประกอบ 5 ประการดังนี้

1. เป็นองค์กรชุมชนที่มีขอบเขตพื้นที่ปกครองที่กำหนดไว้แน่นอน
 2. มีสถานภาพเป็นนิติบุคคล จัดตั้งขึ้น โดยกฎหมาย
 3. มีอิสระในการดำเนินกิจกรรมและสามารถใช้ดุลพินิจของตนเองในการวินิจฉัยและกำหนดนโยบายภายใต้การควบคุมของรัฐ
 4. มีการจัดองค์กรเป็น 2 ฝ่าย คือฝ่ายบริหารท้องถิ่น และฝ่ายสภาท้องถิ่น
 5. ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองโดยการเลือกตั้งผู้บริหารและสมาชิกสภาท้องถิ่น
- การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมและติดตาม ตรวจสอบ การทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

โกวิท พวงงาม (2550 : 33) กล่าวว่า การปกครองท้องถิ่นถือเป็นรากฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะเป็นสถาบันฝึกสอนการเมืองการปกครองให้แก่ประชาชน ทำให้เกิด

ความคุ้นเคยในการใช้สิทธิและหน้าที่พลเมือง อันจะนำมาสู่ความศรัทธาและเลื่อมใสในระบบอบ
 ประชาธิปไตย การปกครองท้องถิ่นเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาลและทำให้ประชาชนรู้จักการปกครอง
 ตนเอง เพราะเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองซึ่งจะทำให้ประชาชนเกิดสำนึกใน
 ความสำคัญของตนเองต่อท้องถิ่น ประชาชนจะมีส่วนร่วมรับรู้ถึงอุปสรรค ปัญหา และช่วยกันแก้ไขปัญหา
 ท้องถิ่นของตน ทั้งยังสามารถตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นได้ตรงเป้าหมายและมีประสิทธิภาพ
 นอกจากนี้ การปกครองท้องถิ่นยังเป็นแหล่งสร้างผู้นำทางการเมือง การบริหารประเทศในอนาคตและ
 ยังสอดคล้องกับแนวคิดในการพัฒนาชนบทแบบพึ่งตนเอง

จากคำกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า การปกครองท้องถิ่นประกอบด้วยความเป็นองค์กร ในชุมชนที่จัดตั้ง
 ขึ้น โดยกฎหมายส่วนกลาง มีขอบเขตพื้นที่ปกครองที่กำหนดไว้แน่นอน มีสถานภาพเป็นนิติบุคคลจัดตั้ง
 ขึ้นโดยกฎหมาย มีอิสระในการดำเนินกิจกรรมตามที่กฎหมายกำหนด การจัดทำงบประมาณด้วยตนเอง
 รวมถึงกำหนดนโยบายภายใต้การควบคุมของรัฐ โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการปกครองตั้งแต่
 ขั้นตอนการเลือกตั้งคณะกรรมการและสมาชิกสภาท้องถิ่น รวมถึงการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมและ
 ตรวจสอบการทำงานขององค์กรปกครองท้องถิ่น

ปัญหาของการปกครองท้องถิ่น

การบริหารราชการแผ่นดินไทย เน้นหนักไปในทางรวมอำนาจมากกว่าการกระจายอำนาจ
 สาเหตุเนื่องจากปัญหาความมั่นคง ซึ่งมีผู้แสดงความคิดเห็นถึงปัญหาของการปกครองท้องถิ่นไว้ใน
 บทความ คลังสมอง วปอ.เพื่อสังคมในหัวข้อ รัฐธรรมนูญกับการปกครองท้องถิ่นดังนี้

สงวน ถ้วมโนมนต์ (2548 : ออนไลน์) ได้กล่าวถึงปัญหาของการปกครองท้องถิ่นไว้ดังนี้

1. ปัญหาด้านโครงสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หลักการสำคัญของการปกครองส่วน
 ท้องถิ่น คือ ให้คนในท้องถิ่นปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่นแต่ในอดีตได้มี
 กฎหมายหลายฉบับกำหนดโครงสร้างการบริหารของท้องถิ่นไว้หลากหลายรูปแบบทำให้เกิดความ
 แฉกแยก สับสน รวมทั้งการที่ผู้บริหารท้องถิ่นหรือสมาชิกสภาท้องถิ่นไม่ได้มาจาก การเลือกตั้งของ
 ประชาชน จึงถูกมองว่าการบริหารกิจการของท้องถิ่นอาจไม่ตรงกับความต้องการของประชาชนใน
 ท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลเมืองพัทยา
2. ปัญหาด้านอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การจัดตั้งองค์กรปกครองส่วน
 ท้องถิ่นในแต่ละรูปแบบจะกำหนดอำนาจหน้าที่ไว้อย่างชัดเจน ในกฎหมายมีอยู่หลายประการ
 แต่ในความเป็นจริงแล้วองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลับมีอำนาจหน้าที่และการให้บริการแก่สาธารณะ
 แก่ประชาชนในท้องถิ่นของตนเองน้อย เนื่องจากมีหน้าที่ซ้ำซ้อนกับราชการบริหาร ส่วนภูมิภาค
3. ปัญหาด้านการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปัญหาสำคัญในเรื่องนี้ คือ ปัญหาเรื่อง
 รายได้ของท้องถิ่นซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีรายได้จากภาษีดังนี้ ภาษีที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
 จัดเก็บเอง เช่น ภาษีโรงเรือนและที่ดิน ภาษีบำรุงท้องที่ ภาษีป้าย อากรฆ่าสัตว์ ภาษีที่เป็นของรัฐบาล
 รัฐบาลจัดเก็บเพิ่มและจัดสรรให้แก่ท้องถิ่น เช่น ภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีสรรพสามิต และภาษีที่เป็นของ

ท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม ปัญหารายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ มีรายได้น้อยมาก จึงไม่เพียงพอต่อการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. ปัญหาด้านการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พนักงานคือข้าราชการท้องถิ่นเป็นผู้รับนโยบายของผู้บริหาร ไปปฏิบัติตามระเบียบ กฎหมายกำหนดให้องค์กรบริหารงานบุคคลของท้องถิ่นแต่ละรูปแบบแตกต่างกัน ทำให้ไม่เอื้ออำนวยต่อการหมุนเวียนและมีความเหลื่อมล้ำกันในความก้าวหน้า

5. ปัญหาด้านการกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หลักการปกครองท้องถิ่นคือ ต้องให้คนในท้องถิ่นตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเองภายในกรอบของกฎหมาย รัฐหรือผู้แทนของรัฐเข้าไปกำกับดูแลเท่าที่จำเป็นเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น หรือประเทศชาติโดยรวม แต่การปกครองท้องถิ่นไทยในอดีต ข้าราชการส่วนภูมิภาคจะเข้าไปมีบทบาทในฐานะผู้ควบคุมหรือผู้ปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยปฏิบัติงานเป็นผู้บริหารหรือพนักงานขององค์กรส่วนท้องถิ่นอีกตำแหน่งหนึ่ง ทำให้การบริหารงานท้องถิ่นไม่มีอิสระเท่าที่ควรและมุ่งเน้นตอบสนองนโยบายของส่วนกลางหรือส่วนภูมิภาคมากกว่าความต้องการในท้องถิ่น

6. ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในอดีตที่ผ่านมา ประชาชนในท้องถิ่นจะมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นของตนเองน้อยมาก การมีส่วนร่วมที่เป็นรูปธรรมคือการเปิดโอกาสให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งสภาท้องถิ่น แต่เมื่อเลือกตั้งเสร็จสิ้นมีสมาชิกสภาท้องถิ่นมีคณะผู้บริหารแล้วประชาชนจะไม่มีส่วนร่วมอย่างอื่นเลย ในกรณีที่ประชาชนสนใจจะมีส่วนร่วมในทางปฏิบัติก็พบว่าไม่มีช่องทางที่เปิดให้ประชาชนทำอะไรได้มากนัก ซึ่งทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขาดพลัง ขาดความร่วมมือและขาดความสนใจจากประชาชนส่งผลให้การปกครองท้องถิ่นซึ่งเป็นการปกครองของคนในท้องถิ่นเอง ประสบความล้มเหลวอย่างสิ้นเชิง

จากปัญหาข้างต้นจะเห็นว่าการพัฒนาการปกครองท้องถิ่นจะทำให้ประชาชนเกิดความรู้แจ้งทางการเมือง สร้างประชาธิปไตยที่มั่นคง เป็นการกระจายอำนาจการปกครองจากรัฐบาลกลางมาให้คนในระดับท้องถิ่นดูแลปกครองกันเอง ทั้งนี้ก็เพื่อท้องถิ่นเกิดการพัฒนาและการใช้ทรัพยากรของตนเองที่มีอยู่คุ้มค่าและตอบสนองความต้องการของตนเองได้ดีที่สุด ประชาชนในท้องถิ่นดำเนินการเองโดยอิสระพอสมควรภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมาย

รูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่น

ปัจจุบันประเทศไทยได้แบ่งรูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ 5 รูปแบบ คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา แต่ผู้วิจัยขอนำรูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบองค์การบริหารส่วนตำบล มากล่าว เพราะผู้วิจัยได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ดังนี้

การปกครองท้องถิ่นรูปแบบขององค์การบริหารส่วนตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นองค์การที่สะท้อนถึงความพยายามของรัฐบาลที่จะกระจายอำนาจสู่หน่วยงานการบริหารระดับตำบลซึ่งส่งผลให้องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นจุดเริ่มต้นของการกระจายอำนาจการบริหารราชการปกครองสู่องค์กรพื้นฐานในระดับตำบล ซึ่งมีนักวิชาการ ที่มีความรู้ได้อธิบายรูปแบบขององค์การบริหารส่วนตำบลไว้ ดังนี้

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2551 : 187-192) กล่าวว่า ใน พ.ศ. 2499 กระทรวงมหาดไทยได้มีคำสั่ง ที่ 222/2499 เรื่อง ระเบียบบริหารราชการส่วนตำบลและหมู่บ้าน จัดระเบียบบริหารงานระดับตำบลและระดับหมู่บ้าน ซึ่งในส่วนของการบริหารงานระดับตำบลนั้น ได้มีการจัดระเบียบ ดังนี้

1. ขยายโครงสร้างของคณะกรรมการตำบล ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2486 ให้คณะกรรมการตำบลประกอบด้วย กำนันท้องที่ แพทย์ประจำตำบล ครู ประชาบาลในตำบล 1 คน ราษฎรผู้ทรงคุณวุฒิในตำบลไม่น้อยกว่า 2 คน คัดเลือกโดยนายอำเภอ ครูใหญ่ทุกโรงเรียน หัวหน้าส่วนราชการที่ตั้งที่ทำการอยู่ในตำบล และผู้ใหญ่บ้านทุกคน
2. จัดตั้ง สภาตำบล ขึ้นในทุกตำบลนอกเขตเทศบาลและสุขาภิบาล เพื่อให้ราษฎรได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารและพัฒนาท้องถิ่น ประกอบด้วยสมาชิกจากหมู่บ้านต่าง ๆ ในตำบลหมู่บ้านละ 2 คน ซึ่งอาจมาจากการเลือกตั้งของราษฎรในหมู่บ้าน หรือจากการคัดเลือกของนายอำเภอ โดยปรึกษาหารือกับคณะกรรมการหมู่บ้านและคณะกรรมการตำบลก็ได้ นายอำเภอท้องที่หรือผู้ที่นายอำเภอมอบหมายจะดำรงตำแหน่งประธานสภาตำบลโดยตำแหน่ง รองประธาน ซึ่งอาจมีคนเดียวหรือหลายคนก็ได้ มาจากสมาชิกเลือกกันเอง และให้สมาชิกเลือกครูประชาบาลหรือราษฎรที่มีคุณสมบัติพอเพียง 1 คน เพื่อทำหน้าที่เลขานุการสภาตำบล ต่อมา ใน พ.ศ. 2515 รัฐบาลคณะปฏิวัติได้พิจารณาเห็นว่า การจัดระเบียบบริหารของตำบลมีแตกต่างกันอยู่หลายรูปแบบ และการดำเนินการขององค์กรในระดับตำบลทั้ง 3 รูปแบบ คือ รูปแบบสภาตำบลและคณะกรรมการตำบล ตามคำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ 222/2499 รูปแบบองค์การบริหารส่วนตำบล ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนตำบล พ.ศ. 2499 และรูปแบบคณะกรรมการสภาตำบล ตามคำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ 275/2509 ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร จึงมีประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 326 ลงวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2515 สั่งให้ยกเลิกพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนตำบล พ.ศ. 2499 และฉบับที่ 2 พ.ศ. 2511 เป็นผลให้องค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งขณะนั้นมีจำนวนทั้งสิ้น 42 แห่ง ต้องถูกยุบเลิกไป ส่วนการบริหารส่วนตำบล อีก 2 รูปแบบ ตามคำสั่งกระทรวงมหาดไทย ที่ 222/2499 และคำสั่งที่ 275/2509 นั้น ให้คงใช้ไปพลาง จนกว่าจะจัดเป็นรูปแบบใหม่ได้สำเร็จ จนกระทั่งใน พ.ศ. 2535 รัฐบาลได้ประกาศนโยบายที่จะกระจายอำนาจการบริหารสู่ท้องถิ่น โดยส่งเสริมให้องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในระดับตำบลเป็น นิติบุคคลในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2536 รัฐบาล และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากพรรคการเมืองต่างๆ ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติซึ่งวางรูปแบบการบริหารตำบลใหม่ เข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรรวมทั้งสิ้น 8 ฉบับ ร่างพระราชบัญญัติทั้ง 8 ฉบับนี้ ได้เสนอโครงสร้างการจัดระเบียบบริหารตำบลที่แตกต่างกัน แต่มีเป้าหมายเช่นเดียวกันคือการปรับปรุงรูปแบบ

การบริหารงานของตำบลเพื่อให้ราษฎรในตำบลได้มีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง ต่อมาในเดือน ธันวาคม พ.ศ. 2537 ได้มีการตราพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 พระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดให้แต่ละตำบลมีองค์การบริหารซึ่งมีฐานะเป็นนิติบุคคล เรียกว่า สภาตำบล เมื่อสภาตำบลใดมีความพร้อมที่จะบริหารกิจการท้องถิ่นของตนเองตามเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด ก็สามารถ จัดตั้งเป็น องค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งมีฐานะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามกฎหมาย

โกวิท พวงงาม (2552 : 254 - 255) กล่าวว่า องค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วย สภาองค์การบริหารส่วนตำบล และนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและ องค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และที่แก้ไขเพิ่มเติมจนถึง (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2552 ดังนี้

1. สภาองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วยสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวนหมู่บ้านละสองคน ซึ่งเลือกตั้งขึ้นโดยราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้งในแต่ละหมู่บ้านในเขต องค์การบริหารส่วนตำบลนั้น กรณีที่เขตองค์การบริหารส่วนตำบลใดมีเพียงหนึ่งหมู่บ้านให้มีสมาชิก องค์การบริหารส่วนตำบลจำนวนหกคน และในกรณีมีเพียงสองหมู่บ้านให้มีสมาชิกองค์การบริหารส่วน ตำบล หมู่บ้านละ สามคน

2. องค์การบริหารส่วนตำบลมีนายกองค์การบริหารส่วนตำบล หนึ่งคน ซึ่งมาจากการเลือกตั้ง ผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรง

ชูวงศ์ ฉายะบุตร (2539 : 35 ; อ้างถึงใน ราช การเพียร. 2555 : 28 - 29) กล่าวว่า พระราชบัญญัติ ระเบียบบริหารราชการส่วนตำบล พ.ศ. 2499 จัดตั้งหน่วยปกครองส่วนท้องถิ่น เรียกว่า “องค์การบริหาร ส่วนตำบล” แต่ประสบปัญหาหลายประการ จึงถูกยกเลิกบริหารราชการเสียใหม่ จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2515 จัดระเบียบบริหารงานในตำบลให้เหลือเพียงรูปแบบเดียว เรียกว่า “สภาตำบล” องค์การบริหารส่วนตำบล ตามพระราชบัญญัติจัดระเบียบบริหารราชการส่วนตำบล พ.ศ. 2499 ก็ถูกยกเลิกไปด้วย ต่อมาในปี พ.ศ. 2537 นายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีกระแสเรียกร้องจากประชาชน โดยประชาชนต้องการที่จะ มีอำนาจในการบริหารท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น เนื่องจากสภาตำบลไม่มีฐานะเป็นนิติบุคคล ทำให้ การบริหารงานไม่มีประสิทธิภาพ ขาดความคล่องตัวในการบริหารและรัฐบาลก็เล็งเห็นถึงความสำคัญของ การปกครองท้องถิ่นเช่นเดียวกัน ดังนั้น เพื่อให้สามารถรองรับการกระจายอำนาจไปสู่ประชาชนมากขึ้น จึงได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 มาตรา 6 ของ พ.ร.บ. ฉบับนี้ได้ยกฐานะสภาตำบล ซึ่งมีรายได้ตามที่กฎหมายกำหนดตามมาตรา 40 สภาตำบลที่มี รายได้ไม่รวมเงินอุดหนุนในปีงบประมาณที่ล่วงมาติดต่อกันสามปี เฉลี่ยไม่ต่ำกว่าปีละหนึ่งแสนห้าหมื่น บาทให้จัดตั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลได้ และให้โอนบรรดางบประมาณ ทรัพย์สิน สิทธิเรียกร้องหนี้ และเจ้าหน้าที่ของสภาตำบลไปเป็นขององค์การบริหารส่วนตำบล ตามมาตรา 4 และมาตรา 95 วรรค 4 และ ต่อมาได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้มีการแก้ไขกฎหมายสภาตำบลและ องค์การบริหารส่วนตำบลต่อสภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภาได้เห็นชอบร่างพระราชบัญญัติสภาตำบลและ องค์การบริหารส่วนตำบล (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542

จากการศึกษาข้างต้น สรุปได้ว่า องค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วย สภาองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งเลือกตั้งขึ้น โดยราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้งในแต่ละหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนั้น และนายกองค์การบริหารส่วนตำบล หนึ่งคน ซึ่งมาจากการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรง

โครงสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบล

โครงสร้างองค์การบริหารส่วนตำบลในปัจจุบันเกิดขึ้นจากการเสนอแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2546 ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. 2551 : 11 -14)

1. ฝ่ายนิติบัญญัติ ได้แก่ สภาองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งมีสมาชิกที่ได้รับเลือกตั้งในแต่ละหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 2 คน ในกรณีที่องค์การบริหารส่วนตำบลมี 1 หมู่บ้านให้เลือกสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลได้ 6 คน หากมี 2 หมู่บ้านให้เลือกสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลได้หมู่บ้านละ 3 คน สภาองค์การบริหารส่วนตำบลจะมีประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล 1 คน และรองประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล 1 คน ซึ่งเลือกมาจากสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล แล้วให้นายอำเภอแต่งตั้งตามมติของสภาองค์การบริหารส่วนตำบล สภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีวาระคราวละ 4 ปี นับแต่วันเลือกตั้ง ซึ่งสภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ดังนี้

1.1 ให้ความเห็นชอบแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล

1.2 พิจารณา และให้ความเห็นชอบร่างข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบล ร่างข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี และร่างข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม

1.3 ควบคุมการปฏิบัติงานของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลให้เป็นไปตามกฎหมาย นโยบาย แผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ข้อบัญญัติ ระเบียบและข้อบังคับของทางราชการ

2. ฝ่ายบริหาร ได้แก่ คณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วยนายกองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น นายกองค์การบริหารส่วนตำบลอาจแต่งตั้งรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งไม่ใช่สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้ช่วยเหลือในการบริหารราชการได้ไม่เกิน 2 คน และอาจแต่งตั้งเลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนตำบลได้คนหนึ่งซึ่งมิได้เป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลมีวาระดำรงตำแหน่ง 4 ปี และสามารถดำรงตำแหน่งติดต่อกันได้ไม่เกิน 2 วาระ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

2.1 กำหนดนโยบายโดยไม่ขัดต่อกฎหมายและรับผิดชอบในการบริหารราชการขององค์การบริหารส่วนตำบลให้เป็นไปตามกฎหมาย นโยบายแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลข้อบัญญัติ ระเบียบ และข้อบังคับของทางราชการ

2.2 สั่ง อนุญาต และอนุมัติเกี่ยวกับราชการขององค์การบริหารส่วนตำบล

2.3 แต่งตั้งและถอดถอนรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลและเลขานุการ

นายกองค์การบริหารส่วนตำบล

2.4 วางระเบียบเพื่อให้งานขององค์การบริหารส่วนตำบลเป็นไปตามความเรียบร้อย

2.5 รักษาการให้เป็นไปตามข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบล

2.6 ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้และกฎหมายอื่นให้นายก

องค์การบริหารส่วนตำบล ควบคุมและรับผิดชอบในการบริหารราชการขององค์การบริหารส่วนตำบล

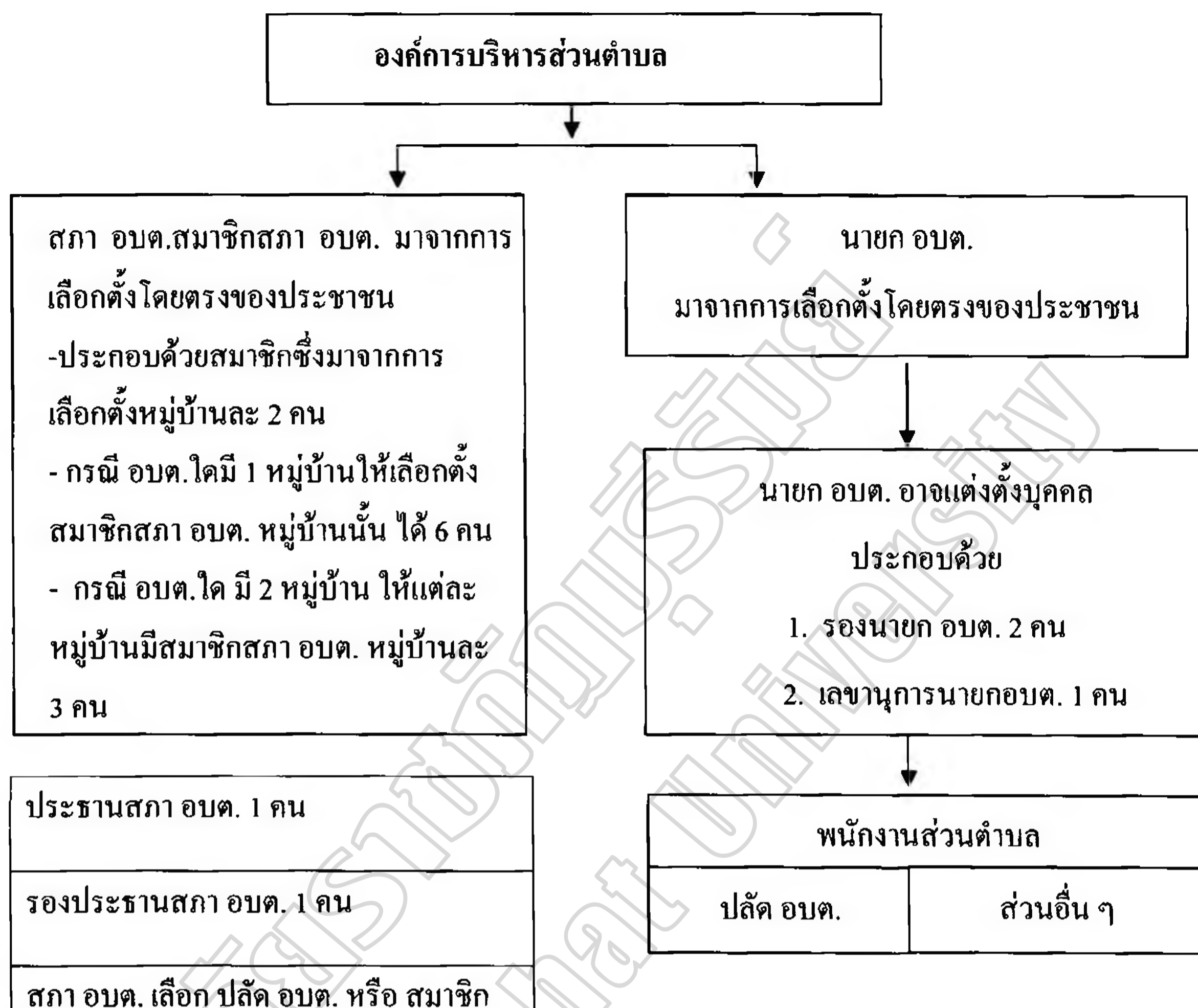
กฎหมาย และเป็นผู้บังคับบัญชาของพนักงานส่วนตำบลและลูกจ้างขององค์การบริหารส่วนตำบล และ

ให้มีปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้บังคับบัญชาพนักงานส่วนตำบลและลูกจ้างองค์การบริหารส่วน

ตำบล รองจากนายกองค์การบริหารส่วนตำบลและรับผิดชอบควบคุมดูแลราชการประจำขององค์การ

บริหาร ส่วนตำบล

โกวิท พวงงาม (2550 : 157) กล่าวว่า โครงสร้างองค์การบริหารส่วนตำบลใหม่เกิดขึ้นจากการเสนอแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2546 ดังภาพประกอบ 2.1

ภาพประกอบ 2.1 โครงสร้างองค์การบริหารส่วนตำบล ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2546
ที่มา : โกวิทย์ พวงงาม (2550 : 157)

พรชัย ลิขิตธรรมโรจน์ (2550 : 245 – 248) ได้กล่าวว่า โครงสร้างองค์การบริหารส่วนตำบลใหม่ เกิดจากการเสนอแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2546 ประกอบด้วย สภาองค์การบริหารส่วนตำบล และคณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ดังนี้

1. สภาองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วย สมาชิกสภาจำนวนหมู่บ้านละ 2 คน ซึ่งเลือกตั้งโดยราษฎรในแต่ละหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนั้น ในกรณีที่เขตองค์การบริหารส่วนตำบลมีเพียง 1 หมู่บ้าน ให้มีสมาชิกสภา 6 คน อายุของสภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีกำหนดคราวละ 4 ปี นับแต่วันเลือกตั้ง สภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีประธานสภาและรองประธานสภา 1 คน ซึ่งเลือกจากสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลให้นายอำเภอเป็นผู้แต่งตั้งตามมติของสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ประธานและรองประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี

ให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบลเลือกปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหรือสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล 1 คน เป็นเลขานุการสภาองค์การบริหารส่วนตำบล เลขานุการองค์การบริหารส่วนตำบลพ้นตำแหน่งเมื่อครบอายุของสภาองค์การบริหารส่วนตำบล หรือเมื่อมีการยุบสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหรือสภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีมติให้พ้นจากตำแหน่ง อำนาจหน้าที่ของสภาองค์การบริหารส่วนตำบลตามกฎหมายมีดังต่อไปนี้

1.1 ให้ความเห็นชอบแผนพัฒนาตำบล เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบล

1.2 พิจารณาและให้ความเห็นชอบร่างข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบลร่างข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี และร่างข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม

1.3 ควบคุมการปฏิบัติงานของคณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลให้เป็นไปตามกฎหมายระเบียบ ข้อบัญญัติ นโยบาย แผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล และข้อบังคับของทางราชการ

2. คณะบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วย นายกองค์การบริหารส่วนตำบลและรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ไม่เกิน 2 คน นายกองค์การบริหารส่วนตำบลมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ให้นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ดำรงตำแหน่งติดต่อกันเกิน 2 วาระไม่ได้ ในกรณีที่นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ดำรงตำแหน่งไม่ครบระยะเวลา 4 ปี ก็ให้ถือว่าเป็น 1 วาระ และเมื่อได้ดำรงตำแหน่ง 2 วาระติดต่อกันแล้ว จะดำรงตำแหน่งได้อีกเมื่อพ้นระยะเวลา 4 ปี นับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่ง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลอาจแต่งตั้งรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งมีใช้สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้ช่วยเหลือในการบริหารราชการขององค์การบริหารราชการขององค์การบริหารส่วนตำบลตามที่นายกองค์การบริหารส่วนตำบลมอบหมายได้ไม่เกิน 2 คน และอาจแต่งตั้งเลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนตำบลคนหนึ่งซึ่งมิได้เป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐได้อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลตามกฎหมายมีดังต่อไปนี้

2.1 มีหน้าที่ในการบริหารกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบลให้เป็นไปตามมติ ข้อบัญญัติ และแผนพัฒนาตำบลและรับผิดชอบการบริหารกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบลต่อสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

2.2 จัดทำแผนพัฒนาตำบลและงบประมาณรายจ่ายประจำปี เพื่อเสนอให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบลพิจารณาให้ความเห็นชอบ

2.3 รายงานผลการปฏิบัติงานและการใช้จ่ายเงินให้สภาองค์การบริหารส่วนตำบลทราบอย่างน้อยปีละสองครั้ง

2.4 ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่ทางราชการมอบหมาย

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจควบคุมดูแลและรับผิดชอบในการบริหารราชการขององค์การบริหารส่วนตำบลตามกฎหมายและเป็นผู้บังคับบัญชาของพนักงานส่วนตำบลและลูกจ้างของ

องค์การบริหารส่วนตำบล อำนาจหน้าที่ในการสั่งการหรือการปฏิบัติราชการของรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลให้เป็นไปตามที่นายกองค์การบริหารส่วนตำบลมอบหมาย

สรุปได้ว่า โครงสร้างองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วย ฝ่ายนิติบัญญัติ ได้แก่ สภาองค์การบริหารส่วนตำบล และฝ่ายบริหาร ได้แก่ คณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วยนายกองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น มีหน้าที่กำหนดนโยบายโดยไม่ขัดต่อกฎหมาย

อำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบล มีหน้าที่ตามพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542

1. พัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (มาตรา 66)

2. มีหน้าที่ต้องทำตามมาตรา 67 ดังนี้

2.1 จัดให้มีการบำรุงทางน้ำและทางบก

2.2 การรักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดินและที่สาธารณะ รวมทั้งการกำจัดขยะมูล

ฝอยและสิ่งปฏิกูล

2.3 ป้องกันโรคและระงับโรคติดต่อ

2.4 ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

2.5 ส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

2.6 ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็กและเยาวชน ผู้สูงอายุและพิการ

2.7 ค้ำครอง ดูแลและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.8 บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น

2.9 ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ทางราชการมอบหมาย

3. มีหน้าที่ที่อาจทำกิจกรรมในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ตามมาตรา 68 ดังนี้

3.1 ให้มีน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภคและการเกษตร

3.2 ให้มีและบำรุงไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น

3.3 ให้มีและบำรุงรักษาทางระบายน้ำ

3.4 ให้มีและบำรุงสถานที่ประชุม การกีฬา การพักผ่อนหย่อนใจและสวนสาธารณะ

3.5 ให้มีและส่งเสริมกลุ่มเกษตรกร และกิจการสหกรณ์

3.6 ส่งเสริมให้มีอุตสาหกรรมในครอบครัว

3.7 บำรุงและส่งเสริมการประกอบอาชีพ

3.8 การคุ้มครองดูแลและรักษาทรัพย์สินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน

3.9 หาผลประโยชน์จากทรัพย์สินขององค์การบริหารส่วนตำบล

3.10 ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือ และท่าข้าม

3.11 กิจกรรมเกี่ยวกับการพาณิชย์

3.12 การท่องเที่ยว

3.13 การผังเมือง

การยุบองค์การบริหารส่วนตำบล

ถ้าองค์การบริหารส่วนตำบลใดมีจำนวนประชากรทั้งหมดไม่ต้องถึงสองพันคน ทั้งเป็นเหตุให้ไม่สามารถที่จะดำเนินการบริหารงานพื้นที่นั้น ให้มีประสิทธิภาพในลักษณะขององค์การบริหารส่วนตำบลได้หรือองค์การบริหารส่วนตำบลได้จัดตั้งขึ้นเป็นเทศบาล ให้กระทรวงมหาดไทยประกาศยุบองค์การบริหารส่วนตำบลตามมาตรา 41 และ 42 วรรคสองและวรรคสาม

อำนาจหน้าที่ของสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

1. ให้ความเห็นชอบแผนพัฒนาตำบลเพื่อเป็นแนวทางในการบริหารกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบล
2. พิจารณาและให้ความเห็นชอบร่างข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบล ร่างข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีและร่างข้อบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม
3. ควบคุมการปฏิบัติงานของคณะผู้บริหารให้เป็นไปตามนโยบายและแผนพัฒนาตำบล และกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับของทางราชการ

รายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบล

เนื่องจากองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นรูปแบบการปกครองท้องถิ่นต้องทำหน้าที่พัฒนาพื้นที่ในตำบลให้เจริญตามรายได้และงบประมาณในตำบล นอกจากนี้ยังมีอำนาจหน้าที่ในการจัดเก็บภาษีบำรุงท้องที่ ภาษีโรงเรือนและที่ดิน อากรฆ่าสัตว์และผลประโยชน์อื่นที่เกิดจากการฆ่าสัตว์ ซึ่งแต่เดิมองค์การบริหารส่วนจังหวัดจัดเก็บให้ ดังนั้น จะเห็นได้ว่ารายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลมีรายได้ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ตาม พรบ.สภาตำบล พ.ศ. 2537 และแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2542 มาตรา 82 องค์การบริหารส่วนตำบลอาจมีรายได้ ดังต่อไปนี้

1. รายได้จากทรัพย์สินขององค์การบริหารส่วนตำบล
2. รายได้จากสาธารณูปโภคขององค์การบริหารส่วนตำบล
3. รายได้จากกิจกรรมเกี่ยวกับการพาณิชย์ขององค์การบริหารส่วนตำบล
4. ค่าธรรมเนียม ค่าใบอนุญาต และค่าปรับ ตามที่จะมีกฎหมายกำหนดไว้
5. เงินและทรัพย์สินอื่นที่มีผู้ทูลให้
6. รายได้อื่นตามที่รัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐจัดสรรให้
7. เงินอุดหนุนจากรัฐบาล
8. รายได้อื่นตามที่จะมีกฎหมายกำหนดให้เป็นขององค์การบริหารส่วนตำบล

บริบทขององค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

ผู้วิจัยขอนำบริบทขององค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ มากล่าวโดยสังเขป ดังนี้ (องค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง. 2555 : 9-20)

สภาพทั่วไป

1. สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานสำคัญขององค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง

ตำบลชุมแสง ได้รับการจัดตั้งตามกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ได้รับการยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2540 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับทั่วไป เล่ม 113 ตอนพิเศษ 52 ลงวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2539 (ลำดับที่ 1310) มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2540 มีฐานะเป็นนิติบุคคลและเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่น ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารตำบล พ.ศ. 2537 โดยมีหมู่บ้านในเขตปกครอง จำนวน 14 หมู่บ้าน

2. ที่ตั้ง (แสดงที่ตั้งและระยะห่างจากอำเภอ)

ตำบลชุมแสง เป็นตำบลหนึ่งใน 15 ตำบล ของอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง ตั้งอยู่ที่สาธารณประโยชน์บ้านคอนตาล หมู่ที่ 13 ตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ อยู่ห่างจากอำเภอนางรองประมาณ 19 กิโลเมตร และห่างจากจังหวัดบุรีรัมย์ประมาณ 70 กิโลเมตร

3. ลักษณะภูมิประเทศ

โดยทั่วไปสภาพภูมิประเทศของตำบลชุมแสง มีลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม และที่ราบสูงบางส่วน ลักษณะพื้นที่ดังกล่าวแบ่งเป็น 2 บริเวณ คือ

3.1 พื้นที่ราบลุ่มส่วนใหญ่อยู่ทางบริเวณทิศตะวันออกของตำบล มีลำน้ำไหลผ่านและมีคลองน้ำเล็ก ๆ ทั้งที่เกิดเองตามธรรมชาติและที่ขุดโดยหน่วยงานราชการ สามารถใช้เป็นแหล่งน้ำเพาะพันธุ์สัตว์น้ำและใช้เพื่อส่งเสริมภาคเกษตร ใช้อุปโภคและบริโภคได้ตลอดทั้งปี

3.2 พื้นที่ราบสูงบางส่วนอยู่ทางบริเวณทิศตะวันตกของตำบล ลาดต่ำจากทิศใต้ไปทางทิศเหนือ สภาพดินเป็นดินลูกรังปนดินทรายร่วน เหมาะสำหรับปลูกพืชไร่ คือ อ้อยและมันสำปะหลังฯ

4. ลักษณะภูมิอากาศ

แบ่งได้ 3 ฤดู (แบบมรสุม) คือ

4.1 ฤดูร้อน เริ่มประมาณเดือนมีนาคม-พฤษภาคม

4.2 ฤดูฝน เริ่มประมาณเดือนมิถุนายน-ตุลาคม

4.3 ฤดูหนาว เริ่มประมาณเดือนพฤศจิกายน-กุมภาพันธ์

5. อาณาเขต (แสดงเนื้อที่โดยประมาณเป็นตารางกิโลเมตรและไร่)

ตำบลชุมแสง มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 30.50 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 19,062.50 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อกับหน่วยราชการส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ คือ

ทิศเหนือ ติดต่อกับเทศบาลตำบลทุ่งแสงทอง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลทรัพย์พระยา อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลสะเดา อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

ทิศตะวันตก ติดต่อกับเทศบาลตำบลโนนสุวรรณ อำเภอโนนสุวรรณ จังหวัดบุรีรัมย์

6. ประชากร

ประชากร ณ วันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2554 มีจำนวนทั้งสิ้น 5,468 คน จาก 14 หมู่บ้าน แยกเป็นรายหมู่บ้าน ได้แก่

1. บ้านบุลำดวน มีประชากร จำนวน 355 คน
2. บ้านทุ่งโพธิ์ มีประชากร จำนวน 451 คน
3. บ้านโคกตะคร้อ มีประชากร จำนวน 345 คน
4. บ้านลุงปลาตุก มีประชากร จำนวน 677 คน
5. บ้านโคกมะค่า มีประชากร จำนวน 577 คน
6. บ้านโคกกระสังข์ มีประชากร จำนวน 520 คน
7. บ้านเสลา มีประชากร จำนวน 319 คน
8. บ้านโพธิ์ทอง มีประชากรจำนวน 244 คน
9. บ้านหนองปรือ มีประชากร จำนวน 272 คน
10. บ้านโคกกลาง มีประชากร จำนวน 320 บาท
11. บ้านหนองเจริญสุข มีประชากร จำนวน 504 คน
12. บ้านหนองโพธิ์ มีประชากร จำนวน 337 คน
13. บ้านคอนตาล มีประชากร จำนวน 290 คน
14. บ้านทุ่งสันติสุข มีประชากรจำนวน 257 คน

สภาพทางด้านโครงสร้างพื้นฐาน

1. การคมนาคม

การคมนาคมติดต่อระหว่างอำเภอและจังหวัด เป็นถนนลาดยางสายหลัก จำนวน 2 สาย คือ ถนนสายหนองโบสถ์ ถึง หนองน้ำขุ่น (ทางหลวงชนบท สาย บร 2004) และถนนสายสระขาม-เสลา ถนนที่ใช้คมนาคมภายในหมู่บ้านและตำบล เป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก ถนนลูกรัง และถนนดิน ส่วนเส้นทางคมนาคมที่ใช้เชื่อมพื้นที่ตำบลข้างเคียง เป็นถนนลาดยาง

2. แม่น้ำ/ลำคลอง

1. แหล่งน้ำ แหล่งน้ำธรรมชาติ ที่สำคัญ ได้แก่

- 1.1 ห้วยลำมาศ
- 1.2 ห้วยขอนแก่น
- 1.3 ฝายใหญ่

1.4 หนองอรพิน

2. แหล่งน้ำประเภทต่างๆ ที่มีในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง ได้แก่

- 2.1 บ่อน้ำตื้น มี 18 แห่ง
- 2.2 บ่อบาดาล มี 15 แห่ง
- 2.3 ประปาหมู่บ้าน มี 14 แห่ง
- 2.4 ถังเก็บน้ำฝน มี 14 แห่ง
- 2.5 ฝาย มี 2 แห่ง
- 2.6 สระน้ำมี 12 แห่ง
- 2.7 บ่อโยกมี 20 แห่ง

3. การประปา

ปัจจุบันระบบน้ำประปามีเพียงพอต่อความต้องการของประชาชน โดยองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง ได้มีนโยบายช่วยเหลือประชาชน โดยมีแผนงาน โครงการปรับปรุงระบบประปาหมู่บ้านและขยายเขตระบบประปาหมู่บ้านให้ทั่วถึงทุกครัวเรือน ซึ่งคาดว่าจะดำเนินการในปีงบประมาณ พ.ศ. 2556

4. การไฟฟ้า

การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคอำเภอหนองระแงง เป็นผู้รับผิดชอบจ่ายกระแสไฟฟ้า ปัจจุบันมีไฟฟ้าใช้ครบทุกครัวเรือน มีโคมไฟส่องสว่างสาธารณะ จำนวน 180 โคม

5. การสื่อสาร

ปัจจุบันมีโทรศัพท์บ้าน (แบบคู่สาย) จำนวน 85 ครัวเรือน มีโทรศัพท์ตู้สาธารณะ 7 ตู้ มีโทรศัพท์ส่วนราชการ 2 หมายเลข ส่วนใหญ่นิยมใช้โทรศัพท์มือถือเพื่อความสะดวกและรวดเร็ว

ลักษณะการใช้ที่ดิน

1. ที่พักอาศัย 1,014 ไร่
2. ที่ตั้งหน่วยงานราชการ 48 ไร่
3. สวนสาธารณะ 694 ไร่
4. พื้นที่เกษตรกรรม 31,293 ไร่
5. ที่ตั้งสถานศึกษา 76 ไร่

สภาพทางด้านเศรษฐกิจ

1. การประกอบอาชีพ

ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรม (ปลูกข้าว,มันสำปะหลัง,ยางพารา สวนผลไม้ และพืชผักสวนครัว) สูงถึงร้อยละ 70 รองลงมาได้แก่ อาชีพรับจ้าง ร้อยละ 15 การปศุสัตว์ ร้อยละ 10 และอาชีพด้านบริการ ร้อยละ 5 ประชากรมีรายได้เฉลี่ย 24,497.00 บาท/คน/ปี สรุปข้อมูลด้านการประกอบอาชีพ ดังนี้

1.1 สถานีบริการน้ำมัน จำนวน 1 แห่ง

1.2 ร้านค้าทั่วไป จำนวน 45 แห่ง

2. การอุตสาหกรรม

ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง ยังไม่มีภาคอุตสาหกรรมขนาดใหญ่เข้ามาลงทุน มีเพียงอุตสาหกรรมขนาดเล็กในลักษณะหัตถกรรมพื้นบ้าน โรงสีขนาดเล็ก กลุ่มอาชีพ ได้แก่

2.1 โรงสีข้าว จำนวน 11 แห่ง

2.2 กลุ่มอาชีพชุมชน จำนวน 3 กลุ่ม

สภาพทางด้านสังคม

1. การตั้งถิ่นฐาน

การตั้งถิ่นฐานมีลักษณะอยู่รวมกันเป็นกลุ่มเป็นชุมชนขนาดใหญ่ (2 กลุ่ม ๆ ละฝั่ง คือทาง ทิศใต้ และทิศเหนือ โดยเฉพาะทางทิศเหนือมีหมู่บ้านรวมกันถึง 7 หมู่บ้าน)

2. ศาสนา

ประชาชนร้อยละ 100 นับถือศาสนาพุทธ มีวัด 3 แห่ง สำนักสงฆ์ 2 แห่ง

3. วัฒนธรรม

ประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญ ไม่มีแต่ได้ยึดถือปฏิบัติและสืบทอดประเพณีต่าง ๆ ตามประเพณีนิยมของไทย

4. การศึกษา

ข้อมูลด้านการศึกษา ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง ประกอบด้วย

4.1 โรงเรียนบ้านโคกมะค่า มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 260 คน

4.2 โรงเรียนบ้านทุ่งโพธิ์ มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 94 คน

4.3 โรงเรียนบ้านเสลา มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 83 คน

4.4 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 110 คน

5. กีฬาและนันทนาการ

1. สนามกีฬาเอนกประสงค์ จำนวน 4 แห่ง

1.1 โรงเรียนบ้านเสลา

1.2 โรงเรียนบ้านทุ่งโพธิ์

1.3 โรงเรียนบ้านโคกมะค่า

1.4 อบต. ชุมแสง

2. สนามบาสเก็ตบอล 2 แห่ง

2.1 โรงเรียนบ้านทุ่งโพธิ์

2.2 โรงเรียนบ้านโคกมะค่า

3. สนามฟุตบอล จำนวน 3 แห่ง

3.1 โรงเรียนบ้านเสลา

3.2 โรงเรียนบ้านทุ่งโพธิ์

3.3 โรงเรียนบ้านโคกมะค่า

4. สนามตะกร้อ จำนวน 2 แห่ง

4.1 โรงเรียนบ้านทุ่งโพธิ์

4.2 โรงเรียนบ้านโคกมะค่า

5. สนามเด็กเล่น จำนวน 3 แห่ง

5.1 โรงเรียนบ้านเสลา

5.2 โรงเรียนบ้านทุ่งโพธิ์

5.3 โรงเรียนบ้านโคกมะค่า

6. สนามกีฬาไทยเข้มแข็ง จำนวน 1 แห่ง คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตำบลชุมแสง

6. สาธารณสุข

1. สถานพยาบาล จำนวน 1 แห่ง คือ ศูนย์บริการสาธารณสุข (รพ.สต.)

2. จำนวนบุคลากรทางการแพทย์

2.1 เจ้าหน้าที่สาธารณสุขชุมชน จำนวน 7 คน

2.2 อสม. จำนวน 140 คน

3. โรคที่ประชาชนเป็นมากที่สุด เรียงตามลำดับ

1. อุบัติเหตุ

2. โรคไข้หวัด

3. โรคปวดกล้ามเนื้อ

4. โรคคออักเสบ

5. โรคอ่อนเพลียเมื่ออาหาร

4. อัตราการมีและใช้ส้วมราดน้ำ มีอัตรา 100 %

7. การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

7.1 มีอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) จำนวน 150 คน คอยช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่างๆ และเฝ้าระวังป้องกันเหตุร้ายที่อาจเกิดขึ้นกับราษฎรในตำบล

7.2 มีรถยนต์หน่วยบริการระบบการแพทย์ฉุกเฉิน (EMS) 1669 บริการรับ-ส่ง ประชาชนที่ประสบภัยหรือ เจ็บป่วย ตลอด 24 ชั่วโมง

ด้านการเมืองการบริหาร

โครงสร้างและอัตรากำลังในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง

1. ข้าราชการการเมือง

1.1 ฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายสภาองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง ประกอบด้วย สมาชิกที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนหมู่บ้านละ 2 คน ซึ่งมีสมาชิกทั้งสิ้น 28 คน

1.2 ฝ่ายบริหารหรือคณะผู้บริหาร ประกอบด้วย นายกององค์การบริหารส่วนตำบล รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 2 คน และเลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 1 คน มีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมรับผิดชอบ การบริหารกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบล และนโยบายงานต่างๆ

2. ข้าราชการประจำ

องค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสงแบ่งส่วนราชการออกเป็นหน่วยงานต่าง ๆ ดังนี้

2.1 สำนักงานปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล มีภาระหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับงานธุรการ งานสารบรรณ งานจัดทำแผนพัฒนาตำบล งานจัดทำร่างข้อบัญญัติ งานการประชุมสภาฯ งานกฎหมาย และคดี งานกิจการสภา งานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย งานส่งเสริมสุขภาพและสาธารณสุข งานดำเนินการตามนโยบายรัฐบาล แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ การให้คำปรึกษาหารือและความรับผิดชอบ การปกครองบังคับบัญชาพนักงานส่วนตำบลและพนักงานจ้างงานบริหารงานบุคคล งานดำเนินการเกี่ยวกับการอนุญาต และปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้อง

2.2 ส่วนการคลัง มีภาระหน้าที่เกี่ยวกับการจัดทำบัญชี และทะเบียนรับ-จ่าย ทุกประเภท งานเกี่ยวกับการเงิน การเบิกจ่ายเงิน การเก็บรักษาเงิน การนำส่งเงิน การฝากเงิน การตรวจเงิน องค์การบริหารส่วนตำบลรวบรวมสถิติเงินได้ประเภทต่าง ๆ การเบ็ดตัดปี การขยายเวลาเบิกจ่ายเงินงบประมาณ การหักภาษีและนำส่งรายงานเงินคงเหลือประจำ การรับและจ่ายขาดเงินสะสมของ องค์การบริหารส่วนตำบล การยืมเงินทศรองราชการ การจัดหาผลประโยชน์จากสิ่งก่อสร้างและทรัพย์สิน ตรวจสอบงานของจังหวัดและสำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน การเร่งรัดใบสำคัญและเงินยืมค้างชำระ การจัดเก็บภาษี การประเมินภาษี การเร่งรัดการจัดเก็บรายได้ การพัฒนารายได้ การออกใบอนุญาตและค่าธรรมเนียมต่าง ๆ งานทะเบียนทรัพย์สินและพัสดุและปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้อง

2.3 ส่วนโยธา มีภาระหน้าที่เกี่ยวกับการ ก่อสร้าง สักรวจ ออกแบบ และควบคุมอาคาร งานบำรุง ซ่อม และจัดทำทะเบียนสิ่งก่อสร้างที่อยู่ในความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบล การผังเมือง การสาธารณูปโภค การออกแบบก่อสร้าง การดูแลควบคุม ปรึกษาซ่อมแซมวัสดุ ครุภัณฑ์ และปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.4 ส่วนการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีภาระหน้าที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานทางการศึกษา เกี่ยวกับการวิเคราะห์ วิจัย และพัฒนาหลักสูตร การแนะแนว การวัดผล การประเมิน การพัฒนาตำราเรียน การวางแผนการศึกษา มาตรฐานการศึกษา การจัดบริการส่งเสริมการศึกษา การใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา

การเสนอแนะเกี่ยวกับการศึกษา ส่งเสริมการวิจัย การวางโครงการ ดำรง เก็บรวบรวมข้อมูล สถิติ การศึกษา เพื่อนำไปประกอบการพิจารณากำหนดนโยบาย แผนงาน และแนวทางการปฏิบัติในการจัดการศึกษา การเผยแพร่การศึกษาและปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้อง

2.5 ส่วนสวัสดิการสังคม มีภาระหน้าที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานด้านสวัสดิการสังคม เกี่ยวกับการสังคมสงเคราะห์ การส่งเสริมสวัสดิการเด็กและเยาวชน การพัฒนาชุมชน การจัดระเบียบชุมชน การจัดให้มีและสนับสนุนกิจกรรมศูนย์เยาวชน ส่งเสริมงานประเพณีท้องถิ่น กิจกรรมทางศาสนา การให้คำปรึกษาแนะนำหรือตรวจสอบเกี่ยวกับงานสวัสดิการสังคม และปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้อง หรือได้รับมอบหมาย

อัตรากำลังขององค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ประกอบด้วย สำนักงานปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล มีจำนวน 14 คน ส่วนการคลัง มีจำนวน 8 คน ส่วนโยธา มีจำนวน 6 คน ส่วนการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีจำนวน 6 คน ส่วนสวัสดิการสังคม มีจำนวน 3 คน รวมจำนวนทั้งหมด 37 คน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากหัวข้อในการศึกษาเรื่อง ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ซึ่งจากการศึกษาค้นคว้า ผู้ศึกษาได้รวบรวมเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษาไว้ในลักษณะใกล้เคียงพอสรุป ได้ดังนี้

ไชยยะ เปรมอิสระกุล (2549 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความต้องการของผู้สูงอายุในเขตอำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี พบว่า ระดับความต้องการของผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่มีระดับความต้องการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านของความต้องการของผู้สูงอายุ พบว่า ด้านร่างกายมากเป็นอันดับ 1 รองลงมา ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านสวัสดิการจากรัฐตามลำดับ สำหรับข้อเสนอแนะของผู้สูงอายุที่มีความต้องการมากที่สุดในแต่ละด้าน ได้แก่ ด้านร่างกายของผู้สูงอายุ พบว่าผู้สูงอายุมีความต้องการอาหารที่มีประโยชน์ ที่อยู่อาศัยที่สะอาดและมีสภาพแวดล้อมดี ด้านจิตใจ ผู้สูงอายุพบว่าผู้สูงอายุมีความต้องการความเอาใจใส่ และความอบอุ่นจากลูกหลาน ต้องการให้ลูกหลานอยู่พร้อมหน้าพร้อมตา ด้านสุขภาพผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการได้รับการตรวจสุขภาพอย่างสม่ำเสมอ ด้านสังคม พบว่า มีความต้องการได้รับความรู้ในด้านศาสนา การดำรงชีวิต และข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต ด้านเศรษฐกิจ พบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการให้ลูกหลานดูแลอุปการะเลี้ยงดูตามสมควร ต้องการมีรายได้ให้เพียงพอสำหรับการเลี้ยงชีพ

พรอนันต์ กิตติมันคง (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตจังหวัดนครราชสีมา

ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก พิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมาก ยกเว้นด้านที่อยู่อาศัยที่มีความต้องการในระดับปานกลาง พิจารณาตามภูมิฐานะ พบว่า

1. เขตเทศบาลนคร ผู้สูงอายุมีความต้องการในระดับมาก 5 ด้าน ระดับปานกลาง 1 ด้าน ด้านที่มีความต้องการมากที่สุด ได้แก่ ด้านสุขภาพอนามัย รองลงมาได้แก่ ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ส่วนด้านที่มีความต้องการต่ำที่สุด ได้แก่ ด้านที่อยู่อาศัย

2. เขตเมือง ผู้สูงอายุมีความต้องการสวัสดิการสังคมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และมีความต้องการในระดับมาก 5 ด้าน ระดับปานกลาง 1 ด้าน ด้านที่มีความต้องการมากที่สุด ได้แก่ ด้านนันทนาการ รองลงมา ได้แก่ ด้านสุขภาพอนามัย ส่วนด้านที่มีความต้องการต่ำที่สุด ได้แก่ ด้านที่อยู่อาศัย

3. เขตชนบท ผู้สูงอายุ มีความต้องการสวัสดิการสังคมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และมีความต้องการในระดับมาก 5 ด้าน ระดับปานกลาง 1 ด้าน ด้านที่มีความต้องการมากที่สุด ได้แก่ ด้านการแก้ไขปัญหาค่าเช่าและค้ำยอโอกาส รองลงมาได้แก่ ด้านสุขภาพอนามัย ส่วนด้านที่มีความต้องการต่ำที่สุด ได้แก่ ด้านที่อยู่อาศัย

ศิริกัญญา แก่นทอง (2548 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยส่วนบุคคลที่สัมพันธ์กับความต้องการบริการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ : กรณีศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการสวัสดิการสังคมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ความต้องการอยู่ในระดับมากเพียงด้านเดียวคือ ความต้องการสวัสดิการสังคมด้านสุขภาพอนามัย นอกจากนั้น 6 ด้านมีระดับความต้องการอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านบริการสังคมและด้านนันทนาการมีค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากัน รองลงมาด้านการทำงานและการมีรายได้ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านความมั่นคง และด้านการศึกษาตามลำดับ เมื่อพิจารณารายข้อ ผู้สูงอายุมีความต้องการบริการสวัสดิการสังคมในระดับมากคือ ด้านสุขภาพอนามัย ต้องการมีบัตรประกันสุขภาพยกเว้น ค่ารักษาพยาบาลทุกประเภทแก่ผู้สูงอายุ มีหน่วยแพทย์เคลื่อนที่บริการในชุมชน เช่น ศาลาประจำหมู่บ้าน มัสยิด วัด ศูนย์สาธารณสุขมูลฐาน ฯลฯ มีคลินิกผู้สูงอายุบริการ ในสถานอนามัยและโรงพยาบาลใกล้บ้านมีการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุที่มีคุณภาพต่อเนื่องทั้งที่หน่วยบริการสาธารณสุข และที่บ้าน ด้านบริการสังคม ต้องการยกเว้นค่าบริการหรือค่าบริการอัตราพิเศษสำหรับผู้สูงอายุที่ใช้บริการสาธารณะต่าง ๆ บริการสังคมด้านนันทนาการ ผู้สูงอายุต้องการจัดกิจกรรมในวันสำคัญที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับครอบครัวและชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ เช่น วันพ่อ วันแม่ วันรายขอ วันเข้าพรรษา วันสงกรานต์ วันสูงอายุ ฯลฯ ด้านการมีงานทำและมีรายได้ต้องการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพตามความจำเป็นอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ด้านความมั่นคงทางสังคมต้องการสงเคราะห์ในการจัดการศพผู้สูงอายุ

วิภาวดี ดวงแก้ว (2551 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความต้องการบริการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชำหม้อ อำเภอเขาชะเมา จังหวัดระยอง ผลการศึกษาพบว่า ข้อมูลทั่วไปผู้สูงอายุมีปัญหาการมีโรคประจำตัว ร้อยละ 67.15 ได้แก่ โรคปวดเมื่อย โรคสายตา โรคข้อเสื่อม โรคความ

คน โภคกิจสูง ด้านเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุมีปัญหา รายได้ต่อเดือนอยู่ระหว่าง 0-1,000 บาท ร้อยละ 53.62 แหล่ง รายได้มาจากลูกหลานให้เป็นประจำและรัฐสงเคราะห์ให้เป็นรายเดือน ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังคงต้องทำงาน เพื่อหารายได้ ร้อยละ 44.93 ด้านสภาพแวดล้อม และที่อยู่อาศัย ผู้สูงอายุมีปัญหา ระยะทางจากบ้านถึง สถานพยาบาลอยู่ในเกณฑ์ไกลมาก ร้อยละ 61.35 ด้านความต้องการสวัสดิการสังคม พบว่า บริการที่ ผู้สูงอายุต้องการ สูงสุด 10 อันดับ ได้แก่ เงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพ การจัดตั้งกองทุนส่งเสริมสวัสดิการ ผู้สูงอายุ การรับบริการรักษาพยาบาลแบบรัฐให้เปล่า (รักษาฟรี) จัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ โครงการบริการตรวจ สุขภาพที่บ้านบริการ หน่วยดูแลสุขภาพเคลื่อนที่ โครงการฝึกอบรมให้ความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพที่ถูกวิธี แก่ผู้สูงอายุ และผู้ดูแลผู้สูงอายุ ฌาปนกิจสงเคราะห์ผู้สูงอายุ สวัสดิการด้านรายได้สำหรับผู้สูงอายุที่ยากจน หรือขาดที่พึ่งพิง เป็นครั้งคราว และเงินทุนสำหรับประกอบอาชีพที่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะ การจัดบริการสวัสดิการของผู้สูงอายุ ควรสร้างนโยบายที่มีที่มาจากการศึกษาวิจัย หรือการสำรวจ เพื่อให้สามารถเข้าถึงปัญหาความต้องการที่เป็นจริง สามารถจัดบริการได้ครอบคลุม ประเภทผู้สูงอายุแต่ละกลุ่ม

เกรียงศักดิ์ หอนงาม (2551 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ความต้องการด้านสวัสดิการสังคมของ ผู้สูงอายุ กรณีศึกษา : องค์การบริหารส่วนตำบลเพ็ญ อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัย พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ต้องการได้รับการจัดสวัสดิการทางสังคมอยู่ในระดับสูง เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ความต้องการสูงสุดใน 3 อันดับแรก ได้แก่ ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุด้านนันทนาการ ด้านสุขภาพอนามัย และด้านความมั่นคง โดยมีความต้องการ มากกว่าร้อยละ 90 ขึ้นไป จากข้อมูลที่ได้ องค์การบริหารส่วนตำบลเพ็ญได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการเตรียมความพร้อมของประชาชนก่อนเข้าวัย สูงอายุ ได้แก่ ปลุกฝังให้ประชาชนรู้จักการออมทั้งในรูปแบบของการออมเงินและทรัพยากร ในท้องถิ่น การทำบัญชีลดค่าใช้จ่าย การรวมกลุ่มผู้สูงอายุที่มีความรู้ในภูมิปัญญาท้องถิ่นทำกิจกรรมเพื่อหารายได้เสริม โดยสนับสนุนด้านงบประมาณ วิชาการ และจัดหาตลอด การจัดกิจกรรมนันทนาการ เช่น การจัดงาน วันผู้สูงอายุ การมอบเบี้ยยังชีพและสิ่งของ และการนำผู้สูงอายุที่ประสบผลสำเร็จมาเป็นต้นแบบ ในการเรียนรู้ประสบการณ์ เป็นต้น

อาคม หล้าเป็นสะ (2551 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความต้องการด้านสวัสดิการสังคมของประชาชน ชุมชน เขต 4 เทศบาลนครหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ผลการวิจัย พบว่า ประชาชนมี ความต้องการสวัสดิการด้านสังคมในทุก ๆ ด้าน โดยมีความต้องการ ด้านการมีสุขภาพอนามัยที่ดี เฉลี่ยร้อยละ 98.5 ด้านการศึกษา เฉลี่ยร้อยละ 99.0 ด้านที่อยู่อาศัย เฉลี่ยร้อยละ 93.5 ด้านความมั่นคง ทางสังคม เฉลี่ยร้อยละ 98.3 ด้านการบริการสังคมทั่วไป เฉลี่ยร้อยละ 97.8 ด้านนันทนาการ เฉลี่ยร้อยละ 99.0 และ เมื่อเปรียบเทียบความต้องการด้านสวัสดิการสังคมตามลักษณะของกลุ่มประชากร พบว่า ประชาชนที่มีอายุ ระดับการศึกษา และรายได้ที่แตกต่างกันมีความต้องการสวัสดิการสังคม ไม่แตกต่างกัน มีความต้องการในทุก ๆ ด้านอยู่ในระดับสูง และมีความต้องการด้านที่อยู่อาศัย น้อยที่สุด สอดคล้องกัน

อุซุกร เหมื่อนเดช (2552 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องความต้องการในการรับสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ในเขตเทศบาล จังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษาพบว่าผู้สูงอายุมีความต้องการได้รับสวัสดิการสังคมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีความต้องการได้รับสวัสดิการสังคมในด้านสุขภาพอนามัยมากที่สุด ผู้สูงอายุที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนบุตร โรคประจำตัว มีปริมาณความต้องการในการได้รับสวัสดิการสังคมไม่แตกต่างกัน ส่วนผู้สูงอายุ ที่มีสถานภาพสมรส บุคคลที่ผู้สูงอายุอยู่อาศัยด้วย ศาสนาและรายได้ต่อเดือน ต่างกัน มีปริมาณความต้องการได้รับสวัสดิการสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยผู้สูงอายุที่หม้าย/หย่าร้าง ผู้ที่อยู่กับคู่สมรสมีความต้องการมากกว่าผู้ที่อาศัยอยู่กับญาติ และผู้ที่อยู่คนเดียวต้องการมากกว่าผู้ที่อยู่กับบุตรหลาน ผู้ที่นับถือศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์มีความต้องการมากกว่าผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม ผู้สูงอายุที่มีรายได้ระดับต่ำต้องการสวัสดิการมากกว่าผู้ที่รายได้ระดับสูงกว่า

บุญรอด ศรีผดุง (2553 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความต้องการด้านสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ในเขตเทศบาลตำบลพนมรุ้ง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ผลการวิจัยความต้องการด้านสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลพนมรุ้ง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามรายด้านพบว่า ด้านการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพอยู่ในระดับปานกลาง ด้านสุขภาพอนามัยผู้สูงอายุและด้านส่งเสริมการรวมกลุ่มทำกิจกรรมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงด้านที่มีค่าเฉลี่ยจากสูงไปหาลำดับได้ดังนี้ คือ ด้านสุขภาพอนามัยผู้สูงอายุ ด้านการส่งเสริมการรวมกลุ่มทำกิจกรรม และด้านการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพ ตามลำดับ

ผลการศึกษาความต้องการสวัสดิการสังคม โดยรวมของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ความต้องการสวัสดิการสังคมอยู่ในระดับปานกลาง เพื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านกลุ่มตัวอย่างมีความต้องการอยู่ในระดับมากเพียงด้านเดียว ความต้องการสวัสดิการสังคม ด้านสุขภาพ นอกจากนั้นทั้ง 6 ด้าน มีระดับความต้องการอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านบริการสังคมและด้านนันทนาการมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดเท่ากัน รองลงมา ด้านการทำงานและการมีรายได้ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านความมั่นคงทางสังคมและด้านการศึกษา ตามลำดับ

สรุปผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า สวัสดิการที่ผู้สูงอายุต้องการเนื่องจากเป็นปัญหาในการดำรงชีวิต จะเป็นเรื่องสุขภาพ มาเป็นอันดับแรก รองลงมาคือเรื่องรายได้ ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็เป็นกลไกหลักที่สำคัญในการดำเนินงานเรื่องดังกล่าว และเป็นองค์กรที่อยู่ใกล้ชิดกับผู้สูงอายุมากที่สุด และสามารถรับรู้ปัญหา ให้ความช่วยเหลือได้อย่างทันที่ จากการศึกษาตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ซึ่งต้องทำให้ครอบคลุม ทั่วถึงอย่างเป็นธรรม

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ได้แก่ ผู้สูงอายุที่ได้รับการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 14 หมู่บ้าน จำนวน 618 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้จากการสุ่มจากประชากร โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางของทาโร ยามาเน ที่ระดับความเชื่อมั่น 95.5 % และความคลาดเคลื่อน $\pm 5\%$ (ประสิทธิ์ สุวรรณรักษ์, 2542 : 146) ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 286 คน แล้วทำการสุ่มให้กระจายไปตามหมู่บ้านต่าง ๆ ตามสัดส่วนด้วยวิธีสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

รายละเอียดของจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างดังปรากฏตามตาราง 3.1 ดังนี้

ตาราง 3.1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุจำแนกตามหมู่บ้าน

หมู่บ้าน	จำนวนประชากร (คน)	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
หมู่ที่ 1 บ้านบุลำดวน	37	17
หมู่ที่ 2 บ้านทุ่งโพธิ์	69	32
หมู่ที่ 3 บ้านโคกตะคร้อ	36	17
หมู่ที่ 4 บ้านดงปลาตุก	69	32
หมู่ที่ 5 บ้านโคกมะค่า	70	32
หมู่ที่ 6 บ้านโคกกระสังข์	50	23
หมู่ที่ 7 บ้านเสลา	30	14

ตาราง 3.1 (ต่อ)

หมู่บ้าน	จำนวนประชากร (คน)	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
หมู่ที่ 8 บ้านโพธิ์ทอง	28	13
หมู่ที่ 9 บ้านหนองปรือ	35	16
หมู่ที่ 10 บ้านโคกกลาง	30	14
หมู่ที่ 11 บ้านหนองเจริญสุข	70	32
หมู่ที่ 12 บ้านหนองโพธิ์	36	17
หมู่ที่ 13 บ้านคอนตาล	35	16
หมู่ที่ 14 บ้านทุ่งสันติสุข	23	11
รวม	618	286

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ลักษณะเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเอง แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพการสมรส รายได้ต่อเดือน ระดับการศึกษา ปัจจุบันประกอบอาชีพ การพักผ่อน มีลักษณะเป็น ข้อคำถามแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล ด้านที่พักอาศัย ด้านรายได้ และด้านนันทนาการ ลักษณะคำถามเป็น แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งคำถามครอบคลุมเกี่ยวกับความต้องการด้านสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ แบ่งระดับความต้องการเป็น 6 ระดับ คือ ความต้องการมากที่สุด ความต้องการมาก ความต้องการปานกลาง ความต้องการน้อย ความต้องการน้อยที่สุด และไม่มีความต้องการ แล้วกาเครื่องหมาย / ลงใน แบบสอบถาม

- 6 หมายถึง ความต้องการมากที่สุด
- 5 หมายถึง ความต้องการมาก
- 4 หมายถึง ความต้องการปานกลาง
- 3 หมายถึง ความต้องการน้อย
- 2 หมายถึง ความต้องการน้อยที่สุด
- 1 หมายถึง ไม่มีความต้องการ

ตอนที่ 3 เป็นแบบคำถามปลายเปิด (Open – ended Form) เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากที่ได้กล่าวมาแล้ว เกี่ยวกับความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ

2. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

- 2.1 ศึกษาเอกสาร บทความ และรายงานวิจัย เป็นการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับทฤษฎี แนวคิด และหลักการ ตลอดจนสภาพและปัญหาความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ
- 2.2 นำข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้ามาสร้างแบบสอบถาม
- 2.3 รวบรวมข้อคำถามในแต่ละด้านจัดทำเป็นแบบสอบถามและนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ เพื่อพิจารณาและตรวจสอบความถูกต้องและนำมาปรับปรุงแก้ไขให้มีความสมบูรณ์

2.4 นำเสนอร่างแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญทำการตรวจสอบ เพื่อให้ได้คำถามที่ครอบคลุมตรงสภาพความเป็นจริงเป็นการหาความเที่ยงตรงเชิงประจักษ์ (Face Validity) ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือ จำนวน 3 ท่าน ได้แก่

2.4.1 ดร.ผดุงชาติ ยงค์ คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

2.4.2 ผู้ช่วยศาสตราจารย์น้อย สุปิงคลัด ข้าราชการบำนาญ อดีตรองนายกเทศมนตรีเมืองบุรีรัมย์

2.4.3 นายไชยวัฒน์ ชาติประสพ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

2.5 นำแบบสอบถามที่ได้จากการตรวจสอบ แก้ไขจากผู้เชี่ยวชาญ มาปรับปรุงแก้ไขและเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระพิจารณาอีกครั้ง แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น

2.6 นำแบบสอบถามที่ได้รับการแก้ไขสมบูรณ์แล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชาชนในเขตพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลทรัพย์พระยา อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง

2.7 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เท่ากับ 0.9019 ซึ่งผ่านเกณฑ์สามารถนำไปเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ เพื่อขอหนังสือแนะนำตัวผู้วิจัยส่งถึงนายกองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อขออนุญาตให้ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามให้กับผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์
2. ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามและขอรับคืนแบบสอบถามด้วยตนเอง ณ พื้นที่ตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์
3. แบบสอบถามจำนวน 286 ฉบับ เก็บรวบรวมมาได้ จำนวน 286 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อดำเนินการรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ในการจัดกระทำข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. ตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของแบบสอบถามแต่ละฉบับ
2. กรอกรหัสแบบสอบถาม
3. กำหนดตัวเลขแทนค่าข้อมูลในแบบสอบถามในแต่ละข้อแล้วบันทึกข้อมูล
4. ประมวลผลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการ ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามวิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่หาค่าร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอข้อมูลเป็นตารางแสดงจำนวนร้อยละ

2. ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์วิเคราะห์ด้วยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยแยกเป็น รายชื่อ รายด้านและโดยภาพรวมเสนอข้อมูลเป็นตารางประกอบคำบรรยายเกณฑ์ในการแปลความหมายข้อมูล การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย (Mean) ได้กำหนดขอบเขตของค่าเฉลี่ย ดังนี้ (กานดา พูนลาภทวี. 2539 : 79)

ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
5.51 – 6.00	มีความต้องการมากที่สุด
4.51 – 5.50	มีความต้องการมาก
3.51 – 4.50	มีความต้องการปานกลาง
2.51 – 3.50	มีความต้องการน้อย
1.51 – 2.50	มีความต้องการน้อยที่สุด
1.00 – 1.50	ไม่มีความต้องการ

3. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่เป็นคำถามปลายเปิดนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยจัดคำตอบเข้าประเด็นเดียวกันแล้วแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละเสนอข้อมูลเป็นตารางประกอบคำบรรยาย

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach)
2. สถิติพื้นฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้
 - 2.1 ร้อยละ (Percentage)
 - 2.2 ค่าเฉลี่ย (Mean)
 - 2.3 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Buriram Rajabhat University

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาเกี่ยวกับความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ดำเนินการตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้

1. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
2. การวิเคราะห์ข้อมูล
3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อการเข้าใจตรงกันในการแปลความหมายของข้อมูล ผู้วิจัยจึงกำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลไว้ ดังนี้

\bar{X} แทน ค่าเฉลี่ย (Mean)

S.D. แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยในความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยจำแนกผลการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ปรากฏผลดังตาราง 4.1 ดังนี้
 ตาราง 4.1 จำนวนและร้อยละเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ลักษณะตัวแปร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
กลุ่มตัวอย่าง	286	100.00
1. เพศ		
1.1 ชาย	142	49.70
1.2 หญิง	144	50.30
2. อายุ		
2.1 60 - 65 ปี	41	14.30
2.2 66 - 70 ปี	106	37.10
2.3 71 - 75 ปี	79	27.60
2.4 76 ปีขึ้นไป	60	21.00
3. สถานภาพการสมรส		
3.1 โสด	11	3.80
3.2 สมรส	151	52.80
3.3 หม้าย	81	28.30
3.4 หย่าร้าง	43	15.00
4. รายได้ต่อเดือน		
4.1 ต่ำกว่า 1,000 บาท	68	23.80
4.2 1,000 - 5,000 บาท	84	29.40
4.3 5,001 - 10,000 บาท	108	37.80
4.4 10,001 บาทขึ้นไป	15	5.20
4.5 อื่น ๆ (คนเร่ร่อนขาดคนดูแล ฯลฯ)	11	3.80

ตาราง 4.1 (ต่อ)

ลักษณะตัวแปร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
5. ระดับการศึกษา		
5.1 ไม่ได้รับการศึกษา	63	22.00
5.2 ประถมศึกษา	56	19.60
5.3 มัธยมศึกษาตอนต้น	68	23.80
5.4 มัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช.	36	12.60
5.5 อนุปริญญา / ปวส.	35	12.20
5.6 ปริญญาตรี / สูงกว่าปริญญาตรี	28	9.80
6. ปัจจุบันประกอบอาชีพ		
6.1 ไม่ได้ประกอบอาชีพ	26	9.10
6.2 รับจ้าง	44	15.40
6.3 เกษตรกรรม	117	40.90
6.4 ธุรกิจส่วนตัว	73	25.50
6.5 อื่น ๆ (จักรสาน, เย็บจักร, และ รัฐวิสาหกิจ)	26	9.10
7. การพักอาศัย		
7.1 อยู่กับคู่สมรส	132	46.20
7.2 อยู่กับบุตร / หลาน	63	22.00
7.3 อยู่คนเดียว	40	14.00
7.4 อื่น ๆ (อยู่ต่างจังหวัด)		

จากตาราง 4.1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม จำนวน 286 คน เมื่อจำแนกตามเพศ เป็นชาย จำนวน 142 คน คิดเป็นร้อยละ 49.70 เป็นหญิง จำนวน 144 คน คิดเป็นร้อยละ 50.30

เมื่อจำแนกตามอายุ พบว่า ช่วงอายุระหว่าง 66-70 ปี มีจำนวนมากที่สุด จำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 37.10 รองลงมา คือ ช่วงอายุระหว่าง 71-75 ปี จำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 27.60 ส่วนมีจำนวนน้อยที่สุด คือ ช่วงอายุระหว่าง 60-65 ปี จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 14.30

เมื่อจำแนกตามสถานภาพ พบว่า สถานภาพสมรส มีจำนวนมากที่สุด จำนวน 151 คน คิดเป็นร้อยละ 52.80 รองลงมา คือ สถานภาพหม้าย จำนวน 81 คน คิดเป็นร้อยละ 28.30 คน ส่วนมีจำนวนน้อยที่สุด คือ สถานภาพโสด จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 3.80

เมื่อจำแนกตามรายได้ต่อเดือน พบว่า รายได้ต่อเดือนตั้งแต่ 5,001 – 10,000 บาท มีจำนวนมากที่สุด จำนวน 108 คน คิดเป็นร้อยละ 37.80 รองลงมา คือ รายได้ต่อเดือนตั้งแต่ 1,000 – 5,000 บาท จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 29.40 ส่วนมีจำนวนน้อยที่สุดคืออื่น ๆ (รายได้ไม่แน่นอน) จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 3.80

เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น มีจำนวนมากที่สุด จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 23.80 รองลงมา คือ ไม่ได้รับการศึกษา จำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 22.00 ส่วนมีจำนวนน้อยที่สุด คือ การศึกษาระดับปริญญาตรี/สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 9.80

เมื่อจำแนกตามการประกอบอาชีพ พบว่า อาชีพเกษตรกรกรรม มีจำนวนมากที่สุด จำนวน 117 คน คิดเป็นร้อยละ 40.90 รองลงมา คือ อาชีพธุรกิจส่วนตัว จำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 25.50 ส่วนมีจำนวนน้อยที่สุด คือ ไม่ได้ประกอบอาชีพและอาชีพอื่น ๆ (จักรสาน, เย็บจักร และรัฐวิสาหกิจ) จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 9.10

เมื่อจำแนกตามการพักอาศัย พบว่า อยู่กับบุตร/หลาน จำนวน 132 คน คิดเป็นร้อยละ 46.20 รองลงมา คือ อยู่คนเดียว จำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 22.00 ส่วนมีจำนวนน้อยที่สุด คือ อื่น ๆ (ทำงานต่างจังหวัด) จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 14.00

ตอนที่ 2 ระดับความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ปรากฏดังแสดงในตาราง 4.2 – 4.6 ดังนี้

ตาราง 4.2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมและรายด้าน

ข้อความ	ระดับการปฏิบัติ		
	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
1. ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล	4.50	0.38	มาก
2. ด้านที่พักอาศัย	3.50	0.35	ปานกลาง
3. ด้านรายได้	4.49	0.44	มาก
4. ด้านนันทนาการ	4.47	0.55	มาก
รวมเฉลี่ย	4.49	0.39	มาก

จากตาราง 4.2 พบว่า ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.49$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่พักอาศัย อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.50$) ส่วนนอกนั้น อยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล ($\bar{X} = 4.50$) รองลงมาคือ ด้านรายได้ ($\bar{X} = 4.49$) ด้านนันทนาการ ($\bar{X} = 4.47$) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านที่พักอาศัย ($\bar{X} = 3.50$)

ตาราง 4.3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล โดยภาพรวมและรายข้อ

ข้อความ	ระดับการปฏิบัติ		
	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล			
1. ท่านต้องการให้เจ้าหน้าที่ไปเยี่ยมบ้าน เพื่อให้คำปรึกษาแนะนำการดูแลสุขภาพ	4.61	0.86	มากที่สุด
2. ท่านต้องการให้จัดตั้งศูนย์บริการส่งเสริมฟื้นฟูสมรรถภาพในชุมชน	4.16	0.36	มาก
3. ท่านต้องการให้มีการจัดบริการทางการแพทย์ทางเลือกในการดูแลสุขภาพ เช่น การแพทย์แผนไทย	4.62	0.89	มากที่สุด
4. ท่านต้องการให้มีที่ออกกำลังกายและเครื่องออกกำลังกาย	4.38	1.00	มาก
5. ท่านต้องการให้มีการตรวจสุขภาพเป็นประจำทุกปี	4.62	0.93	มากที่สุด
6. ท่านต้องการให้มีการอบรมให้ความรู้ด้านสุขภาพอนามัย	4.46	1.02	มาก
7. ท่านต้องการให้มีการตรวจวัดสายตาและมอบแว่นตาโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย	4.29	0.91	มาก
8. ท่านต้องการได้รับความสะดวกโดยมีช่องทางพิเศษในโรงพยาบาล	4.32	0.87	มาก
9. ท่านต้องการให้มีหน่วยบริการตรวจรักษาพยาบาลเบื้องต้นเคลื่อนที่ในชุมชน	4.23	0.69	มาก
10. ท่านต้องการให้มีการตรวจรักษาฟันและช่องปากทำฟันปลอมโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย	4.16	1.07	มาก

ตาราง 4.3 (ต่อ)

ข้อความ	ระดับการปฏิบัติ		
	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
11. ท่านต้องการได้รับความรู้เรื่องการทำ กายภาพบำบัดเบื้องต้น	4.21	0.88	มาก
12. ท่านต้องการให้มีศูนย์บริการตรวจรักษาพยาบาล เบื้องต้นโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย	4.25	0.78	มาก
13. ท่านต้องการให้บริการช่วยเหลือรถรับ – ส่ง เมื่อ เจ็บป่วยเข้ารับการรักษาโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย	4.10	0.96	มาก
รวมเฉลี่ย	4.50	0.38	มาก

จากตาราง 4.3 พบว่า ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบล
ชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก
($\bar{X} = 4.50$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อ 1 ข้อ 3 และข้อ 5 อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนนอกนั้น
อยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ 3 ต้องการให้มีการจัดบริการทางการแพทย์ทางเลือก
ในการดูแลสุขภาพ เช่น การแพทย์แผนไทย และข้อ 5 ต้องการให้มีการตรวจสุขภาพเป็นประจำทุกปี
($\bar{X} = 4.62$) รองลงมา คือ ข้อ 1 ต้องการให้เจ้าหน้าที่ไปเยี่ยมบ้าน เพื่อให้คำปรึกษาแนะนำการดูแลสุขภาพ
($\bar{X} = 4.61$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อ 13 ต้องการให้บริการช่วยเหลือรถรับ – ส่ง เมื่อเจ็บป่วย
เข้ารับการรักษาโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ($\bar{X} = 4.10$)

ตาราง 4.4 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ด้านที่พักอาศัย โดยภาพรวมและรายข้อ

ข้อความ	ระดับการปฏิบัติ		
	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
ด้านที่พักอาศัย			
14. ท่านต้องการให้มีการจัดที่พักอาศัย หมายถึง ศูนย์สงเคราะห์สำหรับผู้ที่ไม่มียานพักหรือไม่	3.70	0.78	มาก
15. ท่านต้องการให้มีการจัดที่พักชั่วคราวสำหรับผู้ประสบปัญหาทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม	3.56	0.77	มาก
16. ท่านต้องการจัดซ่อมบำรุงที่พัก (บ้านเรือน) ที่ชำรุดทรุดโทรม	3.59	0.68	มาก
17. ท่านต้องการให้มีการจัดหาเครื่องนุ่งห่มตามความจำเป็น	3.33	0.69	ปานกลาง
18. ท่านต้องการให้มีการทำความสะอาดที่พักอาศัยให้	3.28	0.55	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย	3.50	0.35	ปานกลาง

จากตาราง 4.4 พบว่า ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ด้านที่พักอาศัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.50$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อ 17 และข้อ 18 อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนนอกนั้น อยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ 14 ต้องการให้มีการจัดที่พักอาศัย หมายถึง ศูนย์สงเคราะห์สำหรับผู้ที่ไม่มียานพักหรือไม่ ($\bar{X} = 3.70$) รองลงมา คือ ข้อ 16 ต้องการจัดซ่อมบำรุงที่พัก (บ้านเรือน) ที่ชำรุดทรุดโทรม ($\bar{X} = 3.59$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อ 18 ต้องการให้มีการทำความสะอาดที่พักอาศัยให้ ($\bar{X} = 3.28$)

ตาราง 4.5 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ด้านรายได้ โดยภาพรวมและรายข้อ

ข้อความ	ระดับการปฏิบัติ		
	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
ด้านรายได้			
19. ท่านต้องการจัดตั้งกองทุนส่งเสริมสวัสดิการในชุมชน	4.49	0.76	มาก
20. ท่านต้องการให้เพิ่มเงินสงเคราะห์เบี้ยยังชีพต่อเดือน	4.49	0.79	มาก
21. ท่านต้องการให้มีการส่งเสริมอาชีพ	4.34	0.66	ปานกลาง
22. ท่านต้องการให้มีการจัดตั้งกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ	4.50	0.81	มาก
23. ท่านต้องการให้มีส่วนลดในรายการต่าง ๆ เช่น สถานที่ท่องเที่ยว หรือแหล่งวัฒนธรรมทางท้องถิ่น	4.52	0.80	มากที่สุด
24. ท่านต้องการให้มีบริการฝึกอบรมเพื่ออาชีพเสริม	4.43	0.74	มาก
25. ท่านต้องการรับเงินสงเคราะห์เบี้ยยังชีพเป็นประจำทุกเดือน	4.48	0.77	มาก
26. ท่านต้องการรับเงินสงเคราะห์เบี้ยยังชีพเป็นเงินสด	4.63	0.85	มากที่สุด
27. ท่านต้องการมีรายได้เป็นของตนเองโดยพึ่งพาบุคคลอื่นให้น้อยที่สุด	4.49	0.78	มาก
28. ท่านต้องการมีเงินเหลือพอเก็บออมไว้ใช้ในยามจำเป็น	4.58	0.81	มากที่สุด
29. ท่านต้องการมีเงินใช้อย่างเพียงพอในการทำบุญหรืองานสังคมอื่น ๆ	4.50	0.81	มาก
รวมเฉลี่ย	4.49	0.44	มาก

จากตาราง 4.5 พบว่า ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบล
ชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ด้านรายได้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.49$) เมื่อพิจารณา
เป็นรายข้อ พบว่า ข้อ 21 อยู่ในระดับปานกลาง ข้อ 23 ข้อ 26 และข้อ 28 อยู่ในระดับมากที่สุด
ส่วนนอกนั้น อยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ 26 ต้องการรับเงินสงเคราะห์เบี้ยยังชีพ
เป็นเงินสด ($\bar{X} = 4.63$) รองลงมา คือ ข้อ 28 ต้องการมีเงินเหลือพอเก็บออมไว้ใช้ในยามจำเป็น
($\bar{X} = 4.58$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อ 21 ต้องการให้มีการส่งเสริมอาชีพ ($\bar{X} = 4.34$)

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Buriram Rajabhat University

ตาราง 4.6 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ด้านนันทนาการ โดยภาพรวมและรายข้อ

ข้อความ	ระดับการปฏิบัติ		
	\bar{X}	S.D.	ความหมาย
ด้านนันทนาการ			
30. ท่านต้องการให้มีการจัดกิจกรรมนันทนาการในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันผู้สูงอายุ วันสงกรานต์ วันพ่อ ฯลฯ	4.49	0.76	มาก
31. ท่านต้องการให้มีการจัดกิจกรรมชมรมผู้สูงอายุเพื่อพบปะสังสรรค์	4.49	0.79	มาก
32. ท่านต้องการให้มีศูนย์บริการในทุก ๆ ด้านภายในชุมชน	4.34	0.66	มาก
33. ท่านต้องการให้มีการจัดทัศนศึกษาดูงาน	4.50	0.81	มาก
34. ท่านต้องการให้มีการจัดสถานที่ สวนสาธารณะสำหรับพบปะสังสรรค์	4.48	0.80	มาก
35. ท่านต้องการส่งเสริมกิจกรรมและสนับสนุนงบประมาณชมรมผู้สูงอายุเพื่อทำกิจกรรม	4.43	0.74	มาก
รวมเฉลี่ย	4.47	0.55	มาก

จากตาราง 4.6 พบว่า ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ด้านนันทนาการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.47$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับมากเช่นกัน โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อ 33 ท่านต้องการให้มีการจัดทัศนศึกษาดูงาน ($\bar{X} = 4.50$) รองลงมา คือ ข้อ 30 ต้องการให้มีการจัดกิจกรรมนันทนาการในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันผู้สูงอายุ วันสงกรานต์ วันพ่อ ฯลฯ และข้อ 31 ต้องการให้มีการจัดกิจกรรมชมรมผู้สูงอายุเพื่อพบปะสังสรรค์ ($\bar{X} = 4.49$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อ 32 ต้องการให้มีศูนย์บริการในทุก ๆ ด้านภายในชุมชน ($\bar{X} = 4.34$)

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ ปราบกฏดังตาราง 4.7 ดังนี้

ตาราง 4.7 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ

ลำดับที่	ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1	ต้องการให้จ่ายเงินเบี้ยยังชีพในช่วงต้นเดือนของทุกเดือน	56	44.80
2	ต้องการให้องค์การบริหารส่วนตำบลพาผู้สูงอายุไปทัศนจรตามสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ	42	33.60
3	ต้องการสถานที่ทำกิจกรรมร่วมกันของผู้สูงอายุภายในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสงและมีการทำกิจกรรมร่วมกันอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง	27	21.60
รวม		125	100.00

จากตาราง 4.7 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ ที่มีจำนวนมากที่สุด คือ ต้องการให้จ่ายเงินเบี้ยยังชีพในช่วงต้นเดือนของทุกเดือน จำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 44.80 รองลงมา คือ ต้องการให้องค์การบริหารส่วนตำบลพาผู้สูงอายุไปทัศนจรตามสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 33.60 และต้องการสถานที่ทำกิจกรรมร่วมกันของผู้สูงอายุภายในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสงและมีการทำกิจกรรมร่วมกันอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 21.60 ตามลำดับ

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

1. ความมุ่งหมายของการวิจัย
2. วิธีดำเนินการวิจัย
3. สรุปผลการวิจัย
4. อภิปรายผล
5. ข้อเสนอแนะ
 - 5.1 ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้
 - 5.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

เพื่อศึกษาความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่าง ได้จากการสุ่มจากประชากร โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ ทาโร ยามาเน่ ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 286 คน แล้วทำการสุ่มให้กระจายไปตามหมู่บ้านต่าง ๆ ตามสัดส่วนด้วยวิธีสุ่มอย่างง่าย
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสอบถามซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเอง โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญให้คำแนะนำในการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แล้วนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลทรัพย์พระยา อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 30 คน ซึ่งมีลักษณะคล้ายกลุ่มตัวอย่าง แล้วนำมาหาความเชื่อมั่นโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.9019
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยขอหนังสือแนะนำตัวจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ถึงนายกองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถามและเก็บรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเอง เพื่อนำกลับมาตรวจสอบหาความสมบูรณ์ และหาความถูกต้องของแบบสอบถาม แบบสอบถามจำนวน 286 ฉบับ เก็บรวบรวมมาได้ 286 ฉบับ คิดเป็น ร้อยละ 100

4. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ดังนี้

4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามวิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่ หากค่าร้อยละ แล้วนำเสนอข้อมูลเป็นตาราง แสดงจำนวนร้อยละ

4.2 ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ วิเคราะห์ด้วยการหาค่าเฉลี่ย และหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เสนอข้อมูลเป็นตารางประกอบคำอธิบาย

4.3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่เป็นคำถามปลายเปิด นำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาโดยจัดคำตอบเข้าประเด็นเดียวกัน แล้วแจกแจงความถี่หากค่าร้อยละ เสนอข้อมูลเป็นตารางประกอบคำบรรยาย

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยดังนี้

1. ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่พักอาศัย อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านอื่น ๆ อยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงไปหาต่ำได้ดังนี้ คือ ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล ด้านรายได้ ด้านนันทนาการ และด้านที่พักอาศัย ตามลำดับ

2. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่มีจำนวนมากที่สุด คือ ต้องการให้จ่ายเงินเบี้ยยังชีพในช่วงต้นเดือนของทุกเดือน รองลงมา คือ ต้องการให้องค์การบริหารส่วนตำบลพาผู้สูงอายุไปทัศนศึกษาตามสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ และต้องการสถานที่ทำกิจกรรมร่วมกันของผู้สูงอายุภายในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสงและ มีการทำกิจกรรมร่วมกันอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากการศึกษาความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ทั้ง 4 ด้าน ทำให้ทราบถึงระดับความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ อันจะเป็นข้อมูลและประโยชน์นำไปสู่การวางแผนเพื่อการพัฒนา และมีประเด็นที่ค้นพบอันจะเป็นข้อมูลให้องค์การบริหารส่วนตำบลอื่น ๆ นำไปใช้วางแผนปรับปรุงและพัฒนาการบริหารงานต่อไป ซึ่งสามารถอภิปรายผลดังนี้

1. จากการศึกษาค้นคว้าความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล

ด้านที่พักอาศัย ด้านรายได้ และด้านนันทนาการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้สูงอายุตระหนักในเรื่องสุขภาพ ต้องการให้มีการตรวจสุขภาพเป็นประจำทุกปี หลีกเลี่ยงและป้องกันการเจ็บไข้ได้ป่วย เพื่อต้องการอยู่กับลูกหลานไปนาน ๆ ผู้สูงอายุอีกส่วนหนึ่งต้องการให้มีการจัด ที่พักอาศัย สำหรับผู้สูงอายุที่ไร้ที่พึ่ง ไม่มีผู้อุปการะเลี้ยงดู ผู้สูงอายุต้องการรับเงินสงเคราะห์เบี้ยยังชีพ เป็นเงินสดเพราะหากนำเงินสงเคราะห์เบี้ยยังชีพเข้าบัญชีธนาคารนั้น อาจทำให้เกิดความล่าช้าในการได้รับ เงินดังกล่าว อีกอย่างการเดินทางเพื่อไปเบิกเงินค่อนข้างลำบาก และผู้สูงอายุมีฐานะยากจนมีรายได้ต่ำ ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพในปัจจุบัน และผู้สูงอายุมีความต้องการมีกิจกรรมกลุ่มเพื่อนันทนาการและ ให้มีการจัดสถานที่ในสวนสาธารณะสำหรับพบปะสังสรรค์กันบ้างในบางโอกาสที่เหมาะสม จึงทำให้ มีความต้องการทั้ง 4 ด้าน อยู่ระดับมาก ซึ่งส่งผลให้ผู้สูงอายุมีความต้องการด้านสวัสดิการสังคมโดยภาพ รวมอยู่ในระดับมาก ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรอนันต์ กิตติมันคง (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า ความต้องการสวัสดิการ สังคมของผู้สูงอายุมีความต้องการสวัสดิการสังคมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

2.1 จากผลการวิจัย ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องจากวัยสูงอายุเกิดความเสื่อมของร่างกาย พบปัญหาการเจ็บป่วยอยู่บ่อยครั้งทั้งโรคประจำตัว และ โรคเรื้อรังต่าง ๆ ทำให้ผู้สูงอายุต้องการใช้บริการด้านการรักษาพยาบาลบ่อยครั้ง และจำนวนประชาชน ผู้สูงอายุมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นการมารับบริการด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาลไม่เพียงพอและไม่สามารถ ตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ ได้อย่างทั่วถึง ซึ่งหากผู้สูงอายุมีสุขภาพอนามัยที่ดี ไม่เจ็บป่วย ถือเป็นสิ่งที่สำคัญ โดยผู้สูงอายุมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ก็สามารถทำงานหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ อย่างสะดวกและมีประสิทธิภาพ จึงทำให้ผู้สูงอายุมีความต้องการด้านสุขภาพ และการรักษาพยาบาลมาก ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ เกรียงศักดิ์ หอนงาม (2551 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความต้องการ สวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ กรณีศึกษา : องค์การบริหารส่วนตำบลเพ็ญ อำเภอพะนัง จังหวัดอุดรธานี พบว่า ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล อยู่ในระดับมาก

2.2 จากผลการวิจัย ด้านที่พักอาศัย พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้สูงอายุบางส่วนจะมีที่พักอาศัยที่ถาวรแข็งแรงและปลอดภัย หรือบางคนก็พักอาศัย อยู่กับบุตรหลาน ซึ่งสามารถทำงานมีรายได้เพียงพอในการก่อสร้างที่พักอาศัย ทั้งนี้สำหรับผู้สูงอายุที่ไม่มี ที่พักอาศัยหรือที่พักอาศัยชำรุดทรุดโทรมและพังเสียหาย องค์การบริหารส่วนตำบลได้ตั้งงบประมาณ เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างและซ่อมบำรุงเป็นประจำทุกปี จึงทำให้ความต้องการที่อยู่อาศัยมีไม่มาก ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริกัญญา แก่นทอง (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล ที่สัมพันธ์กับความต้องการบริการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาอำเภอมะนัง จังหวัดนราธิวาส พบว่า ด้านที่พักอาศัย อยู่ในระดับปานกลาง

2.3 จากผลการวิจัย ด้านรายได้ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม จะหยุดทำงานก็ต่อเมื่อมีอายุมากขึ้นและร่างกายไม่อำนวย ทำให้ต้องประสบปัญหาเกี่ยวกับการขาดรายได้ โดยผู้สูงอายุอยากมีรายได้ มีงานทำที่เหมาะสมกับสภาพร่างกาย เพื่อจะได้มีรายได้ไว้ใช้เป็นค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ภายในครอบครัวและใช้จ่ายเมื่อเจ็บป่วยหรือไม่สบาย และเมื่อยามที่ไม่สามารถทำงานได้อีก ซึ่งผู้สูงอายุไม่ยอมรับเงินจากบุตรหลานเพราะกลัวบุตรหลานไม่มีเงินเพียงพอในการใช้จ่าย จึงทำให้ความต้องการด้านรายได้อยู่ในระดับมาก ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของอุซุกูร เหมือนเดช (2552 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความต้องการในการรับสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลจังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ด้านรายได้ อยู่ในระดับมาก

2.4 จากผลการวิจัย ด้านนันทนาการ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุส่วนมากจะอยู่บ้านตามลำพัง เนื่องจากบุตรหลานต้องเดินทางไปทำงานต่างจังหวัดหรือต่างถิ่น จึงทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกเหงาเหว่ โดดเดี่ยว เหงา ซึมเศร้า หรือแม้บางคนบางครั้งอาจจะรู้สึกน้อยใจที่ถูกทอดทิ้งให้อยู่ตามลำพังเพียงคนเดียว ผู้สูงอายุจึงอยากให้มีการจัดสถานที่ หรือสวนสาธารณะเพื่อทำกิจกรรมนันทนาการร่วมกับผู้อื่นเพื่อจะได้มีเพื่อนเพื่อพูดคุย พบปะสังสรรค์ และได้แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ ต้องการให้มีการจัดทัศนศึกษาดูงาน รวมทั้งส่งเสริมกิจกรรมและสนับสนุนงบประมาณชมรมผู้สูงอายุเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ อาคม หล้าเป็นสะ (2551 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความต้องการด้านสวัสดิการสังคมของประชาชนชุมชน เขต 4 เทศบาลนครหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า ด้านนันทนาการ อยู่ในระดับมาก

3. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่มีจำนวนมากที่สุด คือ ต้องการให้จ่ายเงินเบี้ยยังชีพในช่วงต้นเดือนของทุกเดือน และจ่ายเป็นเงินสด ทั้งนี้เพราะประชากรส่วนมากประกอบอาชีพเกษตรกรรม จึงทำให้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่ได้ประกอบอาชีพ เนื่องจากอาชีพไม่เหมาะสมกับสภาพร่างกายของผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุมีรายได้ไม่เพียงพอแก่การเลี้ยงชีพและเนื่องด้วยภาวะเศรษฐกิจปัจจุบันและสินค้า เครื่องอุปโภคบริโภคต่าง ๆ มีราคาที่สูงขึ้น ค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันเพิ่มมากขึ้น จึงส่งผลกระทบต่อองค์การชีวิตของผู้สูงอายุ อีกทั้งยังต้องพึ่งพารายได้จากบุตรหลานจึงจะมีรายได้เพียงพอแก่การเลี้ยงชีพ ผู้สูงอายุจึงต้องการอยากได้รับเบี้ยยังชีพในช่วงต้นเดือนของทุกเดือน เพื่อจะได้วางแผนในการใช้จ่ายต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ โกวิทย์ พวงงาม (2550 : 441-445) โดยกล่าวถึงประเภทความต้องการของผู้สูงอายุ ด้านมาตรฐานด้านรายได้ไว้ จำนวน 8 ด้าน คือ จัดสวัสดิการด้านรายได้แก่ผู้สูงอายุที่ยากจนและไม่มีแหล่งพึ่งพิงที่เพียงพอ ส่งเสริมการจัดตั้งกองทุนส่งเสริมสวัสดิการผู้สูงอายุในชุมชน การช่วยเหลือค่าครองชีพประจำวัน การจ่ายเบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุ การช่วยเหลือด้านค่าโดยสารยานพาหนะตามความเหมาะสม กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ ให้ส่วนลดในรายการต่าง ๆ เช่น ค่าซื้อยา ค่าโดยสารรถสาธารณะ ค่าโรงแรม ภัตตาคาร กิจกรรมด้านบันเทิง และสถานที่ราชการ ได้แก่ พิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน อุทยานแห่งชาติ ฯลฯ ตลอดจนค่าบริการด้านพันธุกรรม และให้ทุนประกอบอาชีพที่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สรุปประเด็นความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนา และแก้ไขให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 จากผลการวิจัย พบว่า ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล ดังนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลและผู้ที่เกี่ยวข้องต้องวางแผนการจัดบริการด้านสวัสดิการสังคม ควรคำนึงถึงความต้องการและการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ตลอดทั้งการบูรณาการวางแผน ด้านสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุกับส่วนราชการหรือหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อรักษามาตรฐานด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาลให้ครอบคลุมผู้สูงอายุภายในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลมีการส่งเจ้าหน้าที่เยี่ยมบ้านเพื่อให้คำปรึกษาแนะนำการดูแลสุขภาพ มีการจัดบริการทางการแพทย์ทางเลือกในการดูแลสุขภาพ โดยการออกหน่วยเคลื่อนที่รับตรวจสุขภาพอย่างค่อเนื่องและสม่ำเสมอ จัดให้มีสถานที่ออกกำลังกาย และเครื่องออกกำลังกาย มีศูนย์บริการตรวจรักษาพยาบาลเบื้องต้นและมีบริการช่วยเหลือรถรับ – ส่ง เมื่อเจ็บป่วยโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย

1.2 จากผลการวิจัย พบว่า ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านที่พักอาศัยถึงแม้ว่า ด้านนี้จะมีค่าเฉลี่ยต่ำ อาจเกิดจากผู้สูงอายุที่มีที่พักอาศัยตามที่กล่าวมาแล้ว แต่ก็ถือว่าเป็นปัจจัยที่จำเป็นอย่างหนึ่งของมนุษย์ ดังนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลควรมีการสำรวจดูแลให้ทั่วถึง ทุกกลุ่ม ทุกชุมชนอย่างต่อเนื่อง และการจัดการซ่อมบำรุงที่พักอาศัยที่ชำรุดทรุดโทรมและทำความสะอาดที่พักอาศัยให้น่าอยู่ สะอาด ไม่เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของเชื้อโรคและสัตว์นำโรคต่าง ๆ เช่น หนู แมลงสาบ ยุงลาย เป็นต้น มีการจัดหาเครื่องนุ่งห่มตามความจำเป็น

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ในเขตพื้นที่อื่น ๆ ให้ครอบคลุม และสอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบัน

2.2 ควรมีการทำวิจัยถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานด้านสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติและการแก้ไข

2.3 ควรวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับเรื่องความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ เพื่อเจาะลึกถึงสาเหตุ การแก้ไขและปัจจัยที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของการจัดสวัสดิการสังคมให้แก่ผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Buriram Rajabhat University

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กรมประชาสงเคราะห์. (2543). แผนประชาสงเคราะห์แม่บท ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2540-2544).

กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2551). แนวทางการเสริมสร้างความพร้อมในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.

กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2545). มาตรฐานการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ.

กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.

_____. (2547). แผนพัฒนางานสวัสดิการสังคม พรบ. กระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น พ.ศ. 2542.

กรุงเทพฯ : ม.ป.ท.

กานดา พูนลาภทวี. (2539). สถิติเพื่อการวิจัย. กรุงเทพฯ : ฟิสิกส์เซ็นเตอร์.

กิติพัฒน์ นนทปัทมะกุล. (2544). นโยบายสังคมและสวัสดิการ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

กิตติ สمانไทย. (2542). คู่มือผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ : หมอชาวบ้าน

โกวิท พวงงาม. (2550). หนังสือการปกครองท้องถิ่นไทย : หลักการและมติใหม่ในอนาคต. พิมพ์ครั้งที่ 6.

กรุงเทพฯ : วิญญูชน.

_____. (2552). การปกครองท้องถิ่นไทย หลักการและมติใหม่ในอนาคต. พิมพ์ครั้งที่ 7.

กรุงเทพฯ : วิญญูชน.

เกรียงศักดิ์ หอนงาม. (2551). ความต้องการด้านสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุขององค์การบริหาร

ส่วนตำบลเพ็ญ อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี. รายงานการศึกษาอิสระ รป.ม. (การปกครองท้องถิ่น).

ขอนแก่น : วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

จุฑามาศ แก้วพิจิตร. (2548). ความเครียดกับคุณภาพชีวิตในการทำงาน. ค้นเมื่อ 31 สิงหาคม 2555,

แหล่งที่มา www.nidambell.net/.../artiele2005jan 17 p4...

เชก ณะสิริ. (2542). ทำอย่างไรจะปราศจากโรคและชะลอความชรา. พิมพ์ครั้งที่ 13.

กรุงเทพฯ : คลังวิชา.

ชาลีสา กาปัญญา. (2552). ความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลของกระบวนการจัดสวัสดิการสังคม

สงเคราะห์เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุที่ดำเนินการโดยองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอ

พระทองคำ จังหวัดนครราชสีมา. รายงานการศึกษาอิสระ. รป.ม. (การปกครองท้องถิ่น).

เชียงราย : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.

ไชยยะ เปรมอิสระกุล. (2549). ความต้องการของผู้สูงอายุในอำเภอสตึก จังหวัดชลบุรี. ปัญหาพิเศษ

รป.ม. (นโยบายสาธารณะ). ชลบุรี : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.

- ณรงค์วิทย์ แสันทอง. (2553). เทคนิคการพัฒนาศักยภาพตนเอง : กำจัดจุดอ่อนและพัฒนาจุดเด่น. บทความพิเศษ วันจันทร์ที่ 18 มกราคม 2553. ค้นเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2556, แหล่งที่มา http://www.topservicetraining.com/articles_detail.php?id=4 .
- ธนารดี คำยา. (2543). “ข้อจำกัดทางเศรษฐกิจและสุขภาพต่อการทำงานของผู้สูงอายุ”. วารสารประชากรศาสตร์. 16 : 1.
- ธิดา ศรีไพพรรณ และ พรรณทิพย์ เพชรมาก. (2551). รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2551. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.
- ธิดา ไทยแท้. (2551). การพัฒนาการบริหารงานการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลท่านา อำเภอเกาะปัง จังหวัดพังงา. รายงานการศึกษาอิสระ รป.ม. (การปกครองท้องถิ่น). ขอนแก่น : วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- บรรลุ ศิริพานิช. (2541). การออกกำลังกายเพื่อสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ : หมอชาวบ้าน.
- บุญรอด ศรีผดุง. (2553). การศึกษาความต้องการด้านสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลพนมรุ้ง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์. การค้นคว้าอิสระ รป.ม. (รัฐประศาสนศาสตร์). บุรีรัมย์ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- ปรถ ปฐพีทอง. (2547). อีกหนึ่งอาหารสมอง : The Holistic Health. ค้นเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2556, แหล่งที่มา <http://www.dusit.ac.th/department/songculture/ch16.htm>.
- ประพิมพ์ ศรีสวรรค์. (2549). “การออกกำลังกายในผู้สูงอายุ”. วารสารรามคำแหง.
- ประสิทธิ์ สุวรรณรักษ์. (2542). ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. บุรีรัมย์ : สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์.
- ปราณี รามสูตร. (2545). พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน. กรุงเทพฯ : ชนการพิมพ์.
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. (2543). สังคมวิทยาผู้สูงอายุ ความเป็นจริงและการคาดการณ์ในสังคมไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2541). จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี.
- ผจญ เฉลิมสาร. (2546). คุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานระดับกลาง ศษ. โรงงานในนิคมอุตสาหกรรมเวทโกรว์. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พนมทวน ชูทองแสง. (2547). จิตวิทยา. กรุงเทพฯ : อนิส อติกานต์.
- พรชัย เทพปัญญา. (2547). การปกครองส่วนท้องถิ่นเปรียบเทียบ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พาณิชย์.
- พรชัย ลิขิตธรรมโรจน์. (2550). การคลังรัฐบาลและการคลังท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- พวงทอง โยธาใหญ่. (2545). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระ รป.ม. (รัฐประศาสนศาสตร์). เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- พรอนันต์ กิตติมั่นคง. (2547). ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในจังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา). นครราชสีมา : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2550. (2550,19 มีนาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 124 ตอนที่ 16 หน้าที่ 1-3.
- พัชรินทร์ เพชรฤทธิ์. (2551). ศักยภาพและความพร้อมในการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุของ องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช. รายงานการศึกษาอิสระ รป.ม. (รัฐประศาสนศาสตร์). ขอนแก่น : วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พิทยา บวรวัฒนา. (2544). การปฏิรูประบบราชการของต่างประเทศ. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการปฏิรูประบบราชการ
- มณฑิรา เขียวยิ่ง และคณะ. (2540). ความคาดหวังและความเป็นจริงในการดูแลผู้สูงอายุจาก ครอบครัว. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (2555). หลักในการพัฒนาคุณภาพชีวิต. ค้นเมื่อ 31 สิงหาคม 2555, แหล่งที่มา www.rc.nida.th/en/attachamen.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2551). การบริหารท้องถิ่น. พิมพ์ครั้งที่ 7. นนทบุรี : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- มัทนา จรรย์รัตน์ไพศาล. (2542). สุขภาพผู้สูงอายุ. กำแพงเพชร : คณะวิทยาการจักษุและเทคโนโลยี สถาบันราชภัฏกำแพงเพชร.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2551). รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2549. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุ.
- รสคนธ์ รัตนเสริมพงศ์. (2546). เอกสารการสอนวิชาการบริหารท้องถิ่น. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : นำกั.
- รังสรรค์ ประทุมวรรณ. (2543). หนังสือเรียนสังคมศึกษา ส 0413 พระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ราช การเพียร. (2555). ความคิดเห็นของประชาชนต่อการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วน ตำบลสวายจิก อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์. การค้นคว้าอิสระ รป.ม. (รัฐประศาสนศาสตร์). บุรีรัมย์ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ.2542. กรุงเทพฯ : บริษัทนานมีบุ๊คพับลิเคชันส์ จำกัด.
- เรียม ศรีทอง. (2542). พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน. กรุงเทพฯ : บริษัทเวิร์ดเวฟเอ็ดดูเคชั่น จำกัด.

- วันทนีษ์ วาतिकะสิน และคนอื่น ๆ. (2543). ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วารสารสาธารณสุขศาสตร์. (2555). การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตั้งแต่ 45 ปีขึ้นไป ตำบลคลองสี่ อำเภอกลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. กรุงเทพฯ : คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิฑูรย์ เดโซ. (2541). คุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการตำรวจ : ศึกษากรณีข้าราชการภูธรที่ปฏิบัติราชการในจังหวัดระนอง. วิทยานิพนธ์ บธ.ม. (บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- วิภาวดี ดวงแก้ว. (2551). ความต้องการบริการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ : กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลชำหม้อ อำเภอเขาชะเมา จังหวัดระยอง. รายงานการศึกษาอิสระ รป.ม. (รัฐประศาสนศาสตร์). ขอนแก่น : วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วุฒิพงศ์ ถายะพิงค์. (2553). การดำเนินชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อมรินทร์พรินติ้ง.
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. (2544). สวัสดิการผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศักดิ์ศรี บริบาลบรรพตเขตต์. (2541). ระบบความมั่นคงทางสังคม. กรุงเทพฯ : คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริกัญญา แก่นทอง. (2548). ปัจจัยส่วนบุคคลที่สัมพันธ์กับความต้องการบริการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ : กรณีศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (สังคมสงเคราะห์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริพร เขียวไสว. (2550). การนำนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไปปฏิบัติ : กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลวังยาง จังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ รป.ม. (นโยบายสาธารณะ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2541). ลำดับขั้นความต้องการ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พัฒนาศึกษา.
- สงวน ถ้ามโนมนต์. (2548). รัฐธรรมนูญกับการปกครองท้องถิ่น. ค้นเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2553, แหล่งที่มา [http://wab.schp.mi./ndc/thinktank/local % 20admin.htm](http://wab.schp.mi./ndc/thinktank/local%20admin.htm).
- สถาบันพระปกเกล้า. (2553). การปกครองท้องถิ่น. ค้นเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2556, แหล่งที่มา <http://www.kpi.ac.th/wiki/index.php/การปกครองส่วนท้องถิ่น>
- สมคิด เตสไพฑูรย์. (2547). กฎหมายการปกครองท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

- สมพล ใจเย็น. (2550). การศึกษาความเห็นของประชาชนต่อการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลเฉพาะ: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตกิ่งอำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี. รายงานการศึกษาอิสระ รป.ม. (การปกครองท้องถิ่น). ขอนแก่น : วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สมหมาย วงษ์กระสัน. (2543). ปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลพระพุทธรบาท จังหวัดสระบุรี. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ประชากรศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2543). พุทธสังคัมภีระ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2555). การปกครองส่วนท้องถิ่นและอำนาจหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สำนักงานส่งเสริมสุขภาพ. (2552). บทบาทผู้สูงอายุต่อสังคม ครอบครัว ชุมชน. กรุงเทพฯ : สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดร้อยเอ็ด. (2556). แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต. ค้นเมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม 2556, แหล่งที่มา http://www.ph.mahidol.ac.th/journal/42_1/5.pdf.
- สำนักบริการข้อมูลและสารสนเทศ. (2552). แนวทางการพัฒนาต้นสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต. ค้นเมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2555, แหล่งที่มา <http://dnfe5.nfe.go.th/ilp/soc5/so31-5-2.htm>.
- สำนักบริหารการทะเบียนอำเภอนางรอง. (2554). จำนวนประชากร พ.ศ.2554. นบุรีรัมย์ : อำเภอนางรอง.
- สายสวาท เกตราสุวรรณ. (2542). ความต้องการด้านสุขภาพอนามัยของผู้สูงอายุ : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดระยอง. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ประชากรศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุภาส เครือเนตร. (2541). แนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เลียงเชียงสุรกุล เชนอบรม. (2541). วิทยาการผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2552). เอกสารประกอบการดำเนินงานของ สมจ. และ อสคป. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ไสว พรหมณี. (2541). นโยบายรัฐบาลเกี่ยวกับผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- องค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง. (2555). แผนพัฒนาสามปีองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง พ.ศ.2555 – 2557. นบุรีรัมย์ : องค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง.
- อดิสร ปรีดาธรรม์. (2549). ความต้องการ การได้รับการตอบสนองความต้องการและแนวทางเสริมสร้างการพัฒนาตนเองของพนักงานบริษัท แผนเอเชียฟู้ดแอร์ จำกัด (มหาชน). ปัญหาพิเศษ ศศ.ม. (การบริหารการศึกษา). ชลบุรี : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.

- อมร รักษาสัตย์. (2543). ประชาธิปไตยและรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน คู่มือการเรียนรู้การสอน
การเผยแพร่และการมีส่วนร่วมสำหรับครูอาจารย์ และผู้นำชุมชน. กรุงเทพฯ : การันต์การพิมพ์.
- อนุก เหล่าธรรมทัศน์. (2545). ประชาธิปไตยท้องถิ่น. นนทบุรี : มิติใหม่.
- อริยา คูหา. (2546). แรงจูงใจและอารมณ์. ปัตตานี : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- อลงกรณ์ อรรถแสง. (2547). สารานุกรมการปกครองท้องถิ่นไทย เรื่องการจัดรูปแบบและ
โครงสร้างภายใน. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.
- อาคม หล้าเป็นสะ. (2551). ความต้องการด้านสวัสดิการสังคมของประชาชนชุมชนเขต 4 เทศบาล
นครหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. การศึกษาอิสระ ปร.ม.
(รัฐประศาสนศาสตร์). ขอนแก่น : วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อุชกร เหมือนเดช. (2552). ความต้องการในการได้รับสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาล
จังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา). กรุงเทพฯ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- Walter, (2005). Holistic Health. Retrieved September 20, 2013, from : <http://ahha.org/articles.asp?ID=85>

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Buriram Rajabhat University

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Buriram Rajabhat University

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัย

ที่ ศธ ๐๕๔๕.๑๑(๑)/ว๒๗๐

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ถนนจิระ อำเภอเมืองบุรีรัมย์
จังหวัดบุรีรัมย์ ๓๑๐๐๐

๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๖

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน ดร.ผดุงชาติ ยั่งยืน

ด้วย นางการละมุล โนตประโคน นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ กำลังอยู่ในระหว่างทำการค้นคว้าอิสระ เรื่องความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยมี รองศาสตราจารย์ประชัน คะเนวัน เป็นประธานที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ พิจารณาแล้วว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในเรื่องนี้อย่างดียิ่ง จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือในการทำการวิจัยและศึกษาข้อมูลครั้งนี้ เพื่อให้ผู้ทำการวิจัยจะได้ดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุเทียบ ละอองทอง)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย

โทร ๐ ๔๕๖๑ ๑๒๒๑, ๐ ๔๕๖๐ ๑๖๑๖ ต่อ ๓๘๐๖

โทรสาร ๐ ๔๕๖๑ ๒๘๕๘

ที่ ศธ ๐๕๔๕.๑๑(๑)/ว๒๗๐

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ถนนจิระ อำเภอเมืองบุรีรัมย์
จังหวัดบุรีรัมย์ ๓๑๐๐๐

๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๖

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน ผศ.น้อย สุปิงคลัด

ด้วย นางการละมุล โนดประโคน นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ กำลังอยู่ในระหว่างทำการค้นคว้าอิสระ เรื่องความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยมี รองศาสตราจารย์ประชัน คะเนวัน เป็นประธานที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ พิจารณาแล้วว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในเรื่องนี้อย่างดียิ่ง จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือในการทำการวิจัยและศึกษาข้อมูลครั้งนี้ เพื่อให้ผู้ทำการวิจัยจะได้ดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุเทียบ ละอองทอง)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย

โทร ๐ ๔๔๖๑ ๑๒๒๑, ๐ ๔๔๖๐ ๑๖๑๖ ต่อ ๓๘๐๖

โทรสาร ๐ ๔๔๖๑ ๒๘๕๘

ที่ ศธ ๐๕๔๕.๑๑(๑)/ว๒๗๐

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ถนนจิระ อำเภอเมืองบุรีรัมย์
จังหวัดบุรีรัมย์ ๓๑๐๐๐

๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๖

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน นายไชยวัฒน์ ชาติประสพ

ด้วย นางการละมุล โนดประโคน นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ กำลังอยู่ในระหว่างทำการค้นคว้าอิสระ เรื่องความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยมี รองศาสตราจารย์ประชัน คะเนวัน เป็นประธานที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ พิจารณาแล้วว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในเรื่องนี้อย่างดี จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือในการทำการวิจัยและศึกษาข้อมูลครั้งนี้ เพื่อให้ผู้ทำการวิจัยจะได้ดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดอนุเคราะห์และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุเทียบ ละอองทอง)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย

โทร ๐ ๔๔๖๑ ๑๒๒๑, ๐ ๔๔๖๐ ๑๖๑๖ ตั๋ว ๓๘๐๖

โทรสาร ๐ ๔๔๖๑ ๒๘๕๘

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์ทดสอบเครื่องมือในการวิจัย

มหาวิทยาลัยสุโขทัย
Buriram Rajabhat University

ที่ ศธ ๐๕๔๕.๑๑(๑)/๒๗๖

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ถนนจรัส อำเภอเมืองบุรีรัมย์
จังหวัดบุรีรัมย์ ๓๑๐๐๐

๒๙ พฤษภาคม ๒๕๕๖

เรื่อง ขออนุมัติคราะห์ทดลองเครื่องมือในการวิจัย

เรียน นายกองค้การบริหารส่วนตำบลทรัพย์พระยา

ด้วย นางการละมุล โนดประโคน นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ กำลังอยู่ในระหว่างทำการค้นคว้าอิสระเรื่อง ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยมี รองศาสตราจารย์ประชัน คะเนวัน เป็นประธานที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

ดังนั้นจึงขออนุญาตให้ นางการละมุล โนดประโคน ใช้เครื่องมือในการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างสำหรับกำหนดการทำงานผู้ทำการวิจัยจะประสานในรายละเอียดอีกครั้ง มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุเทียบ ละอองทอง)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

สำนักงานคณบดี

โทร ๐ ๔๔๖๑ ๑๒๒๑, ๐ ๔๔๖๐ ๑๖๑๖ ต่อ ๓๘๐๖

โทรสาร ๐ ๔๔๖๑ ๒๘๕๘

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถาม

มหาวิทยาลัยสุโขทัย
Buriram Rajabhat University

ที่ ศธ ๐๕๔๕.๑๑/๒๘๔

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
ถนนจิระ อำเภอเมืองบุรีรัมย์
จังหวัดบุรีรัมย์ ๓๑๐๐๐

๔ มิถุนายน ๒๕๕๖

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถาม

เรียน นายกองค้การบริหารส่วนตำบลชุมแสง

ด้วย นางการละมุล โนดประโคน นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ กำลังอยู่ในระหว่างทำการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยมี รองศาสตราจารย์ประชัน คะเนวัน เป็นประธานที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ โดยการนี้ นักศึกษามีความประสงค์เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการแจกแบบสอบถามผู้เกี่ยวข้องในการศึกษาวิจัย ดังกล่าวจึงขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้นักศึกษาเข้าเก็บข้อมูลในหน่วยงานของท่านด้วย

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านและขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุเทียบ ละอองทอง)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

สำนักงานคณบดี

โทร ๐ ๔๔๖๑ ๑๒๒๑, ๐ ๔๔๖๐ ๑๖๑๖ ต่อ ๓๘๐๖

โทรสาร ๐ ๔๔๖๑ ๒๘๕๘

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Buriram Rajabhat University

ภาคผนวก ง
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อศึกษาค้นคว้าอิสระ

เรื่อง ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง
อำเภอหนอง จังหวัดบุรีรัมย์

คำชี้แจง

- แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาวิจัยตามหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามนี้จะนำไปใช้ประโยชน์ในการศึกษาเท่านั้น
 - แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้
ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอหนอง จังหวัดบุรีรัมย์ ในด้านต่าง ๆ 4 ด้าน ดังนี้
 - ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล
 - ด้านที่พักอาศัย
 - ด้านรายได้
 - ด้านนันทนาการ
 - ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะและความคิดเห็นอื่น ๆ
 - เป็นคำถามข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอหนอง จังหวัดบุรีรัมย์
 - ข้อมูลที่ท่านตอบแบบสอบถาม ผู้ศึกษารับรองว่าจะเก็บเป็นความลับและจะนำไปใช้เพื่อศึกษาในภาพรวมเท่านั้น ไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อผู้ตอบแบบสอบถาม
- ผู้วิจัยขอขอบคุณท่านที่กรุณาสละเวลาในการตอบแบบสอบถามมา ณ โอกาสนี้ด้วย

การละมุล โนคประโคน

นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน () หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน

1. เพศ

() ชาย () หญิง

2. อายุ

() 60 – 65 ปี () 66 – 70 ปี
() 71 – 75 ปี () 76 ปี ขึ้นไป

3. สถานภาพการสมรส

() โสด () สมรส
() หม้าย () หย่าร้าง

4. รายได้ต่อเดือน

() ต่ำกว่า 1,000 บาท () 1,000 – 5,000 บาท
() 5,001 – 10,000 บาท () 10,001 บาท ขึ้นไป
() อื่น ๆ (รายได้ไม่แน่นอน)

5. ระดับการศึกษา

() ไม่ได้รับการศึกษา
() ประถมศึกษา
() มัธยมศึกษาตอนต้น
() มัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช.
() อนุปริญญา / ปวส.
() ปริญญาตรี/สูงกว่าปริญญาตรี

ข้อความ	ระดับความต้องการ					
	6	5	4	3	2	1
ด้านนันทนาการ						
30. ท่านต้องการให้มีการจัดกิจกรรมนันทนาการในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันผู้สูงอายุ วันสงกรานต์ วันพ่อ ฯลฯ
31. ท่านต้องการให้มีการจัดกิจกรรมชมรมผู้สูงอายุเพื่อพบปะสังสรรค์.....
32. ท่านต้องการให้มีศูนย์บริการในทุก ๆ ด้านภายในชุมชน.....
33. ท่านต้องการให้มีการจัดทัศนศึกษาดูงาน.....
34. ท่านต้องการให้มีการจัดสถานที่ สวนสาธารณะสำหรับพบปะสังสรรค์.....
35. ท่านต้องการส่งเสริมกิจกรรมและสนับสนุนงบประมาณชมรมผู้สูงอายุเพื่อทำกิจกรรม.....

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

คำชี้แจง ขอให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

*** ขอขอบพระคุณอย่างยิ่งที่ท่านให้ความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถาม ***

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Buriram Rajabhat University

ภาคผนวก จ

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

***** Method 1 (space saver) will be used for this analysis *****

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
B1	153.3000	174.7000	.1771	.9037
B2	153.8000	171.2690	.8272	.8973
B3	153.2667	178.2023	.0277	.9061
B4	153.3333	169.6782	.3946	.9000
B5	153.2667	169.4437	.3918	.9001
B6	153.2667	177.0989	.0751	.9053
B7	153.4667	174.4644	.2218	.9024
B8	153.5333	172.4644	.3465	.9005
B9	153.6333	170.5161	.5021	.8985
B10	153.4000	170.7310	.3634	.9005
B11	153.5000	170.1207	.4394	.8992
B12	153.5667	173.9092	.2716	.9016
B13	153.5667	165.4954	.6829	.8955
C1	153.4000	169.0759	.4393	.8992
C2	153.5667	170.3920	.4605	.8989
C3	153.5000	166.3276	.6339	.8962
C4	153.8000	171.2690	.8272	.8973
C5	153.4333	169.1506	.4597	.8988
E1	153.4667	171.9816	.3453	.9006
E2	153.4667	170.1195	.4127	.8996
E3	153.5667	167.5644	.6152	.8967
E4	153.4667	164.8782	.6681	.8954
E5	153.4333	169.7023	.4331	.8993
E6	153.5000	165.5000	.6769	.8955
E7	153.5000	170.7414	.4080	.8997
E8	153.3000	170.9069	.3431	.9009
E9	153.4333	169.7023	.4331	.8993
E10	153.4000	172.5931	.2961	.9014
E11	153.4667	164.8782	.6681	.8954
F1	153.3667	170.3092	.3844	.9001
F2	153.5000	165.5000	.6769	.8955
F3	153.4000	166.0414	.5805	.8968
F4	153.4333	169.7023	.4331	.8993
F5	153.4333	166.6678	.5805	.8969
F6	153.1333	168.6023	.4100	.8998

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0

N of Items = 35

Alpha = 0.9019

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ	นางการละมุด โคนประโคน
วันเดือนปีเกิด	19 กุมภาพันธ์ 2521
สถานที่เกิด	บ้านเลขที่ 25 หมู่ที่ 11 ตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 118 หมู่ที่ 11 ตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ โทร. 08-4566-3668
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	นักพัฒนาชุมชน
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	องค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์
ประวัติการศึกษา	<p>พ.ศ. 2533 ประถมศึกษา โรงเรียนบ้านโคกมะค่า ตำบลชุมแสง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์</p> <p>พ.ศ. 2536 มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนนางรอง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์</p> <p>พ.ศ. 2539 มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนนางรอง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์</p> <p>พ.ศ. 2543 วิทยาศาสตร์บัณฑิต (วท.บ.) สาขาวิทยาการคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จังหวัดจันทบุรี</p> <p>พ.ศ. 2545 ประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการจัดการและการประเมินโครงการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์</p> <p>พ.ศ. 2556 รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (รป.ม.) สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์</p>